

SLUŽBENI VJESNIK

Broj 3/2009.

BISKUPIJA
MOSTARSKO-DUVANJSKE
I TREBINJSKO-MRKANSKE

SLUŽBENI VJESNIK

Biskupijâ
Mostarsko-duvanjske i
Trebinjsko-mrkanske

Nakladnik

Biskupski ordinarijat Mostar
Ulica nadbiskupa Čule b.b., 88000 Mostar

Glavni urednik

Don Ivan Kovač
biskupov tajnik

Odgovorni urednik

Msgr. Tomo Vukšić
generalni vikar

Grafička obrada

Crkva na kamenu

Tisak

Suton, Široki Brijeg

Slika na naslovnici

Katedrala i Biskupski ordinarijat u Mostaru

Slika na zadnjoj korici

Katedrala u Trebinju

SADRŽAJ

BISKUPOVA BOŽIĆNA ČESTITKA	213
I. DOKUMENTI SVETE STOLICE	215
Poruka Pape Benedikta XVI. za svjetski misijski dan 2009.	216
Papin pozdrav hrvatskim hodočasniciima na općoj audijenciji	218
Tiskovni ured Svete Stolice: Imenovanje apostolskoga nuncija u Kuvajtu, Bahreinu i Kataru, i apostolskoga delegata na Arapskom poluotočju	218
Nepoznati papa?	220
II. BISKUPSKA KONFERENCIJA BOSNE I HERCEGOVINE	223
Priopćenje s 47. redovnog zasjedanja BK BiH	224
III. MOSTARSKO-DUVANJSKA I TREBINJSKO-MRKANSKA BISKUPIJA	227
Msgr. Petar Rajić imenovan nadbiskupom i apostolskim nuncijem	228
Biskupova čestitka novoimenovanom nadbiskupu i nunciju Petru	229
Naslovni nadbiskup Sarsenteruma	229
Gdje je bila Sarsenterska biskupija?	230
Imenovanja i razrješenja	231
Pravilnik Biskupijskoga ekonomskog vijeća Mostarsko-Duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije	232
Pravilnik Župnoga ekonomskog vijeća Mostarsko-Duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije	234
Izvanredno upravljanje vremenitim crkvenim dobrima	236
Slike i kipovi u sakralnom prostoru	237
Uvodni pozdrav na znanstvenom simpoziju "Franjevci i Hercegovina"	239
Svete krizme 2010.	240
Primjedbe na kumovanje	241
BISKUPOVE HOMILIJE, PORUKE	242
Na obljetnicu smrti grabovičkih žrtava	242
Uzvišenje sv. Križa	244
Poruka diplomiranim katehetama	247
TEOLOŠKI INSTITUT MOSTAR	248
Promaknuće diplomiranih kateheta 2008./2009.	248
Predstojnikov pozdrav na promociji	248
Lik i suradnja prezbitera i vjeroučitelja laika u vjerskom odgoju djece i mladeži	250
Svečani čin promocije	252
Zahvala na promociji	253
KIUMOVE VIJESTI	254
Neumska Gospa od Zdravlja	254
Mala Gospa u Doljanima	255
Komemoracija žrtava u Grabovici	256
U katedrali slavljenici	256
Susret na Cetinju	257
U cistercitskoj Stični	258
Krštenje u Mostaru	259

Koncert u Trebinju	259
Dan Trebinjske biskupije	260
“Pro musica” u Rimu za sv. Jeronima	260
Kevelarsko hodočašće	262
Diplomirao teologiju na Gregorijani	263
U zajedničkoj grobnici franjevac i dijecezanac	264
U Tasovčićima blagoslov, u Čeljevu posveta oltara	265
Svetkovina Gracije Kotorskoga	266
Petnaesta spomen-obljetnica dviju mostarskih učenica	267
Blagoslov kapelice i oltara u Ljubuškom	267
 DEKRET <i>ROMANIS PONTIFICIBUS</i>	 269
Biskupovo pismo župniku u Čapljini	269
 MEĐUGORSKI FENOMEN	 270
Dvosmislene igre oko “Velikoga znaka”	270
 BISKUPOVI OSVRTI	 280
Biskup Čule i pročelnik odjela za bogoštovlje Glavaš	280
Prezentacija zbornika “Župa Gradac”	283
 BISKUPOVA KRATKA KRONIKA.....	 287
 TEČAJEVI PRIPRAVE ZA SAKRAMENTALNI BRAK	 290

BISKUPOVA BOŽIĆNA ČESTITKA

Braćo svećenici, dragi vjernici!

Nijedan se vjerski vođa, pa ni oni iza kojih milijuni sljedbenika hodočaste, nije utjelovio, a još manje uskrsnuo. Nijedan nije bio kadar udijeliti oprostjenje grijeha ljudima. A naš Gospodin Isus, Vječni Razum Božji, Svjetlo od Svjetla, pravi Bog od pravoga Boga, Druga Božanska Osoba: utjelovio se, postao čovjekom, u svemu čovjeku sličan, osim u ljudskome grijehu. Nakon Isusova Utjelovljenja i Rođenja nitko se više ne smije i ne može potužiti da je dezorijentiran, izgubljen, da se ne može snaći u mnoštvu putova, svjetova, kalendara, istina, religija i sustava.

Novorođeni u Betlehemu nije nam samo pokazao **Put** prema vječnom odredištu, nego je on **Put** naš: Betlehem, Egipat, Nazaret, Jeruzalem, Kalvarija, Slava uskrsnuća! Njegov je Put jedini autentično ljudski zato što je - božanski! Što više idemo Njegovim putem, to smo Njemu bliži, savršeni, spašeni.

Novorođeni u štalici nije nam samo **Istinu** rekao, nego je on **Istina** naša, koja uvijek isplivava na površinu, koja nas spašava, koja će u konačnici pobijediti milijune tona pisane i izgovorene laži i prevarancije na ovome svijetu. Njegova je Istina jedina istinita zato što je - božanska!

Novorođeni na slamici nije nam samo ponudio **Život**, on je **Život** naš, život vječni, pa i u ovoj sjeni smrtnoj. On je jedini Život zato što je - božanski!

On je svojom smrću otkupio našu smrt i naš grijeh, a svojim uskrsnućem obnovio naš život.

Mi mu zahvaljujemo što nikada nitko nije čovjeku tako pomogao da s čovjekom su-pati, su-trpi, su-živi, kao što je on supatio i sutrpio i novošću božanskoga života čovjeka otkupio od grijeha, vraga i smrti. On nam u svome beskrajnom božanskom milosrđu udjeljuje sakramentalno oprostjenje neprebrojivih grijeha kojima smo vrijeđali Božje veličanstvo i dostojanstvo. Blago onima koji se okoriste tim Božjim milosrđem i svoju savjest usmjere po njegovu zakonu zapovijedi. Njima je sretan Božić! To je taj Put, Istina i Život!

Divimo se Velikoj Ženi, Majci Isusovoj, a koja se savršeno prilagodila Isusovu Putu, Isusovoj Istini i Isusovu Životu, bez prigovora, bez ljutnje, bez napetosti. Stavila se u službu Božjega plana i ljubavi: Neka mi bude po Tvojim navjestiteljskoj riječi, Arkandele Božji!

Divimo se svetomu Josipu koji je hrabro i vjerno prihvatio i Ženu i Dijete njezino i iznio na svojim ramenima teret ljutih godina: potucanja po Betlehemu i Jeruzalemu i u progonstvu po Egiptu.

Neka Sveta Božićna Obitelj pomogne svim našim obiteljima: da im ne ponestane hrabrosti za Život, izdržljivosti u patnjama, vjernosti Istini i Putu Božjemu. S tim mislima želim svima sretan Božić i sve Božićne i Novogodišnje blagdane.

+ Ratko, biskup

I.
DOKUMENTI SVETE STOLICE

PORUKA PAPE BENEDIKTA XVI. ZA SVJETSKI MISIJSKI DAN 2009.

“Narodi će hoditi u svjetlosti njegovoj” (Otk 21,24)

Na ovu nedjelju posvećenu misijama obraćam se nadasve vama, braćo u biskupskoj i svećeničkoj službi, a potom i vama, braćo i sestre svekolikoga Božjega naroda da bih svakoga potaknuo da u sebi oživi svijest o Kristovome misionarskom nalogu - učiniti “učeniciima sve narode” (Mt 28,19) na tragu svetoga Pavla, Apostola naroda.

“Narodi će hoditi u svjetlosti njegovoj” (Otk 21,24). Cilj je poslanja Crkve, zapravo, svjetlom evanđelja prosvjetliti sve narode na njihovu povijesnom putu prema Bogu kako bi u Njemu došli do svoga potpunoga ostvarenja i svoga ispunjenja. Moramo osjetiti čežnju i strast da Kristovim svjetlom, koje se odražava na licu Crkve, prosvjetlimo sve narode kako bi se svi sabrali u jednu ljudsku obitelj pod ljubaznim Božjim očinstvom.

Upravo u toj perspektivi Kristovi učenici raspršeni po cijelome svijetu djeluju, trude se, uzdišu pod tere-
tom patnja i daruju život. Ponovno snažno izjavljujem ono što su više puta rekli moji časni prethodnici: Crkva ne djeluje da bi proširila svoju moć ili potvrdila svoju vlast, već da bi svima donijela Krista, spasenje svijeta. Mi ne tražimo ništa drugo nego da se stavimo u službu čovječanstva, osobito onoga koje najviše trpi i koje je odbačeno, jer vjerujemo da je “naviještanje evanđelja ljudima našeg vremena... nesumnjivo slu-
ženje kršćanskoj zajednici, ali i svim ljudima”¹ koji “znadu za uistinu čudesne pobjede, ali su, kako se čini, izgubili osjećaj za najviše stvari i za sam život”.²

1. Svi su narodi pozvani na spasenje

Zaista, cijelo čovječanstvo ima radikalni poziv vratiti se svome izvoru - Bogu, u kojemu će jedino pro-
naći svoje konačno ispunjenje po uspostavljanju svih

stvari u Kristu. Raspršenost, raznoličnost, sukob, ne-
prijateljstvo bit će primirene i pomirene po krvi Križa, te privedene jedinstvu. Novo jedinstvo već je počelo uskrsnućem i uzdignućem Kristovim, koji sve stvari privlači k sebi, obnavlja ih, čini dionicima vječne Bo-
žje radosti. Plod novoga stvaranja već sja u našem svi-
jetu te užije, premda usred proturječja i patnjâ, nadu u novi život. Poslanje je Crkve “zaraziti” nadom sve narode. Zbog toga Krist poziva, opravdava, posvećuje i šalje svoje učenike da naviještaju Božje kraljevstvo, kako bi sve nacije postale Božji narod. Samo se u takvome poslanju razumije i potvrđuje pravi povijesni put čovječanstva. Sveopće poslanje mora postati osno-
vna konstanta života Crkve. Naviještati evanđelje za nas mora biti, kao što je prije bilo za apostola Pavla, neminovna i prvotna obveza.

2. Crkva hodočasnica

Sveopća Crkva, bez zapreka i bez granica, osjeća se odgovornom za navještaj evanđelja pred cijelim narodima.³ Ona, kvasac nade po sebi, mora nastaviti Kristovo služenje svijetu. Njezino poslanje i njezina služba nisu po mjeri materijalnih potreba ili pak onih duhovnih koje se iscrpljuju u okviru vremenskoga postojanja, već transcendentalnoga spasenja koje se ostvaruje u Božjem kraljevstvu.⁴ To Kraljevstvo, premda je u svojoj potpunosti eshatološko i nije od ovoga svijeta (usp. Iv 18,36), također je u ovome svijetu i u njegovoj povijesti snaga pravednosti, mira, prave slobode i poštivanja dostojanstva svakoga čovjeka. Crkva hoće preobraziti svijet navještajem evanđelja ljubavi “koje uvijek iznova rasvjetljuje svijet obavijen tamom i daje nam hrabrosti potrebne za život i djelovanje... i da tako omogućimo da Božje svjetlo uđe u svijet”.⁵ I

¹ Evangelii nuntiandi, 1.

² Redemptoris missio, 2.

³ Usp. Evangelii nuntiandi, 53.

⁴ Usp. Evangelii nuntiandi, 27.

⁵ Deus caritas est, 39.

ovom Porukom također pozivam sve članove i ustanove Crkve na to poslanje i služenje.

3. Missio ad gentes

Zato je poslanje Crkve pozvati sve narode na spase-nje što ga ostvaruje Bog po svome utjelovljenome Sinu. Potrebno je stoga obnoviti zauzimanje za naviještanje evanđelja koje je kvasac slobode i napretka, bratstva, jedinstva i mira.⁶ Želim "još jednom potvrditi da zadaća naviještanja evanđelja svima ljudima tvori temeljno poslanje Crkve"⁷ da je to zadaća i poslanje što ga velike i duboke promjene sadašnjega društva čije još nužnima. U pitanju je vječno spasenje osoba, što je svrha i samo ispunjenje ljudske povijesti i svemira. Potaknuti i nadahnuti Apostolom naroda, moramo biti svjesni da Bog ima brojni narod u svim gradovima kojima su prošli i današnji apostoli (usp. Dj 18,10). Naime, za vas je ovo obećanje i za djecu vašu i za sve one izdaleka, koje pozove Gospodin Bog naš" (Dj 2,39).

Cijela se Crkva mora zauzimati u missio ad gentes sve dok se u potpunosti ne ostvari spasenjska Kristova vlast: "Sad još ne vidimo da mu je sve podloženo" (Heb 2,8).

4. Pozvani na evangelizaciju i po mučeništvu

Na ovaj dan posvećen misijama, u molitvi se spominjem onih koji su svoj život učinili isključivim posvećivanjem djelu evangelizacije. Posebno se spominjemo onih mjesnih Crkava i onih misionara i misionarki koji svjedoče i šire Kraljevstvo Božje pod progonstvom, izloženih različitim ugnjetavanjima koja se protežu od društvene diskriminacije do zatvora, od mučenja do smrti. Nije mali broj onih koji su ovaj čas ubijeni zbog svoga "Imena". Još je uvijek užasno aktualno ono što je napisao moj časni prethodnik, papa Ivan Pavao II: "Jubilejski spomen otvorio je iznenađujuće prizorište pokazujući naše vrijeme izrazito bogato svjedocima koji su na ovaj ili onaj način znali živjeti evanđelje u prilikama neprijateljstva i progonstva, često do pružanja najuzvišenijega dokaza krvlju".⁸

Zapravo, sudjelovanje u Kristovu poslanju obilježava također i život navjestitelja evanđelja, kojima je namijenjena ista sudbina kao i njihovom Učitelju. "Sjećajte se riječi koju vam rekoh: 'Nije sluga veći od svoga

gospodara.' Ako su mene progonili, i vas će progoniti" (Iv 15,20). Crkva staje na isti put i sama podnosi Kristovu sudbinu jer ne djeluje na osnovi ljudske logike ili računajući na silu već slijedeći put Križa, pretvarajući se - u sinovskoj poslušnosti Ocu - u svjedoka i suputnika ovoga čovječanstva.

Drevne Crkve, kao i one što su nedavno osnovane, podsjećam da ih je Gospodin postavio kao sol zemlje i svjetlo svijeta, da su pozvane naviještati Krista, Svjetlo naroda sve do na kraj zemlje. Missio ad gentes - poslanje k narodima - mora predstavljati prioritet njihovih pastoralnih planova.

Papinskom misijskom djelu ide moja zahvala i moje ohrabrenje zbog neophodno potrebnog djelovanja što ga jamči u oživljavanju, misijskoj formaciji i gospodarskom pomaganju mladim Crkvama. Preko tih papinskih ustanova na čudesan se način razmjenom darova ostvaruje zajedništvo među Crkvama u uzajamnoj skrbi i zajedničkome misionarskom planiranju.

5. Zaključak

Misijski poticaj uvijek je bio znak životnosti naših Crkava.⁹ Međutim, potrebno je ponovno potvrditi da je evangelizacija djelo Duha, te da je i prije nego što je djelovanje svjedočenje i isijavanje Kristova svjetla¹⁰ od strane mjesne Crkve, koja šalje svoje misionare i misionarke da bi izašla izvan svojih granica. Zato od svih katolika tražim da mole Duha Svetoga da u Crkvi poveća strast prema poslanju širenja Božjega Kraljevstva i da podupiru misionare, misionarke i kršćanske zajednice zauzete na prvoj crti u tome poslanju, ponekad u neprijateljskim okruženjima progonstva.

Istodobno pozivam sve da daju vjerodostojni znak zajedništva među Crkvama ekonomskom pomoću, osobito u razdoblju krize kroz koje prolazi čovječanstvo kako bi mlade Crkve došle u položaj da narode prosvijetle evanđeljem ljubavi.

Neka nas u našem misijskom djelovanju vodi Dje-vica Marija, zvijezda nove evangelizacije, koja je na svijet dala Krista, postavljenog za svjetlo naroda, da donese spasenje "do nakraj zemlje" (Dj 13,47).

Svima moj blagoslov!

Iz Vatikana, 29. lipnja 2009.

⁶ Usp. Ad gentes, 8.

⁷ Evangelii nuntiandi, 14.

⁸ Novo millennio ineunte, 41.

⁹ Usp. Redemptoris missio, 2.

¹⁰ Usp. Redemptoris missio, 26.

**PAPIN POZDRAV HRVATSKIM HODOČASNICIMA
NA OPĆOJ AUDIJENCIJI**

30. rujna 2009.

O spomendanu Svetoga Jeronima, pozdravljam i blagoslivljam drage hrvatske hodočasnike, a posebno profesore i učenike glazbene škole “Ivan plemeniti Zajc” te katedralni zbor mladih “Pro musica” iz Mostara! Pjesmom podajte hvalu Gospodinu i objavite njegova čudesna djela te tako posvjedočite svoju vjeru. Hvaljen Isus i Marija!

TISKOVNI URED SVETE STOLICE

2. prosinca 2009.

**NOMINA DEL NUNZIO APOSTOLICO IN KUWAIT, BAHREIN E QATAR E
DELEGATO APOSTOLICO NELLA
PENISOLA ARABICA**

Il Santo Padre ha nominato Nunzio Apostolico in Kuwait, Bahrein e Qatar, e Delegato Apostolico nella Penisola Arabica il Rev.do Mons. Petar Rajič, Consigliere di Nunziatura, elevandolo in pari tempo alla sede titolare di Sarsenterum, con dignità di Arcivescovo.

Rev.do Mons. Petar Rajič

Il Rev.do Mons. Petar Rajič è nato a Toronto (Canada) il 12 giugno 1959. È stato ordinato sacerdote il 29 giugno 1987. Si è incardinato a Trebinje-Mrkan. È laureato in Diritto Canonico. Entrato nel Servizio diplomatico della Santa Sede il 1° luglio 1993, ha prestato successivamente la propria opera nelle Rappresentanze Pontificie in Iran, Lituania e presso la Sezione per gli Affari Generali della Segreteria di Stato. Conosce il croato, l'inglese, l'italiano e il francese.

**IMENOVANJE APOSTOLSKOGA
NUNCIJA U KUVAJTU,
BAHREINU I KATARU, I
APOSTOLSKOGA DELEGATA
NA ARAPSKOM POLUOTOČJU**

Sveti Otac imenovao je Apostolskim nuncijem u Kuvajtu, Bahreinu i Kataru, i Apostolskim delegatom na Arapskom poluotočju vlč. msgr. Petra Rajiča, savjetnika Nuncijature, uzdižući ga u isto doba na naslovnu stolicu Sarsenterum, s dostojanstvom Nadbiskupa.

Vlč. msgr. Petar Rajič

Vlč. msgr. Petar Rajič rođen je u Torontu (Kanada), 12. lipnja 1959.

Zaređen je za svećenika 29. lipnja 1987.

Inkardiniran u Trebinjsko-mrkansku biskupiju.

Doktorirao iz Kanonskoga prava.

Ušao u diplomatsku službu Svete Stolice 1. srpnja 1993. obavljao vlastitu zadaću u Papinskim predstavništvima u Iranu, Litvi i pri Odjelu za Opće poslove Državnoga tajništva.

Pozna je hrvatski, engleski, talijanski i francuski.

SEGRETERIA DI STATO

PRIMA SEZIONE - AFFARI GENERALI

Dal Vaticano, 3 Novembre 2009

Nº 128.861

Eccellenza Reverendissima,

è pervenuta a questa Segreteria di Stato la somma complessiva di KM 21.822,00 (pari a € 11.248,45), che Ella, per il cortese tramite della Nunziatura Apostolica in Bosnia e Erzegovina, ha inviato al Santo Padre Benedetto XVI, quale Obolo di San Pietro delle due diocesi erzegovinesi per l'anno in corso.

Nel ringraziare Vostra Eccellenza per il gesto di solidarietà ecclesiale e di rinnovata adesione al Suo universale ministero apostolico, il Sommo Pontefice auspica, per l'intercessione di Maria Santissima, ogni desiderato bene per Lei e per quanti sono affidati alle sue cure pastorali e di cuore imparte la propiziatrice Benedizione Apostolica.

Nel significarLe che l'offerta figurerà nel Bilancio dell'Obolo di San Pietro per l'anno 2009, profitto della circostanza per confermarmi con sensi di distinto ossequio

dell'Eccellenza Vostra Reverendissima
dev.mo nel Signore

✠ Fernando Filoni
Sostituto

A Sua Eccellenza Reverendissima
Mons. Ratko PERIĆ
Vescovo di Mostar-Duvno
e Amministratore Apostolico di Trebinje-Mrkan
BOSNIA ED ERZEGOVINA

NEPOZNATI PAPA?

BARBARA FRALE objavila je u poluslužbenom glasilu Svete Stolice *L'Osservatore Romano*, 17. listopada 2008., str. 7, zanimljiv članak koji ovdje prevodimo na hrvatski. Iz proučavanja dokumenata koji se odnose na povijest Crkve u prvim stoljećima proizlazi pretpostavka o sv. **Ignaciju Antiohijskom**, kao o nepoznatom papi.

Potkraj ljeta godine 107. kršćanske ere stigla je u Rim iz Brindizija čudna povorka. Uzišla je talijanskim poluotokom duž Apijske ceste, ali je putovanje započeto prije nekoliko tjedana iz daleka, na Istoku, u velikoj metropoli Antiohiji u Siriji, današnjoj Turskoj. Car Trajan uposlio je deset probranih pratitelja da nadziru i priječe bijeg jednoga čovjeka, starca blizu osmadeset-godišnjaka u vrijeme kada je starost počinjala sa šezdeset godina. Starac se zvao Ignacije, ali zanimljivo običavao se predstavljati drugim imenom, Teofor (grčki: "bogonosac"), a to mu je bio nadimak. S obzirom na njegov život povijesni drevni izvori nisu osobito škrti, napose ako se usporede s onim što znamo o drugim osobama istoga, vrlo dalekoga razdoblja: možda je bio podrijetlom iz Antiohije i potjecao je iz nekršćanske obitelji, što je u stvari u ono doba značilo da je grčko-helenističke kulture. Kad je bio još mlad, tj. između 40. i 50., susreo je Šimuna iz Betsaide, zvanoga Petar, koji je došao iz Jeruzalema i morao se skrivati u Antiohiji iz nužnih razloga: 42. godine ustvari kralj Herod Antipa dao je ubiti u Jeruzalemu jednoga od najčašćenijih ljudi mjesne kršćanske Crkve, Jakova (poznatog kao Jakov stariji), a drugi su morali pobjeći. Antiohija je bila lijep, velik i elegantan grad, gdje se disala kozmopolitska atmosfera. Kršćani su tvorili svoju zajednicu prema kojoj su mještani postupali s visoka: Grci nisu poznavali hebrejske predaje i nisu shvaćali da Krist, središnja osoba štovanja ovoga naroda, znači Mesija (hebrejski: mašijah, "pomazanik svetim uljem", tj. "posvećenik Božji"). Budući da grčki *christos* znači jednostavno pomazanik, upravo su im u Antiohiji pridali ime *christianoī*. Smijali su im se, ali su u biti pušteni na miru. U Antiohiji mladi je Ignacije

upoznao osobu sv. Petra i ušao u njegov krug; kasnije ga je Petar izabrao kao nasljednika prije nego je napustio grad. Do ovoga trenutka slučaj s Ignacijem nije mnogo drukčiji od drugih osoba koje su bile među sljedbenicima Isusa Nazarećanina iz drugoga naraštaja; ali nastavak povijesti ima jedinstvena obilježja. Jedne godine, za koju povjesničari misle da je 107., car Trajan na smrt osuđuje staroga biskupa jednom od najjezovitijih kazna: *ad bestias*, da ga životinje raskomadaju u amfiteatru. Deset pratitelja imali su zadaću uputiti se u sirijsku metropolu, uhititi starca i provesti ga upravo do Rima, mjesta izabrana za javno izvršenje smrtno kazne: putovanje tjednima koje bi praktično išlo preko Sredozemlja. Vezan uz ove vojnike, koje on naziva "leopardima", Ignacije polazi iz Antiohije i stiže u Smirnu, gdje prima biskupa Polikarpa; ovdje piše tri pastoralne Poslanice upućene dotično Crkvama u gradovima Efezu, Magneziji na Meandru i Tralima, i uručuje ih osobno u ruke njihovim biskupima, Onezimu, Dami i Polibiju, koji su došli do Smirne s izaslanstvom mjesnih vjernika da ga pozdrave i počaste. Zatim piše kršćanima Rima: neki članovi ove Crkve, osobe utjecajne koje mogu pristupiti carskomu dvoru, kane mu osloboditi život; ali Ignacije ih zaustavlja: ne treba se izlagati preteškim pogibeljima da se izbjegne smrt vrlo stara čovjeka, koji će ionako ubrzo umrijeti; osim toga, on vjeruje da mu njegovo mučeništvo dolazi u veoma prikladno vrijeme, i dat će mu priliku da svojim činom učvrsti kršćansku zajednicu koja proživljava trenutke zbunjenosti. Definira se kao "pšenica Božja"; u stvari Bog ga upotrebljava da hrani vjeru svih drugih. Pošavši iz Smirne Ignacije i njegovi čuvari stigli su u Troadu: ovdje starac piše i šalje druge tri Poslanice Crkvi u Filadelfiji, u Smirni, koju je tek napustio, i drugu Polikarpu da mu priopći da ga izabire za biskupa njegove Antiohije. Iz Troade Ignacije je poveden morskim putem do Neapola, u makedonskom predjelu, zatim u Filipe i odatle se povorka upućuje starom cestom Egnacijom do luke Drača (ili Apolonije). Ondje se ukrcavaju do Brindizija, zatim, iskrčani u Pulji, uzlaze

kopnom do Rima. Prema predaji smatra se da je kazna izvršena 17. listopada. Sadržaj događaja, koji stari autori nisu nikada stavili u pitanje, pod povijesnim profilom zaista je izniman. Prije svega nije shvatljivo kako to da je car Tajan, pod čijim se vladanjem dogodio vrlo nasilan val progona prvih kršćana, izrekao kaznu i poslao čak do daleke Antiohije Sirijske odred vojnika u puku svrhu da doprate do Rima ovoga starca, koji je mogao sasvim normalno biti ondje pogubljen. Slučaj je doista jedinstven u povijesti staroga kršćanstva; naime očuvao nam se samo jedan slučaj te vrste: onaj farizeja obraćenika Savla Taržanina, poznatijega pod imenom Pavao, koji je iz Palestine bio doveden do Rima da podnese smrtnu kaznu. Sv. Pavao, međutim, imao je ovu jedincatu "povlasticu", jer je bio rimski građanin, i nitko od rimskih predstavnika Sirije-Palistine nije htio preuzeti osobnu odgovornost za njegovu smrt. Bio se prizvao na cara, imao je zakonito pravo na to, i bio je proveden u glavni grad. Slučaj Ignacijev posve je drukčiji: on ne posjeduje rimsko građansko pravo, inače bi imao pravo da mu se odrubi glava, što je bila kazna časnija, brza i puno manje užasna i strašna. Motive ovoga jedincatoga izbora treba tražiti drugdje. Pa i broj pratitelja koji ga nadziru zaista je velik: deset vojnika zbilja je previše da spriječe bijeg siromašnoga starca. Način kojim ih naziva, tj. "leopardima" možda bi mogao biti vrlo zanimljiv otvor: naime kožu leopardovu upotrebljavali su vojnici rimske vojske, pripadnici posebne jedinice: znakonoša, koji su imali vrhunsku čast u ratu nositi vojničko znakovlje. Bili su pokriveni od glave kožom snažne a okrutne životinje, koja je imala simbolično značenje i davala im dojmljiv izgled. Predstavnici legija rabili su općenito vučje i medvjede kože, dok su velike mačke grabljivice, kao lavovi i leopardi, bile "prerogativa" pretorijanaca, članova strahovite i veoma moćne osobne carske garde. Ako je doista Trajan poslao onamo također samo jednoga od ovih vojnika (a ne deset!), onda naravno Ignacije nije bio bilo tko, nego posebno čuvan pod osobnom vlašću carevom; tako se sasvim razjašnjava apsolutna iznimnost njegova slučaja. Možda je ovo čudnovato putovanje prema mučeništvu posjedovalo institucionalan karakter koji moramo posve otkriti: naime sadržaj pisama Ignacijevih odaje aspekte koji, čini se, potvrđuju ovu sumnju. Starac prima izaslanstva mjesnih Crkava koje su došle počastiti ga i primiti njegove upute. Imenuje biskupe, piše enciklike: u pismu Polikarpu kaže izričito da je imao nakanu pisati svim Crkvama, ali nije učinio na vrijeme jer su ga vojnici prisilili da se iznenada ukrca. Ignacije ima sveopće zaokupljenosti koje nadilaze zadaće i odgovornosti obična mjesnog biskupa. Obraća se zajednici vjernika koja se zove katolička Crkva, tj. "univerzalna",

i prvi je koji je skovao ovaj naziv. Potiče sve da budu sjedinjeni i poslušni u vjeri i osobito da se drže daleko od hereze gnostika, koji šire ideju o Isusu drukčiju od one Petrove i evanđelja. O liku Isusa Krista Ignacije izražava jasan stav o temeljnim teološkim pitanjima kao što su njegovo rođenje snagom Duha Svetoga i njegovo božanstvo. Neki izrazi koje rabi vrlo su iznenađujući i stoljećima prehvataju u buduće razvoje teologije: na primjer o Kristu kaže "proizlazeći od Oca" i time misli da Isus nije bio stvoren, nego rođen od Boga, misao koja prethodi dva stoljeća pojmu "rođen, nestvoren", definiran u Vjerovanju Nicejskoga koncila 325. Napokon tvrdi da Rimsk Crkva ima duhovno prvenstvo nad svima drugima, činjenica vrlo čudna ako se ima pred očima da su u ono vrijeme Crkve u Jeruzalemu, Aleksandriji i Antiohiji (njegovoj Antiohiji) posjedovale dostojanstvo ravno Rimskoj Stolici. Drugim riječima ovaj se čovjek vlada baš kao da je Papa (rekli bismo danas). Pa i Crkve koje dolaze počastiti ga očekuju od njega savjet i duhovne smjernice. Ideja da bi Ignacije bio više nego biskup ravan drugima, tj. da bi imao vodstvenu ulogu u Crkvi svoga vremena, potpuno bi razjasnila njegovu vrlo čudnu sudbinu. Ako je doista ovaj čovjek bio neko vrijeme Glava kršćana, onda je razumljivo da je Trajan htio preuzeti brigu da ga dovede i izloži smrti u Rimu: njegovu pogubljenje moralo je biti eklatantno i spektakularno, moralo je biti opomena svima. Car je mogao doprijeti do svakoga i odrubiti glavu onoj sljedbi uklanjajući joj iz sredine poglavara, skrivao se on u bilo kojem dijelu carstva. Razdoblje u kojem se dogodilo Ignacijev pogubljenje jest također jedno od onih za koje apsolutno najmanje znamo o kršćanskom društvu i apostolskom nasljedstvu. Prvi katalog Rimskih biskupa čini se da je pisao povjesničar Hegezip godine 160., dakle desetljećima nakon navedenih događaja, i u svakom slučaju konkretna svjedočenja koja posjedujemo sežu tek u 354. godinu (tzv. Katalog Liberijanov) ili čak do VI. stoljeća (popis Papa koji sadrži *Liber Pontificalis*). Znamo da se apostolsko nasljedstvo u prvim vremenima događalo izravno, osobnim izborom: Petar je imenovao Lina kao svoga nasljednika, Lino je, kako se čini, imenovao Kleta (ili prema starim autorima nekoga Anakleta). Zatim dolazi Klement Rimski, koji je nastavio borbu Petrovu protiv gnostičke hereze pišući glasovito pismo Crkvi u Korintu: isti način zalaganja koje je poduzimao i Ignacije Antiohijski, koji dakle prosljeđuje pastoralnu predaju sv. Petra i sv. Klementa. Klement je umro 97. godine, prognan na Istok, i prema predaji, bačen u more s teškim sidrom oko vrata. Njega je naslijedio Evarist, o kojem znamo doista malo: prema povjesničaru Euzebiju iz Cezareje, koji je živio za Konstantina, pontifikat je ovoga Pape

bio između 99. i 108. I trajao je osam ili devet godina. Trajanje od devet godina potvrđuje i *Liber Pontificalis*, ali ako se ovaj period doda na smrt Klementovu (koja se dogodila 97.) dolazi se tek do godine 106. ili godinu dana prije smrti Ignacijeve. Razina informacija koje pružaju stari izvori ne dopušta nam da budemo precizniji, ali odmah upada u oči da je jedan pontifikat vrlo kratak (jedne godine ako ne upravo mjeseci) mogao izbjeći vrlo lako onomu koji je morao mnogim desetljećima kasnije skupljati predaje da sastavi prve popise Papa. I to na poseban način ako iz nekoga motiva, u situaciji posve neobičnoj, Papa u onim mjesecima nije stanovao u Rimu. Ne znamo, naime, ništa o svršetku Evaristovu, iako je krajnje vjerojatno da je umro kao mučenik imajući u vidu vrijeme njegova nestanka u ništa daje naslutiti da ga je eliminirala rimska vlast na način različit od nekoga službenog izvršenja, od onih koja su ostavljala trag jak u kolektivnom sjećanju, kao u slučaju drugih biskupa ili svetaca. Ako je doista Evarist jednoga dana “nestao” iz opticaja a da nije imao vremena imenovati nasljednika, Rimska se Crkva našla u ozbiljnoj poteškoći jer je apostolsko nasljedstvo bilo u pogibelji da se prekine. Da bi se to izbjeglo, nije bilo drugoga načina nego da potraži čovjeka kojega je Petar osobno izabrao: tako se kontinuitet zadržao nepromijenjen zahvaljujući (da tako kažemo) sporednom ogranku koji je izišao iz istoga korijena. Početkom II. stoljeća starac Ignacije, prema onomu što znamo, bio je još u životu kao posljednji biskup koji je

primio posvećenje izravno od Petra; ako je tako bilo, izbor je bio obvezan, i grad Antiohija predstavljao je dosta sigurno utočište jer se nalazio daleko od Rima. Možemo li misliti na Ignacija Antiohijskoga kao “Papu in incognito”, osobu koja je vodila kršćansku zajednicu na način različit od običnoga u stisci osobite nužnosti? Kad se obraća Crkvi u Rimu Ignacije ne spominje ime nijednoga biskupa, kao da u onom trenutku nije bilo Pape (ili se radilo o njemu samome). Pa i činjenica da uzima kodno ime Teofor, nešto je jedinstveno i uvelike govori o potrebi koju je ovaj čovjek imao da prikrije svoj identitet. Teško je reći je li Ignacije imao neku vrstu uprave Crkve ili je imao samo preuzeti duhovnu upravu kršćana iz razloga nužnosti; možda se te dvije stvari ne isključuju, jer Crkva onoga vremena nije imala, naravno, institucionalni vid koji će kasnije poprimiti. Analitički studij izvora pruža zanimljive odgovore i pružit će još i druge. Činjenica je da je u kršćanskoj predaji lik Ignacijev bio uvijek smatran na poseban način. Godine 861. sv. Ćiril našao je na grčkom otoku ostatke pape Klementa; kosti su bile prenesene u Rim, i papa Hadrijan II. (867.-872.) htio je da budu pokopane blizu ostataka sv. Ignacija Antiohijskoga. Možda i zato što su dvojica glasovitih Otaca Crkve bili također “kolege”? Ne znamo sa sigurnošću, ali postoji jedna stvar u koju ne sumnjamo: u vrijeme pape Hadrijana II. rimska je Crkva posjedovala još mnogo starih dokumenata koji su za nas danas nepovrativo izgubljeni.

II.
BISKUPSKA KONFERENCIJA
BOSNE I HERCEGOVINE

PRIOPĆENJE

s 47. redovnog zasjedanja BK BiH

5. studenoga 2009.

Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine održala je od 3. do 5. studenoga 2009. u Nadbiskupskom ordinarijatu vrhbosanskom u Sarajevu 47. redovno zasjedanje pod predsjedanjem nadbiskupa metropolita vrhbosanskog kardinala Vinka Puljića. Osim članova BK BiH, na zasjedanju je sudjelovao križevački biskup mons. Nikola Kekić kao delegat Hrvatske biskupske konferencije. Uz ostalo upoznao je biskupe sa stanjem u Grkokatoličkom vikarijatu u Bosni i Hercegovini kao dijelu Križevačke biskupije. Dijelu zasjedanja BK pridružio se apostolski nuncij u Bosni i Hercegovini nadbiskup Alessandro D'Errico koji je biskupe upoznao s radom Mješovitog povjerenstva za provedbu Temelnog ugovora između Bosne i Hercegovine i Svete Stolicе i Dodatnog protokola na Temeljni ugovor.

Biskupi su saslušali izvješća svojih delegata: s plenarnog zasjedanja Vijeća europskih biskupskih konferencija (CCEE) u Parizu, s 39. plenarnog zasjedanja Hrvatske biskupske konferencije u Dubrovniku, s Prvih katoličkih socijalnih dana u Gdanjsku, sa Susreta studenata europskih učilišta u Rimu, sa Susreta mladih mediteranskih zemalja u Loretu i s Prvog kontinentalnog europskog susreta za pastoral selilaca i putnika u Vatikanu. Odredili su delegate za predstojeće susrete na međunarodnoj razini.

Biskupi su razmotrili prijedloge Vijeća za kler BK BiH u vezi s obilježavanjem Svećeničke godine te izrazili potporu organiziranju svećeničkih duhovno-pastoralnih susreta između pojedinih dekanata različitih biskupija sa svrhom boljeg međusobnog upoznavanja i povezivanja. Zadužili su Vijeće za kler da izradi prijedlog programa susreta svećenika na razini cijele Bosne i Hercegovine koji se kani održati 2. lipnja 2010. na Kupresu.

Svjesni svoje odgovornosti u procesu pomirenja, povjerenja i mira i potrebu izgradnje aktivnijeg i plodnijeg dijaloga, a u skladu sa smjernicama Katoličke

Crkve, biskupi su razmotrili odnose između krajevine Crkve i Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Osvrnuvši se na dosadašnji tijek i kvalitetu dijaloga, izrazili su spremnost i otvorenost za intenziviranje dijaloga utemeljenog na međusobnom prihvatanju i poštivanju u različitosti. Na osobit način podupiru još bolju suradnju na dijaloškom planu iniciranu sa strane Katoličkog bogoslovnog fakulteta i Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu.

Biskupska konferencija, povodom najnovijih nastojanja međunarodnih posrednika, pozdravlja i podržava sva nastojanja koja imaju za cilj ispravljanje postojećih institucionalnih nepravdi kao jednu od glavnih smetnji funkcioniranju države i razlog blokade procesa o stabilizaciji i pridruživanju. Očito da aktualno stanje duha građana ove zemlje i njihova socijalna ugroženost, a napose odnosi među ovim narodima, zahtijevaju punu odgovornost i zauzetost svih sudionika u procesu pregovaranja jer jedino tako je moguće doći do poboljšanja opće društvene, gospodarske, političke i administrativne situacije u Bosni i Hercegovini. To, međutim, neće biti moguće bez trajnoga političkog rješenja kojim će svim građanima biti zajamčena temeljna ljudska prava i građanske slobode, a trima konstitutivnim narodima osiguran jednak status u zakonodavnim, sudskim i izvršnim tijelima na svim razinama vlasti i u svim dijelovima Bosne i Hercegovine. Daytonsko je rješenje, a još više njegova implementacija, predstavnike hrvatskoga naroda, na štetu demokratskih i reintegracijskih procesa u Bosni i Hercegovini, isključilo iz pravnog procesa odlučivanja, a hrvatski narod dovelo u posve neravnopravan položaj. Biskupska konferencija je čvrsto uvjerena da bosanskohercegovačko društvo nije moguće demokratizirati političkim rješenjima koja bilo koji od njegovih konstitutivnih naroda isključuju iz ravnopravnog sudjelovanja u tijelima vlasti. Stoga poziva sve sudio-

nike pregovora da se u donošenju trajnog rješenja za ovu zemlju ravnaju pravdom i pravičnošću, a predstavnike hrvatskoga naroda podsjeća na načela koja su u Kreševskoj deklaraciji (21. 9. 2007.) prihvatili i potpisali svi izabrani predstavnici toga naroda kao i na činjenicu da je hrvatskome narodu prihvatljivo svako rješenje koje ga u svemu čini jednakopravnim s druga dva naroda u ovoj zemlji.

Osvrćući se na nedavno ustanovljenje i proslavu Dana Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Sarajevu, biskupi su još jednom izrazili radost i zahvalnost zbog povjerenja i priznanja koje je krajevnoj Crkvi u BiH ovim činom ukazala Sveta Stolica. Odaju priznanje i zahvalnost svima koji su djelovali u toj časnoj Stadle-

rovoj ustanovi. Razmotrili su daljnji proces djelovanja ovog Fakulteta pri čemu će osobitu brigu posvetiti formaciji budućih profesora za potrebe ovog učilišta.

Biskupi su u sarajevskoj katedrali Srca Isusova, 3. studenog slavili Svetu misu za pokojne vrhbosanske nadbiskupe, biskupe i svećenike te redovnike i redovnice koji su djelovali u Vrhbosanskoj nadbiskupiji, a propovijedao je biskup banjolučki mons. dr. Franjo Komarica.

Također su slavili Euharistiju, 4. studenog na spomendan sv. Karla Boromejskog, u kapelici Vrhbosanskog bogoslovnog sjemeništa u Sarajevu, a prigodnu homiliju održao je biskup Kekić.

Tajništvo BK BiH

III.
MOSTARSKO-DUVANJSKA
I
TREBINJSKO-MRKANSKA BISKUPIJA

MSGR. PETAR RAJIČ IMENOVAN NADBISKUPOM I APOSTOLSKIM NUNCIJEM

Sveti Otac Benedikt XVI. imenovao je msgr. Petra Rajiča, svećenika Trebinjsko-mrkanske biskupije, dvorskoga prelata, naslovnim nadbiskupom Sarsenteruma sa službom apostolskoga nuncija u Kuvajtu, Bahreinu, Kataru i apostolskoga delegata na Arapskom poluotoku.

Don Petar je rođen 12. lipnja 1959. u Torontu od oca Liberana i majke Dominike r. Mustapić, rodom iz Doljana, župa Dračevo u Trebinjskoj biskupiji. Petar je na krštenju primio ime Petar Ante (Peter Anthony). Krstio ga je tadašnji župnik hrvatske župe u Torontu, don Jure Vrdoljak, svećenik Mostarsko-duvanjske biskupije (1906.-1969.). Osnovno školovanje (1965.-73.), srednje (1973.-78.) i fakultet urbanizma (1978.-82.) Petar je polazio i završio na engleskom jeziku u Torontu. Pohađao je dopunsku školu na hrvatskom jeziku pri župi "Kraljice Hrvata" u istome gradu.

Osjećajući u sebi Božji poziv za svećeništvom, Petar je godine 1982. zamolio biskupa u Mostaru msgr. Pavla Žanića da ga primi u bogosloviju kao kandidata Trebinjske biskupije. Biskup ga je naumio poslati na studij u Rim, ali on je izrazio želju da pođe u Sarajevo radi studija hrvatskoga jezika i upoznavanja domaće situacije i uopće Crkve među Hrvatima. Završivši filozofsko-teološki studij u Sarajevu, zaređen je za prezbitera u katedrali Marije Majke Crkve u Mostaru, 29. lipnja 1987. Mladu je Misu slavio u Dračevu, 5. srpnja 1987. Mladomisničko mu je geslo: "Evo dolazim, Gospodine, vršiti volju tvoju" (Ps 40,8). Biskup ga je stavio na raspolaganje hrvatskoj inozemnoj pastvi, te je imenovan kapelanom u hrvatskoj župi u Torontu (1987.-1989.). Potom ga je biskup Žanić poslao na studij kanonskoga prava u Rim, s boravkom u Papinskom hrvatskom zavodu sv. Jeronima. Prigodom oproštaja od župe, koju je vodio msgr. Josip Gjuran, *Župni vjesnik* zabilježio je don Petrove riječi: "Kada sam prije sedam godina odlučio poći u bogosloviju da bih postao svećenik, bio sam svjestan toga da biti svećenik znači biti stalno spreman na sve što Crkva traži od Isusovih radnika. Nakon ređenja moj je biskup odlučio poslati me u rodnu župu da s vama živim i radim.

Prošle su pune dvije godine od kako sam slavio Mladu Misu. Kroz ove dvije godine dijelio sam zajedno s našim svećenicima i sestrama vaše duhovne radosti i žalosti, vaše poteškoće i brige. Sada me moj biskup šalje na drugu službu, i to da pođem na daljnji studij teologije u Rimu."

Sveta Stolica željela je don Petra za diplomatsku službu, pa je s pristankom biskupa Žanića iz Hrvatskoga zavoda prešao u Papinsku crkvenu akademiju u veljači 1991.

Doktorsku je radnju don Petar pisao na engleskom jeziku, obranio je 25. lipnja 1993. na Lateranskom sveučilištu i iste je godine objavio u Rimu. Naslov: "Sloboda vjere u Hrvatskoj od 1945. i utjecaj međunarodnoga prava" (*Liberty of Religion in Croatia since 1945 and the Influence of International Law*).

Prva mu je bila služba tajnika u apostolskoj nuncijaturi u Iranu (1993.-1996.), zatim u Litvi (1996.-1998.), konačno je premješten u Državno tajništvo Svete Stolice 1998. gdje je ostao do sada. Jedno je vrijeme bio tajnik Zamjenika Državnoga tajništva preuzvišenoga msgr. Giovannija Battiste Rea (do 2000., kada je msgr. Re postao Prefekt Kongregacije za biskupe, a kardinal 2001.), a kasnije msgr. Leonarda Sandrija koji je postao Prefekt Kongregacije za istočne Crkve i kardinal 2007. U rujnu 2003. godine don Petar je imenovan dvorskim prelatom Njegove Svetosti i od tada je pomagao u protokolarnim i privatnim audijencijama Svetoga Oca i bio suradnik u Prefekturi Papinskoga doma.

Don Petar je ostao povezan sa svojom biskupijom, ne samo posjetom svake godine Hercegovini u vrijeme svojih ljetnih ferija - prošle je godine bio zajedno s roditeljima koji su slavili 50. obljetnicu braka - nego se javljao i u biskupijskom glasilu *Crkvi na kamenu* ("Brežuljak križeva, sjećanje na prošlost i veliki san budućnosti", 9-10/1997., str. 4-5; "Hrvati s Papom u Kubi", 4/1998., str. 1-2; "Sveti Jakov u 'Zvezdanom polju'", 8-9/2004, str. 22-23; "500 godina u obrani Pape", 6/2006., str. 18-21; "Stopama sv. Pavla", 6/2009., str. 22-24).

Osim engleskoga i materinje hrvatskoga, govori talijanski i francuski.

BISKUPOVA ČESTITKA NOVOIMENOVANOM NADBISKUPU I NUNCIJU PETRU

Dragi don Petre!

Vijest, koju sam primio preko Apostolske nuncijature u Sarajevu, da Te Sveti Otac imenovao nadbiskupom i apostolskim nuncijem u Kuvajtu, Bahreinu, Kataru i apostolskim delegatom na Arapskom Poluotoku izazvala je i u meni i u svima nama višestruku radost na radost.

Ove su se naše biskupije istinski obradovala, s biskupom Pavlom Žanićem na čelu, kada si se iz daleke Kanade 1982. godine javio u sarajevsku bogosloviju kao svećenički kandidat Trebinjske dijeceze, rodne biskupije Tvojih roditelja oca Liberana i majke Dominike.

I biskup i obje biskupije još su se više razveselili kada si bio zaređen za prezbitera u mostarskoj katedrali Marije Majke Crkve, 1987. godine. I Tvoj bogoslovski život u Sarajevu i dvogodišnje pastoralno i svećeničko iskustvo u Torontu preporučilo Te da Te biskup Žanić pošalje na postdiplomski studij u Rim, gdje smo u Hrvatskom zavodu svetoga Jeronima zajedno proboravili godinu i pol dana.

Radost nam je povećana kada se Svetoj Stolici svadjelo da Te zatraži u diplomatsku školu i misiju, na što je biskup rado pristao.

Nakon uspješnih službovanja u Iranu, u Litvi i u Državnom tajništvu, sa stalnim rastom i polaganjem gradusa, i znanstvenih i crkvenih, osobito nakon višegodišnjega izravna stajanja u službi samoga Svetog Oca, sada Te sretnovladajući Papa ocijenio prikladnim za delikatnu službu Nuncija u arapskom svijetu.

Radosni smo također i zahvalni Svetoj Stolici koja je ovim Tvojim imenovanjem ujedno vrednovala i starodrevnu biskupiju *Sarsenterum*, koju ozbiljni stručnjaci smještaju u središte današnjega Stoca, i to od VI. stoljeća nadalje, povjeravajući je Tebi kao naslovnu.

Konačno osobito nas raduje vijest da bi Tvoje biskupsko ređenje moglo biti u istoj mostarskoj katedrali u kojoj je bilo i Tvoje prezbiterstvo. Pratila Te Blažena Djevica Marija svojim moćnim zagovorom!

Primi srdačne čestitke svih nas iz Mostara i iz Hercegovine za dosadašnje služenje i hrvatskom narodu u Torontu i Svetoj Stolici, kao i iskrene želje, praćene molitvom Gospodinu da Te obasiplje svojim milosnim blagoslovom na Tvome životom putu: na slavu Božju, na dobro opće Crkve i na Tvoje osobno duhovno zadovoljstvo.

Srdačan pozdrav

Ratko Perić, biskup

NASLOVNI NADBISKUP SARSETERUMA

Prije više vremena iz Mostarskog je ordinarijata upućena molba Odgovornima u Državnom tajništvu Svete Stolice da bi se u Papinski godišnjak "Annuario Pontificio", uvrstila među titularne biskupije i nekadašnji *Sarsenterum*, kao što postoje: Bistue - Zenica (An. Pont., 2009., str. 866), Nona-Nin, Narona, Salona itd. Biskupija se prvi put spominje na Salonitanskom saboru 533. godine, i to sa svojim novim biskupom Paulinom. Spominje se također 596. godine. U veli-

kim seobama naroda sjedište biskupije preneseno je iz Stoca u Ston, koji se 925. spominje, kao biskupija "drevnoga podrijetla". Molba je bila popraćena sažetkom iz više studija i, na veliku radost, danas je objavljena vijest da je *Sarsenterska* biskupija stavljena u popis naslovnih dijeceza Papinskoga godišnjaka, i da je već "popunjena", i to ne biskupom, nego nadbiskupom - don Petrom.

GDJE JE BILA SARSENTERSKA BISKUPIJA?

O Sarsenterskoj biskupiji opširno je pisao dr. don Ivica Puljić, župnik u Neumu. Osobito su mu zapažena dva pojedinačna rada: "Crkvene prilike u srednjovjekovnoj humskoj zemlji", u: *Povijest hrvatskog Počitelja*, Čapljina-Zagreb, 1996., str. 88-150. I "Stolac - sjedište kasnoantičke biskupije sarsenterensis", u: *Stolac u povijesti i kulturi Hrvata*, Zagreb-Stolac, 1999., str. 93-116.

O toj su sarsenterskoj biskupiji do sada najstručniju studiju zajednički objavili župnik Puljić i dr. Ante Škegro, na hrvatskom i engleskom jeziku.

Iz studije I. PULJIĆA I A. ŠKEGRE, "Sarsenterska biskupija", u: *Povijesni prilozi*, 30, 2006., str. 7.

"Spomen Sarsenterskoj biskupiji nalazimo u aktima Drugog crkvenog sabora koji se pod predsjedanjem salonitanskog nadbiskupa Honorija II. (528.-547.) održao 533. g. u Saloni. Tijekom njegova trajanja utemeljene su i nove biskupije u Sarsenteru, Mukuru i Ludru (*in Sarsentero, Muccuro et Ludro*) te posvećeni njihovi biskupi. Iz akata toga sabora proizilazi da su biskupiji Sarsenter dodijeljene bazilike s područja municipija Delontina i Stantina, Rusticijarnih Novensa odnosno Neuensa, iz Potuatika i Beuzavatika odnosno Benzavatika te još neke druge (*Sarsenterensis episcopus basilicas, quae in monicipiis Dellontino, Stantino, Nouense (Neuense) per Rusticiarum, Potuatico et Beuzavatice /Benzavatice/ et supra constitutae sunt*)."

Str. 38-39: "*Historia Salonitana Maior* svjedoči da je na Drugom salonitanskom saboru 533. godine utemeljena i Sarsenterska biskupija. Za biskupa joj je posvećen svećenik Paulin. Kako stoji u prijepisima *Historiae Salonitanae Maior* u njezin su sastav uključene bazilike *in monicipiis Dellontino, Stantino, Noenese (Neuense) per Rusticiarum pecuatico, et Beuzavatice supra constituto*. (...) Ovim se radom iznosi prijedlog da je područje Narensa (*Narensai*) vjerojatno isto što i Novensa (*Nouense per Rusticiarum*), da se Pekuatik (*Pecuaticum*) može poistovjetiti s Nevesinjskom visoplanom te da se područje Beuzavatika odnosno Benzavatik (*Beuzavatice - Benzavatice*) vjerojatno treba tražiti na istočnohercegovačkom području. Vodeći računa o uhodanoj praksi Crkve u antičko doba da se biskupije mogu osnivati samo u mjestima dostojnim

biskupskoga dostojanstva, dolazi se do spoznaje da se središte Sarsenterske biskupije - *Sarsenterum* (*Sarsiteron*) treba tražiti u ostacima antičkog urbanog naselja u Stocu. Ono svojom veličinom i važnošću nadvisuje sva druga antička naselja sa širega područja donje Neretve, osim *Narone*. Izrastanje urbanog naselja u Stocu i njegovo značenje za širu okolicu određeno je posebnim statusom kojim je Rim obdario Daorse kao svoje saveznike iz ratova s Ilirima, kao i središnji položaj te, u sebi specifične i od okolice različite, miniregije. Osim toga komunikacija *Stantina* i *Dellontina* sa Stocem geografski je bila povoljnija i prirodnija nego sa *Naronom* i drugim tadašnjim biskupskim sjedištima, o čemu dosadašnji istraživači nisu vodili računa. Kršćanstvo se u Stocu ukorijenilo još u pretkonstantinovsko doba. Ako se sudi prema tragovima sakralnih objekata sa šireg stolačkoga područja, ono je u ovom kraju do vremena kasne antike istinski procvatilo, što je i bio preduvjet za osnivanje nove biskupije. U široj regiji donjega toka Neretve, osim *Narone*, samo antičko naselje u Stocu ima obilježja urbanog naselja. U kontekstu toga logično je upravo s njim u vezu dovesti središte Sarsenterske biskupije. Ostaci tog naselja nisu u suprotnosti ni s normama koje su u kasnoantičko doba vrijedile za osnutak biskupskih sjedišta. Baš kao i *Narona*, i antičko naselje iz Stoca svojom je važnošću moglo doprinijeti biskupskom dostojanstvu. Stoga je nelogično u Stolac locirati *Diluntum*, a potom tragati za većim naseljem u koje bi se smjestilo sjedište Sarsenterske biskupije. Ovakvim rasporedom mjesta uključenih u sastav ove biskupije dobiva se prirodno cjelovit i povijesno opravdan teritorij. Sarsenterska biskupija nije se utrula s doseobom barbarskih naroda. Njezin se biskup u to burno vrijeme sklonio u svoju zaklonitiju župu Ston (*Stantino* iz 533. godine). Upravo zbog toga splitski sabori 925. i 928. godine ne osporavaju pravo postojanja Stonskoj biskupiji. Sarsenterska biskupija preseljenjem njezinog biskupa u Ston (*Stantino*) postaje Stonskom odnosno Zahumskom biskupijom, prema kneževini u čijem se okviru nalazila."

(Engleski tekst studije istih Autora, "The Diocese of Sarsenterensis", u: *Arheološki vestnik*, (Ljubljana), 57, 2006., str. 219-241).

IMENOVANJA I RAZRJEŠENJA

Dekretima biskupa i apostolskoga upravitelja mons. Ratka Perić, izvršena su sljedeća imenovanja, razrješenja, potvrđenja:

- don Tomo Vukšić razriješen je službi sudskoga vikara, suca pojedinca i ovlaštenika za istraživanja potrebna za oprost od tvrde a neizvršene ženidbe *quoad universitatem casuum*, br. 1153/2009., od 12. rujna 2009.

- don Tomi Vukšiću produženo je ovlaštenje da i dalje u skladu s kanonskim normama, prima svjedočenja s obzirom na mjesto, datum i način pogibije hercegovačkih franjevaca u vrijeme i nakon Drugoga svjetskog rata, u vidu eventualne kauze spomenutih redovnika, br. 1154/2009., od 12. rujna 2009.

- don Ivan Kovač imenovan je sudskim vikarom, sucem pojedincem i ovlašten je za istraživanja koja su potrebna za oprost od tvrde a neizvršene ženidbe *quoad universitatem casuum, ad quinquennium*, br. 1155/2009., od 12. rujna 2009.

- don Ivanu Kovaču podijeljena je ovlast ispovijedanja, u trajanju *donec scriptotenus revocetur*, br. 1162/2009., od 14. rujna 2009.

- don Damjan Raguž razriješen je službe dekana Ljubuškoga dekanata, br. 1304/2009., od 12. listopada 2009.

- don Ivo Šutalo imenovan je dekanom Ljubuškoga dekanata, br. 1305/2009., od 12. listopada 2009.

- msgr. Luka Pavlović imenovan je članom Biskupijskoga ekonomskog vijeća na petogodište, br. 1464/2009., od 2. prosinca 2009.

- don Radoslav Zovko imenovan je članom Biskupijskoga ekonomskog vijeća na petogodište, br. 1465/2009., od 2. prosinca 2009.

- Mario Glibić, dipl. oec., imenovan je članom Biskupijskoga ekonomskog vijeća na petogodište, br. 1466/2009., od 2. prosinca 2009.

- don Ivan Kovač imenovan je tajnikom Biskupijskoga ekonomskog vijeća, br. 1467/2009., od 2. prosinca 2009.

- don Ante Luburić potvrđen je u službi ekonoma biskupije, br. 1468/2009., od 2. prosinca 2009.

- fra Nikola Spužević potvrđen je za člana Prezbiterskog vijeća, br. 1479/2009., od 3. prosinca 2009.

Dekretima biskupa i apostolskoga upravitelja msgr. Ratka Perića, podijeljene su kanonske misije za predavanje vjeronauka u osnovnim i srednjim školama:

- Andrijani Drljo, apsolventici, u Osnovnoj školi Marina Držića na Buni, u školskoj godini 2009./2010., br. 1258/2009., od 6. listopada 2009.

- fra Ivanu Ivandi, doktoru teologije, u Privatnoj srednjoj strukovnoj školi s pravom javnosti Libar na Širokom Brijegu, do premještaja ili opoziva, br. 1259/2009., od 6. listopada 2009.

- Anji Pejčević, profesorici vjeronauka - diplomiranoj katehistici, u Privatnoj srednjoj strukovnoj školi s pravom javnosti Libar na Širokom Brijegu, do premještaja ili opoziva, br. 1260/2009., od 6. listopada 2009.

- Mariji Mihaljević, vjeroučiteljici, u Osnovnoj školi Ivana Gundulića u Mostaru, u školskoj godini 2009./2010.

- fra Anthonyju Burnsideu, vjeroučitelju, u Srednjoj školi u Konjicu, br. 1334/2009., od 20. listopada 2009.

- Ružici Klarić, profesorici vjeronauka - diplomiranoj katehistici, u Osnovnoj školi fra Petra Bakule u Mostaru, br. 1410/2009., od 16. studenoga 2009.

PRAVILNIK BISKUPIJSKOGA EKONOMSKOG VIJEĆA MOSTARSKO-DUVANJSKE I TREBINJSKO-MRKANSKE BISKUPIJE

I. Narav Vijeća

Članak 1.

Biskupijsko ekonomsko vijeće (u daljnjem tekstu: Vijeće) jest tijelo koje pomaže Biskupu u upravljanju dobrima Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije, prije svega pod ekonomskim tehničkim i pravnim vidom.

Članak 2.

Odredbe o naravi, zadaćama i funkcioniranju Vijeća nalaze se u *Zakoniku kanonskoga prava*, u "Dopunskim odredbama BK BiH uz Zakonik kanonskoga prava" (*Vrhbosna, br. 3/1999., str. 320-322*) i u ovom Pravilniku.

II. Zadaće Vijeća

Članak 3.

Zadaća je Vijeća u upravljanju dobrima Biskupije davati Biskupu **mišljenja**:

a) o izradi biskupijskih uputa o upravljanju dobrima (kan. 1276, § 2; kan. 1277), posebno u utvrđivanju poslova izvanrednog upravljanja koje poduzimaju pravne osobe podložne Biskupu (kan. 1281, § 2) kao i u određivanju visine i načina redovitoga doprinosa (kan. 1263);

b) o važnijim poslovima bilo općega značenja - npr. o načinima ulaganja sredstava koja pripadaju crkvenim pravnim osobama, bilo u pojedinačnim slučajevima - npr. preuzimanje većega vlasničkog udjela u trgovačkim društvima (kan. 1277);

c) o davanju u zakup nekretnina, ukupne vrijednosti manje od najnižega iznosa što ga je utvrdila BK BiH, za stambenu upotrebu (kan. 1297);

d) o poslovima izvanrednoga upravljanja, koje poduzimaju biskupijske pravne osobe a za koje se traži dopuštenje Ordinarija (kan. 1281, § 1);

e) o godišnjim računima koje podnose pravne osobe podložne Biskupu (kan. 1287, § 1);

f) o čuvanju i ulaganju dobara doznačenih kao glavnica nabožnim zakladama (kan. 1305);

g) o smanjenju obveza, ali ne misnih, koje se odnose na nabožne zaklade (kan. 1310, § 2);

h) o imenovanju i uklanjanju biskupijskoga ekonomskog vijeća (kan. 494, §§ 1-2);

i) o svakom drugom pitanju kad Biskup smatra uputnim ili potrebnim posavjetovati se s Vijećem.

Članak 4.

Vijeće daje Biskupu svoju **suglasnost**:

a) o poslovima izvanrednoga upravljanja koje poduzima Biskup, kako su utvrđeni odlukom BK BiH;

b) o poslovima otuđenja crkvenih dobara, vrijednosti veće od najnižega iznosa što ga je utvrdila BK BiH, ili dobara darovanih "ex voto" te predmeta umjetničke i povijesne vrijednosti (kan. 1292);

c) o kriterijima davanja u zakup dobara biskupijskih pravnih osoba te davanju u zakup nekretnina vrijednosti veće od najnižega iznosa koji je utvrdila BK BiH, ili danih u zakup za upotrebu, koja nije ni pastoralna ni stambena (kan. 1297).

Članak 5.

Vijeće pomaže Biskupu:

Općenito u upravljanju biskupijama Mostarsko-duvanjskom i Trebinjsko-mrkanskom kao pravnim osobama te drugim središnjim pravnim osobama istih Biskupija.

Posebno:

a) određuje smjernice prema kojima biskupijski ekonom i upravitelji središnjih pravnih osoba moraju postupati u obavljanju svojih zadaća i provjerava izvršenje povjerenih zadaća (kan. 494, § 3);

b) vodi brigu da se svake godine priredi, prema mogućnosti, proračun primitaka i izdataka Biskupije kao i pojedinih pravnih osoba te potvrđuje konačni obračun primitaka i izdataka za prošlu godinu (kan. 493,; 494, § 4);

III. Sastav Vijeća i trajanje službe

Članak 6.

Članove Vijeća imenuje Biskup u skladu sa zahtjevima o kojima se govori u kan. 492.

Članak 7.

Vijeće je sastavljeno od 3 vijećnika; vijećnike izabire Biskup zbog njihove stručnosti u ekonomskim i pravnim pitanjima (kan. 492, § 1); služba vijećnika traje 5 godina a mandat im se može obnoviti više puta (kan. 492, § 2).

Članak 8.

Pri prihvatanju imenovanja vijećnici prisegom pred dijecezanskim Biskupom ili njegovim ovlaštenikom jamče da će časno i odano obavljati povjerenu službu (kan. 1283, 1°).

IV. Predsjednik i tajnik

Članak 9.

Vijeću predsjeda dijecezanski Biskup (kan. 492, § 1).

Ako Biskup nije prisutan, Vijeću predsjeda njegov delegat, koji ne mora biti vijećnik. Delegat, ako nije vijećnik, ne može glasovati.

Članak 10.

Predsjedatelj Vijeća saziva Vijeće, vodi sjednice, podržava suradnju s drugim biskupijskim tijelima, posebno s Prezbiterskim vijećem, Zborom savjetnika kao i s uredima Biskupskog ordinarijata; a ako je delegat, podastire Biskupu mišljenja i zaključke.

Članak 11.

Tajnika Vijeća imenuje dijecezanski Biskup izvan članova Vijeća. Tajnik ostaje u službi pet godina, a mandat mu može biti obnavljan.

Tajniku su posebno povjerene zadaće: sastavljati zapisnike sjednica, voditi brigu o arhivu Vijeća, pripremati u dogovoru s dijecezanskim Biskupom odgovarajuće materijale za rasprave na sjednicama i dostavljati ekonomu i onima kojih se izravno tiču zaključke Vijeća, nakon što ih potvrdi Biskup.

V. Sjednice Vijeća

Članak 12.

Vijeće se sastaje po potrebi da bi ispitalo predmete iz svoje kompetencije. Neke sjednice mogu biti posvećene proučavanju posebnih problema.

Barem dvojica vijećnika imaju pravo napismeno zatražiti da se sazove izvanredna sjednica, ili sjednica Vijeća zajedno sa Zborom savjetnika.

Na redovitim sjednicama Vijeća sudjeluje, bez prava glasa, biskupijski ekonom.

Na svakoj sjednici usvojiti će se zapisnik s prethodne sjednice i vijećnici će se upoznati s realizacijom donesenih zaključaka.

Članak 13.

Predsjedatelj Vijeća može pozvati na sjednice Vijeća osobe kojih nazočnost smatra korisnom za svrhe sjednice, ali te osobe nemaju prava glasa.

Članak 14.

Barem tri dana prije sjednice tajnik će dostaviti vijećnicima dnevni red, koji potpisuje predsjedatelj, nakon što se posavjetuje s biskupijskim ekonomom. U ekonomatu je na raspolaganju dokumentacija koja se odnosi na predmete predviđene za raspravu na sjednici.

Članak 15.

Predsjedatelj može na sjednici Vijeća dopustiti tajniku ili odgovornom iz ustanove koje se tiče da objasne pojedina pitanja iz dnevnoga reda.

Članak 16.

Kad je Vijeće pozvano iznijeti mišljenje ili dati suglasnost o određenom pitanju, vijećnici se, na poziv predsjedatelja, formalno izjašnjavaju glasovanjem koje se redovito obavlja usmeno ili dizanjem ruke.

Na zahtjev predsjedatelja, ili na molbu barem trojice vijećnika, neka glasovanje bude tajno.

Zaključak je valjan, ako sjednici prisustvuje apsolutna većina vijećnika te ako zaključak dobije apsolutnu većinu glasova prisutnih.

Pravo je svakoga vijećnika tražiti da se u zapisnik stavi njegovo obrazloženo protivljenje ili bilo koja druga primjedba.

Vijećnici su obvezni suzdržati se od glasovanja kad se radi o predmetima koji se odnose na pravne osobe kojima oni upravljaju.

Članak 17.

Vijećnici su obvezni čuvati tajnu o svemu što se raspravlja na sjednicama Vijeća.

Članak 18.

Nakon što završi sjednica, predsjedatelj izvještava Zbor savjetnika o predmetima od zajedničke kompetencije.

Članak 19.

Zapisnik sa sjednica Vijeća sastavlja tajnik, a potpisuju ga tajnik i predsjedatelj.

VII. Završna odredba

Članak 20.

Pravilnik Ekonomskoga vijeća Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije potvrđuje dijecezanski Biskup a bit će objavljen u "Službenom vjesniku Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije".

Broj: 1459/2009.

Mostar, 27. studenoga 2009.

Ovim potvrđujem Pravilnik Ekonomskoga vijeća Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije i određujem da stupi na snagu 1. siječnja 2010. godine.

Kancelar:
Don Ante Luburić, v. r.

Biskup:
+ Ratko Perić, v. r.

PRAVILNIK ŽUPNOGA EKONOMSKOG VIJEĆA MOSTARSKO-DUVANJSKE I TREBINJSKO-MRKANSKE BISKUPIJE

Članak 1.

Narav

Župno ekonomsko vijeće (u daljnjem tekstu: Vijeće) prema kan. 537 *Zakonika kanonskoga prava* ustanovljeno je od župnika kao tijelo sudjelovanja vjernika u upravljanju župnim ekonomskim dobrima.

Članak 2.

Svrha

Vijeće ima sljedeće svrhe:

- * daje mišljenje o redovitim i izvanrednim pothvatima župe; to mišljenje treba biti dostavljeno Biskupskom ordinarijatu u molbi za odobrenje odnosnog pothvata;

- * pregledava i odobrava na kraju svake godine blagajničke knjige, odnosnu dokumentaciju kao i završni račun;

- * pomaže župniku u pribavljanju i čuvanju isprava i dokaznica na kojima se temelji pravo župe na dobra (usp. kan. 1284, t. 2, 9);

Vijeće one župe, koja je povjerena redovničkoj ustanovi, treba voditi računa o ugovoru o materijalnim pitanjima sklopljenom između Biskupije i redovničke ustanove.

Članak 3.

Sastav

Vijeće je sastavljeno od župnika, župnih vikara i od tri do pet praktičnih vjernika, koje imenuje župnik nakon što sasluša mišljenje Župnog pastoralnog vijeća. Tamo, gdje nema Župnog pastoralnog vijeća, neka se župnik posavjetuje s razboritim osobama. Članovi Vijeća trebaju biti moralno čestite osobe, aktivno uključene u župni život, sposobne procijeniti ekonomska pitanja u crkvenom duhu i po mogućnosti stručnjaci u pitanjima gospodarstva i prava. Njihovo imenovanje stupa na snagu kada primi potvrdu dijecezanskoga biskupa.

Mandat članovima Vijeća traje tri godine, a njihov mandat može biti obnovljen.

Za trajanja mandata članovi Vijeća ne mogu biti uklonjeni osim zbog teških i dokumentiranih razloga koje treba potvrditi dijecezanski biskup.

Članak 4.

Nespojivost

Ne mogu biti članovi Vijeća osobe koji su sa župnikom u krvnom srodstvu ili tazbini do četvrtoga koljena kao i one koje su u gospodarskom ih poslovnom odnosu sa župom.

Članak 5.

Predsjednik Vijeća

Predsjednik Vijeća je po pravu župnik. Njegova je dužnost:

- * sazvati i predsjedati sjednicom Vijeća;
- * odrediti dnevni red svake sjednice;
- * odrediti zapisničara sjednice.

Članak 6.

Zadaci Vijeća

Vijeće ima samo savjetodavni, a ne odlučujući glas. U njemu se ipak treba očitovati odgovorna suradnja vjernika u ekonomskom upravljanju župom u smislu kan. 212, t. 3. Župnik treba tražiti i pažljivo saslušati mišljenje Vijeća.

U svakom slučaju nepromjenjiva ostaje dužnost župnika da zastupa župu u svim pravnim poslovima i da upravlja svim župnim dobrima prema odredbama kan. 532.

Članak 7.

Sjednica Vijeća

Vijeće održava sjednicu barem jednom godišnje, odnosno kad god župnik smatra da je potrebno, ili na traženje najmanje dva člana Vijeća.

Na sjednicama Vijeća mogu sudjelovati na poziv župnika i druge osobe u službi stručnjaka. Svaki član Vijeća ima pravo tražiti da se njegovo mišljenje unese u zapisnik.

Članak 8.

Nepopunjenost mjesta u Vijeću

U slučaju smrti, ostavke, uklanjanja ili trajne spriječenosti člana Vijeća, župnik se treba pobrinuti da u roku od mjesec dana imenuje novog člana. Tom vijećniku ističe mandat u isto vrijeme kad i ostalim članovima.

Članak 9.
Obračun

Računska godina župe započinje 1. siječnja, a završava 31. prosinca. Na kraju svake godine, a najkasnije do 31. siječnja sljedeće, završni račun župne blagajne treba biti propisno potpisan od članova Vijeća i preko župnika dostavljen Biskupskom ordinarijatu.

Članak 10.

Izvješće župnoj zajednici

Vijeće podnosi godišnje Župnom pastoralnom vijeću izvještaj o župnom ekonomskom poslovanju, a župnoj zajednici podnosi izvješće o korisnoj upotrebi primljenih doprinosa vjernika (kan. 1287), naznačivši i potrebne inicijative za povećanje sredstava koja su potrebna za pastoralne pothvate, održavanje i izgradnju župnih objekata, kao i za uzdržavanje svećenika i drugih crkvenih službenika.

Članak 11.

Sjednice i zapisnici

Za valjanost sjednice potrebna je prisutnost većine članova. Zapisnici sjednice moraju biti potpisani od župnika i zapisničara te prihvaćeni na sljedećoj sjednici.

Članak 12.

Uputa na opće odredbe

Na sve ono što nije sadržano u ovom pravilniku primjenjuju se odredbe kanonskoga prava.

Završna odredba

Pravilnik župnoga ekonomskoga vijeća Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije potvrđuje mostarski dijecezanski Biskup a bit će objavljen u "Službenom vjesniku Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije".

Broj: 1460/2009.

Mostar, 27. studenoga 2009.

Ovim potvrđujem Pravilnik župnoga ekonomskog vijeća Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije i određujem da stupi na snagu 1. siječnja 2010. godine.

Kancelar:
Don Ante Luburić, v. r.

Biskup:
+ Ratko Perić, v.r.

IZVANREDNO UPRAVLJANJE VREMENITIM CRKVENIM DOBRIMA

U smislu *Zakonika kanonskoga prava*, kan. 1281, § 2, kan. 1291 i kan. 1295 koji se odnose na otuđenje crkvene imovine i na poslove koji mogu pogoršati imovinsko stanje crkvene javne pravne osobe kao i u smislu kan. 1297 koji se odnosi na davanje u zakup crkvene imovine te s obzirom na odluke Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine donesene 14. srpnja 1999., saslušavši mišljenja Zbora savjetnika Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije od 4. prosinca 2009. godine i Ekonomskog vijeća Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije od 4. prosinca 2009. godine izdajem

DEKRET

kojim određujem da su u Mostarsko-duvanjskoj i Trebinjsko-mrkanskoj biskupiji za crkvene javne pravne osobe koje su pod jurisdikcijom Mostarsko-duvanjskoga biskupa i Trebinjsko-mrkanskoga apostolskog upravitelja (kao na primjer: župe, Svećenički dom, Caritas, Teološki institut, izdavačke ustanove, javna vjernička društva, zaklade i druge) poslovi izvanrednog upravljanja:

1. otuđenje nekretnina bilo koje vrijednosti (usp. kan. 1291-1292);
2. otuđenje pokretnih dobara u vrijednosti većoj od 10.000,- KM;
3. čini kojima se može pogoršati imovinsko stanje pravne osobe, kao što su npr. davanje na korištenje, davanje u najam, koncesija, ustupanje prava na neku nekretninu, renta, zakup, hipoteka, zajam, jamstvo, zaduživanje, posudba, zamjena vlasništva, služnost (usp. kan. 1295);
4. stjecanje nekretnina oneroznim ugovorom;
5. promjena namjene korištenja nekretnina;
6. primanje nasljedstava, zaklada i legata;
7. odbijanje donacija, nasljedstava legata i prava općenito;
8. gradnje, rekonstrukcije, restauracije i konzervatorske sanacije, izvanredno održavanje bilo koje vrijednosti crkava i crkvenih objekata;
9. svaki čin koji se odnosi na nepokretna ili pokretna dobra koja su umjetničke, povijesne, kulturne ili sakralne dragocjenosti (vrijednosti);
10. započinjanje, nastavljanje ili ustupanje poduzetničke ili trgovačke aktivnosti;
11. zaduženje bilo koje vrste kod banaka, fizičkih ili pravnih osoba ili ustanova;
12. zapošljavanje osoblja i sklapanje ugovora za usluge koje nisu prigodnoga karaktera;
13. pokretanje parnice pred sudbenim vlastima, administrativnim i upravnim tijelima, posebno pred državom (usp. kan. 1288);
14. gradnja crkve, kapele ili drugoga crkvenog objekta (usp. kan. 1215);
15. primanje na stan u bilo kojoj crkvenoj zgradi bilo koje osobe.

Za valjanost svih navedenih čina uvijek treba napismeno zatražiti i ishoditi pisano odobrenje dijecezanskog biskupa (kan. 1281, §§ 1-2). Molbi za odobrenje treba priložiti, osim propisane dokumentacije sa suglasnošću mjerodavnih tijela, nacrt ugovora i mišljenje Ekonomskog vijeća dotične javne pravne osobe.

Broj: 1482/2009.

Mostar, 4. prosinca 2009.

Ovaj dekret stupa na snagu danom objavljivanja u "Službenom vjesniku Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije" i vrijedi *ad triennium*.

Don Ante Luburić, kancelar

+ Ratko Perić, biskup

SLIKE I KIPOVI U SAKRALNOM PROSTORU

Mostar, 27. studenoga 2009.

Crkva od najranijih vremena, unatoč otporima koji su se ponekada u dalekoj prošlosti javljali (ikonoklazam), prihvaća i podržava umjereno ukrašavanje bogoslužnoga prostora slikama i kipovima. Međutim, Crkva nije nikada imala svoj vlastiti umjetnički stil uz koji bi se isključivo vezala, nego je dopuštala umjetničke oblike svakoga vremena, prema naravi i uvjetima naroda kao i potrebama različitih obreda. Tako i umjetnost našega vremena, bez obzira na njezino narodno ili krajevno podrijetlo, ima otvorena vrata sakralnoga prostora "samo ako dužnim poštovanjem i doličnom čašću služi bogoštovnim zgradama i svetim obredima" (DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Konstitucija o svetoj liturgiji* "Sacrosanctum Concilium", 123). Stoga i dalje postoji običaj da se u crkvama izlažu slike svetih da ih vjernici časte. A glede izlaganja slika u sakralnom prostoru, ista Konstitucija određuje da "to bude u umjerenom broju i prikladnim redom, kako ne bi kod kršćanskog puka izazvale čuđenje ili popuštale manje ispravnoj pobožnosti" (SC 125). To isto ponavlja i *Zakonik kanonskoga prava* (kan. 1188). Da bi se to osiguralo, "biskupi treba da svojski nastoje udaljiti od Božjih zgrada i od ostalih svetih mjesta ona umjetnička djela koja se protive vjeri, čudoređu i kršćanskoj pobožnosti te vrijeđaju pravi vjerski osjećaj, bilo iskrivljeno oblicima, bilo nedostatnom, osrednjom ili prividnom umjetnošću" (SC, 124).

Središnje teme prikaza koji se postavljaju u sakralni prostor jesu događaji iz povijesti spasenja. To vrijedi posebice za oltarski prostor. Crkveno pravilo *prikladnoga reda* (SC, 125) traži da se tu nalaze slike čiji su prikazi u uskoj tematskoj vezi sa svetim događajima koji se zbivaju u tome prostoru: raspeti i uskrsli Krist, žrtveni Jaganjac, Posljednja večera, Krist Učitelj, Dobri Pastir, Sveladar, ili simboli Presvetoga Trojstva koje je izvor i cilj svetih tajna. A slike s manje važnim temama, koje pomažu pobožnost i meditaciju vjernika, među koje pripadaju i likovi blaženika i svetaca, smještaju se sa strane na zidove ili u pomoćne kapelice.

Budući da se na više mjesta dogodilo, bez ikakve konzultacije i odobrenja crkvene vlasti, da je na štovanje vjernicima u istom sakralnom prostoru izloženo po više slika ili kipova iste teme, treba podsjetiti da takva praksa nije prihvatljiva jer je u sukobu s pravilom "umjerenoga broja" Konstitucije o liturgiji. To je protumačila *Opća uredba Rimskoga misala* koja kaže: "Stoga se, u skladu s pradavnom predajom Crkve, na svetim mjestima vjernicima na štovanje izlažu slike Gospodina, blažene Djevice Marije i svetaca, ali neka se ipak tako rasporede da vjernike mogu voditi otajstvima vjere koja se ondje slave. Neka se stoga pazi da se njihov broj ne bi bez reda umnožio, zatim da budu tako raspoređene da ne bi odvlačile pozornost vjernika od samoga slavlja. Redovito neka ne bude više od jedne slike jednoga te istoga sveca. Kod ukrašavanja i uređenja crkve - kad je riječ o slikama - valja općenito imati pred očima pobožnost cijele zajednice, ali i ljepotu i dostojanstvo samih slika" (br. 318).

Što se tiče slugu Božjih, dopušteno je javnim štovanjem častiti samo one koji su vlašću Crkve uneseni u popis svetaca ili blaženika (kan. 1187). "Javno čašćenje", kao što je poznato, jest svaki i samo onaj kult koji se iskazuje u ime Crkve. To konkretno znači da u sakralni prostor, koji je po svojoj naravi prostor javnoga kulta, ni u svetišće ni na njegove zidove i prozore, ne mogu biti postavljani likovi osoba koje nisu službeno proglašene blaženima ili svetima. U prostorima javnoga kulta može biti postavljena jedino sakralna umjetnost.

Da bi se ovo ispravno razumjelo, treba voditi računa da religiozna umjetnost nije isto što i sakralna umjetnost. Naime, svaka sakralna umjetnost ujedno je i religiozna, ali nije svaka religiozna umjetnost istovremeno i sakralna. Postoji i područje "privatnoga štovanja" osoba ili događaja, pa i na način izrade slika i kipova, koje se ne vrši u ime Crkve. U svrhu privatnoga kulta može nastati čak vrijedna religiozna umjetnost. No takva umjetnost nije sakralna, i ne može biti izla-

gana crkvenim prostorima javnoga kulta, jednostavno zato što likovi koje prikazuje nisu ni beatificirani ni kanonizirani. A da bi religiozna umjetnost bila i sakralna, ona tematski i sadržajno mora biti u okvirima službeno prihvaćenoga štovanja.

Kad se promatra suvremeno oslikavanje sakralnih prostora, mnogo puta treba pozitivno ocijeniti i umjetnike i crkvene osobe koji su uspješno spojili slobodu prikladna umjetničkog izraza i teološko pravilo javnoga štovanja. Ali poznati su, nažalost, slučajevi da su u nekim crkvama, dakle u prostoru rezerviranom isključivo za javni kult, naslikani likovi osoba koje nisu "vlašću Crkve unesene u popis svetaca ili blaženika", i pitanje je hoće li to ikada biti. Među njima se prepoznaju lica nekih, živih i mrtvih, crkvenih osoba ali i običnih vjernika. U tim slučajevima ponekada se radi o likovima čije su zasluge neosporne u području u kojemu su djelovale, ali ih Crkva ne smatra dovoljnima za svetačku aureolu. Ali, ako bi se nekada kasnije i htjelo služeno pokrenuti proces kanonizacije nekoga od tih osoba, to se ne bi moglo učiniti jer, prema odredbi pape Urbana VIII. iz 1625. godine, takav se proces ne bi moglo ni započeti upravo zato što se konkretnoj osobi iskazivalo javno štovanje a da se to nije smjelo. Naime, sastavni dio svakoga procesa kanonizacije jest i poseban proces kojim treba dokazati odsustvo javno-

ga štovanja, poznatoga pod nazivom "de non cultu", i samo kad se to dokaže postupak kanonizacije se može nastaviti dalje. No na nekim slikama primijećeni su i likovi osoba čije djelovanje nikako nije bilo primjerno pa, zbog toga kao dodatnoga razloga, nisu ni prikladni ni dopustivi za sakralni prostor.

Stoga odgovorne crkvene vlasti (cfr. Vijeće za liturgiju BK BiH, "Službeni vjesnik" 1/2009.) pozivaju sve crkvene osobe, ali i umjetnike, da se drže pravila javnoga crkvenog štovanja slika i kipova. To štovanje rezervirano je isključivo za događaje i likove iz povijesti spasenja i s popisa službeno proglašenih svetaca i blaženika. Mora se izbjegavati sve što bi moglo pobožne vjernike odvesti u oblike štovanja koji se "protive vjери, čudoređu i kršćanskoj pobožnosti te vrijeđaju pravi vjerski osjećaj". A ondje gdje se poštuje volja Crkve, ne može se sakralni prostor ukrašavati "nedostatnom, osrednjom ili prividnom umjetnošću" (SC, 124).

Religiozna umjetnost, koja se izlaže u crkvama radi javnoga kulta, u svakom pojedinom slučaju mora biti sakralna. U protivnom, iako se možda radi o vrijednoj umjetnosti, nema joj mjesta u sakralnom prostoru već bi je trebalo smjestiti u umjetničku galeriju, a to ni jedna crkva nije.

*Don Tomo Vukšić,
generalni vikar*

UVODNI POZDRAV NA ZNANSTVENOM SIMPOZIJU “FRANJEVCI I HERCEGOVINA”

Mostar, Hrvatski dom hercega Stjepana Kosače, 6. listopada 2009.

Mnogopoštovani oče Provincijale!
Poštovana braćo franjevci!
Uvaženi sudionici ovoga znanstvenog simpozija!

U povodu obilježavanja 800. obljetnice utemeljenja časnoga Franjevačkoga pokreta, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja Blažene Djevice Marije organizirala je ovaj znanstveni simpozij pod naslovom “Franjevci i Hercegovina”. On je ustvari dio završnoga obilježavanja ove obljetnice koja sretno traje, na različite načine, već cijelu godinu dana.

Obraćam vam se u ime mostarskoga biskupa mons. dr. Ratka Perića i prenosim vam njegov srdačan pozdrav i blagoslov, i zahvalnost za služenje Crkvi u Hercegovini. On je noćas vrlo kasno stigao s višednevnoga i napornoga puta po Europi te mu jutros nije bilo moguće biti s nama.

S poštovanjem i zahvalnošću pozdravljam sve vas predavače na ovom simpoziju sa željom da na znanstveno kritičan način tražite istinu i da svojom ljubavlju prema Crkvi doprinesete širenju Kristova Evanđelja na ovim prostorima.

Osobito rado pozdravljam svu braću franjevece, i svakoga ponaosob, u ovom svečanom času kada se, sa zahvalnošću prema svome utemeljitelju svetom Franji, sjećate početaka svoga zaslužnoga Reda. Početak je bio materijalno skroman ali duhovno vrlo snažan. Osim što je označio nastanak Reda svetoga Franje, taj pokret je od nastanka bio i ostao važna sastavnica poznatoga obnoviteljskog nastojanja Katoličke Crkve u trinaestom stoljeću.

U tom Franjinu nastojanju eklezijalne obnove, koja je bitno obilježena njegovom bezuvjetnom vjernošću Crkvi, sveti Franjo je nezaobilazan lik i svetački primjer zdravoga nastojanja obnove Crkve iznutra u suradnji i poslušnosti zakonitim poglavarima Crkve. U tome je on nedvojbeno uvijek planetarno aktualan. Ta njegova pouka potrebna je na mnogim stranama i u suvremenoj Crkvi. Od nje trebaju učiti svi: i biskupi, i

svećenici i vjernici laici, a posebice vi, draga braćo franjevci. Stoga, u mjeri u kojoj budemo slijedili taj nauk vašega svetog Utemeljitelja u služenju Crkvi, također ovdje u Hercegovini, bit ćemo autentični nasljedovatelji svetoga Franje i svjedoci Kristovi.

S druge strane, sveti Franjo je oličenje svetačkoga primjera osobne poniznosti - kreposti za koju se kaže da je najrjeđa među ljudima, a koja je uvijek toliko potrebna. To vrijedi osobito za naše vrijeme kad se prava pojedinačne osobe vrlo često stavljaju iznad vječnih načela Božjega zakona i odvajaju od obveza iste ljudske osobe. To nerijetko, na razini društva, kao posljedicu rađa prijetnju diktature subjektivnoga. Napast je to kojoj podlegne i pokoja crkvena osoba, odnosno koja se ponegdje uvlači i u naše crkvene zajednice. A sveti Franjo nas je, nasljeđujući Krista, učio da se samoga sebe najbolje poštuje onda kad se ljubi drugoga. Odnosno, kad svoje neotuđivo pravo samopoštovanja pretvorimo u vlastitu obvezu ljubavi prema svakom Božjem stvorenju. On je shvatio da obnova Kristove Crkve započinje s njegovim osobnim obraćenjem. To je primjer koji poziva na nasljedovanje svakoga člana Crkve, a posebice vas članove Reda koji je on osnovao.

Na primjeru poniznoga služenja svetoga Franje i njegova posluha Crkvi, svi trebamo učiti kako se ljubi svako Božje stvorenje, Krista i Njegovu Crkvu. To je osnovni nauk svetoga Franje. To je pravi način da se služi Kristu i Crkvi. To je autentičan način da se bude dosljedan franjevac.

Neka i ovaj simpozij pomogne da duh i primjer poniznoga i poslušnoga svetoga Franje, vjernoga vidljivog Crkvi koju je upravo po svojoj vjernosti i posluhu pomogao obnavljati, još više zaživi u Hercegovini na način da neprestano raste broj onih koji ga svojim životom zaista svjedoče.

*Don Tomo Vukšić,
generalni vikar*

SVETE KRIZME 2010.

TRAVANJ

Nedjelja, 11. travnja, II. vazmena	GABELA
Subota, 17. travnja	SEONICA
Nedjelja, 18. travnja, III. vazmena	GORANCI JARE (gen. vikar)
Petak, 23. travnja	VIR
Subota, 24. travnja	POSUŠJE
Nedjelja, 25. travnja, IV. vazmena	KLOBUK

SVIBANJ

Subota, 1. svibnja	GRLJEVIĆI DOMANOVIĆI (gen. vikar)
Nedjelja, 2. svibnja, V. vazmena	ŠIROKI BRIJEG ČELJEVO i DRAČEVO (gen. vikar)
Subota, 8. svibnja	TIHALJINA
Nedjelja, 9. svibnja, VI. vazmena	GORICA-STRUGE POLOG (gen. vikar)
Subota, 15. svibnja	ČITLUK KRUŠEVO
Nedjelja, 16. svibnja, VII. vazmena	HUMAC
Ponedjeljak, 17. svibnja, sv. Paškal	VITINA
Subota, 22. svibnja	DUVNO
Nedjelja, 23. svibnja, Duhovi	MOSTAR
Subota, 29. svibnja	MEĐUGORJE
Nedjelja, 30. svibnja, Presveto Trojstvo	BUHOVO GABELA POLJE (gen. vikar)

LIPANJ

Četvrtak, 3. lipnja, Tijelovo	STOLAC PRENJ i ALADINIĆI (gen. vikar)
Subota, 5. lipnja	BUKOVICA
Nedjelja, 6. lipnja, X. kroz godinu	GRADINA GRADAC (gen. vikar)
Utorak, 8. lipnja	ŠUICA
Subota, 12. lipnja	PLOČE-TEPČIĆI
Nedjelja, 13. lipnja, XI. kroz godinu	RASKRIŽJE (gen. vikar)
Subota, 19. lipnja	KOČERIN GRABOVICA (gen. vikar)

Nedjelja, 20. lipnja, XII. kroz godinu	BLAGAJ-BUNA
Subota, 26. lipnja	RAKITNO
Nedjelja, 27. lipnja, XIII. kroz godinu	LJUTI DOLAC
Utorak, 29. lipnja, sv. Petar i Pavao	ROTIMLJA

SRPANJ

Subota, 3. srpnja	ČAPLJINA
-------------------	----------

KOLOVOZ

Nedjelja, 29. kolovoza, XXII. kroz godinu	NEUM
---	------

PRIMJEDBE NA KUMOVANJE

U posljednje dvije-tri godine uvodi se sve više čudnovata i prohtjevna - ničim opravdiva - "moda" da krizmanicama ne budu kume djevojke, ženske osobe, nego mladići muškarci; da - rjeđi je slučaj - krizmanicama ne budu kumovi mladići, muškarci, nego djevojke ili udane žene! Izrazio sam svoje čuđenje kad sam u nekim župama vidio nezanemarliv broj takvih pomodarskih neobičaja.

Stoga sam zamolio župnike da na vrijeme, u početku priprema za sv. krizmu, upozore krizmanike da uzmu kumove, a krizmanice da imaju kume na krizmi. To, ovim i formalno tražim od župnika i od krizmanika.

1 - Crkveni zakon kaže za kumstvo na krizmi: - "Neka potvrđenik, ako je to moguće, ima kuma, čija je dužnost brinuti se da se potvrđeni ponaša kao pravi Kristov svjedok i da vjerno vrši obveze povezane s tim sakramentom" (kan. 892).

Iz ovoga proizlazi da i nije sakramentalno nužno imati kuma ili kumu na krizmi, jer se kaže: "ako je moguće" (*quantum fieri potest*) - uzeti kuma ili kumu.

2 - Crkveni zakon nastavlja: "Preporučuje se uzeti za kuma onoga tko je tu službu preuzeo na krštenju" (kan. 893, 2).

Crkvena je dakle preporuka, ali to, na žalost, nije i naša provedba, da krizmanici i krizmanice imaju na sv. potvrdi svoje kumove i kume koji su im asistirali na krštenju. Zašto se ne bi uvodila takva praksa da se poštuje ta razborita crkvena preporuka gdje je god to moguće?

3 - U nas je vjekovna praksa da dječacima kumovi budu muški, a djevojčicama ženske osobe. A ako bi se kum koji dan prije sv. krizme razbolio ili uopće bio opravdano spriječen kumovati, te se umjesto njega pojavi u službi kumstva njegova supruga ili sestra, svatko bi takav slučaj shvatio i prihvatio. Jednako vrijedi i za kumu koja bi bila spriječena.

4 - Uvođenje neke besmislene "mode" da se ne poštuje ni red ni rod ni naravni smisao u konkretnu životu, udara na vjekovni red, praksu i stalan običaj ovih biskupija.

5 - *Budući da tako stvari stoje*, dopušteno je zaključiti: ako krizmanice - one su u većini slučajeva u pitanju - ne mogu imati krštenu kumu za krizmenu kumu kao što to želi Crkva, ili ne mogu naći kumu između 100.000 ženskih osoba u Hercegovini, neka radije ostanu bez kume nego da ovakvim svojim pomodarstvom izvrću ustaljenu i redovitu crkvenu praksu.

+ Ratko, biskup

BISKUPOVE HOMILIJE, PORUKE

NA OBLJETNICU SMRTI GRABOVIČKIH ŽRTAVA

Grabovica, 9. rujna 2009.

Danas komemoracijskom godišnjicom šesnaesti put dozivamo u ljudsko i kršćansko sjećanje i osobito ovom euharistijskom žrtvom molimo za one 32 osobe, žrtve dušmanskoga pokolja i genocida izvršena nad onom malom Mladenkom od 4 godine, nad njezinom mamom i tatom, nad njezinim djedom i bakom, nad ostalih 15 ženskih i 12 muških osoba, među kojima devetorica iznad 60 godina, sve do onih staraca Martina i Marka, koji su bili zašli u 87. godinu života. Molimo, razumije se, i za sve druge žrtve. Ovo nam mjesto Grabovica u drežničkoj župi i ovaj dan 9. rujna i ova prigodna obljetnica grabovičke tragedije posvjećuju jedan od temeljnih vjerskih članaka koji svake nedjelje kao kršćanska zajednica izgovaramo u crkvi usred sv. Mise, a svake večeri u svojoj obiteljskoj molitvi: "Vjerujem u Isusa Krista... koji će doći suditi žive i mrtve." Za nas je vjernike istoga obvezujućeg vjerovanja i vjerski članak da je Bog jedini Stvoritelj svijeta i članak da je Bog jedini Sudac svijeta. Dapače, prihvaćanje tih istina jest uvjet našega spasenja - da Bog postoji i da naplaćuje svima koji ga traže (Heb 11,6): da po tom kriteriju dobre nagrađuje, a zle kažnjava.

BOŽANSKO SUDIŠTE. Kao što nas je svojom božanskom voljom i odlukom pozvao u ovaj život da njega spoznamo, ljubimo i tako u nebo dođemo, na sličan nas način svojom božanskom sudskom odlukom odlučuje za život vječni u gledanju Lica svoga, ako smo mu vjerni. Ali ima jedna razlika: iako nas je stvorio i pozvao na ovaj svijet preko drugih, preko naših roditelja, povjerio nas tolikim osobama ovoga svijeta na odgoj i obrazovanje, na rast i zaposlenje, ipak onu konačnu odluku Suda nad nama ne pušta iz vlastite ruke nikomu. Bog će Otac po Sinu svome u zajedništvu Duha Svetoga biti pravedni i milosrdni Sudac svakomu od nas, ne samo nakon zemaljskoga života na onom sudu duše naše, nego osobito na Dan suda, na kraju svijeta i vijeka, kada će jedne zateći žive, a druge naći mrtve.

*Kolik strah će na sve pasti,
Kada Sudac s višnjom vlasti,
Dođe pretrest ljudske strasti.*

Možemo se samo kratko podsjetiti na biblijske temelje ove katoličke istine: "Ovo je onaj - Isus - koga Bog postavi za Suca živih i mrtvih", naučava i naglašava apostol Petar u katehezi pred samo krštenje rimskoga satnika Kornelija u njegovoj kući u Cezareji (Dj 10,42). A apostol Pavao jasno i neustrašivo dva puta: "Svi ćemo stati pred sudište Božje. Jer pisano je: *Života mi moga, govori Gospodin, prignut će se preda mnom svako koljeno i svaki će jezik priznati Boga*. Svaki će dakle od nas za sebe Bogu dati račun", tako doslovno navodi proroka Izaiju (49,18) i tako ozbiljno upozorava Rimljane (14,10-12). A istu će božansku istinu ponoviti, odnosno još jače razjasniti u Poslanici Korinćanima: "Jer svima nam se pojaviti pred sudištem Kristovim da svaki dobije što je kroz tijelo zaradio, bilo dobro, bilo zlo" (2 Kor 5,10). Eto ključnih pojmovi ovoga vjerskog članka ili "kolinca": *Božje sudište, tj. Kristovo sudište; priznati Boga; Bogu dati račun; kroz tijelo zaradio; bilo dobro; bilo zlo.*

Iz zemaljske prakse znamo da svaki sud ima, osim optuženika, također tužitelja, ima glavnoga suca i protivnike, ima svjedoke bilo optuženika bilo tužiteljstva. Ovdje na Božjem sudu samo dvoje: **Bog** kojega će svi priznati Bogom, pa iako ga nisu na zemlji priznavali Stvoriteljem, i **čovjek** kojega će unakrsno ispitati samo Bog Sudac na temelju čovjekovih misli, riječi i djela, snimljenih u *compact discu* zvanom ljudsko srce.

*Kada Sudac sudit stane,
Sve će tajne biti znane,
Sve grijehote pokarane.*

A gdje su svjedoci? Svjedoci su samo djela naša, dobra djela, dobročinstva koja smo učinili drugima, ili zla djela, zlodjela koja smo počinili nad drugima.

Tu nema više ni lažnih, ni zaštićenih, ni naručenih, ni potplaćenih svjedoka.

Otvora se knjiga jada,
Knjiga grješna ljudskog rada,
Što će vagnut biti sada.

A negdje s pročelja zvučni se čuje glas koji je toliko puta zvonko odjekivao u propovijedima po Palestini i zabilježen u milijunima izdanja svetoga Evandjelja na svim jezicima svijeta: "Ogladnjih i dadoste mi jesti; ožednjih, i napojiste me; stranac bijah, i primiste me; gol, i zaogrnušte me; oboljeh, i pohodiste me; u tamnici bijah, i dođoste k meni" (Mt 25,35-36). Ili obratno od toga (Mt 25,42-43).

Svatko će, dakle, biti suđen po djelima svojim: ako si se borio za pravdu, za istinu, za ljubav, za život - na desnu stranu! Blagoslovljeni Oca mojega "u život vječni"! Ako si se borio protiv istine, protiv pravde, protiv ljubavi, protiv života - na lijevu stranu! Prokleti, "u muku vječu"!

LJUDSKO SUDIŠTE. Ono što mi danas komemoriramo jesu nasilne smrti nevinih vjernika koji su svoj kršćanski stav za života izražavali ovako, prema svjedočanstvu preživjelih:

Sin govori majci da se makne iz kuće, u brdo: "Ma hajde, proći će i ovo. Znaš koliko je bilo vojnika kod nas, smijenilo ih se oko dvjesto. Svi su dolazili, popili kavu i popričali", odgovara mirna majka koja vjeruje u ljudsku savjest.

Sin govori ocu da se makne, da dođe k njemu, a otac odgovara: "Prođi se, sine, nemam ja kuda ići sa svoga. Nemam se ja koga što bojati. Nikomu ništa nisam skrivio." Tako je svih trideset i dvoje katolika moglo misliti, govoriti i djelovati, makar i ne ostalo zapisano. Ostalo je zapisano da su ostali!

Kako čiste duše, i ove majke i ovoga oca, i svih trideset i dvoje genocidno pobijenih! Kako autentičan znak zajedničkoga življenja na istim prostorima, nasuprot onim ustima koja buncaju o lažnu suživotu.

- *Nikada nikomu ništa nisam skrivio, zašto bih se skrivao?* Bože, zdrave seljačke logike, zdrava li kršćanskoga stava! Točno onako kako ga je učio njegov otac, kako ga je učilo evanđelje, ljudsko pravo, ljudski razum.

Ali na djelu bijaše porod od tmine, suprot i Božjemu evanđelju, i ljudskomu pravu, i ljudskomu razumu: "Ako se ko bude bunio, bacite ga u Neretvu!" poruka je s druge strane, iz "Operacije Neretva 93.". Evo čovjek se nije uopće bunio, i opet bačen u Neretvu!

On: *Nemam se ja koga bojati* - A oni: Bacite ga u Neretvu, pa će vidjeti ima li se koga bojati!

On: *Nikom ništa nisam skrivio* - A oni: Kriv si što si živ! Kriv si što nisi kao i mi.

On: *Ja živim na svome, ti živi na svome.* A oni: Ne zajednički život, nego "operacija" do istrjebljenja i tebe i tvoga; samo mi, nas, nama, naši...

Ona: *Smijenilo se oko dvjesto vojnika. Dolazili, popili kavu, popričali.* A oni: vladaju se kao da su gospodari Sudnjega dana ili kao da im je povjereno suđenje i bacanje ne samo u Neretvu, nego i u pakao!

Što ću jadan tada zboriti?

Komu ću se zagovoriti,

Gdje i dobre strah će moriti?

A mi se bijedni ljudi na zemlji uzdamo u bijedne ljudske sudove, i to:

- kada ratni zapovjednici postaju mirnodopski ministri, kada vrhunska presuda svjetskih sudova postaje vrhunsko sredstvo političke "korekcije" i političke represije,

- kada se stalno naglašava kako su sudovi neovisni, neovisni naime o političkim državnim strukturama koje ih inače predlažu, koje ih biraju, koje ih imenuje, koje ih plaćaju i za koje rade; možeš zamisliti tu neovisnost sudova ovoga svijeta, i lokalnih i globalnih, o političkim i državnim strukturama;

- kada se "dnevna politika" postavlja kao najviši dom i ideal djelovanja, uključivši i sve ostalo što se danas veže s "dnevnom politikom": kao na primjer lažna obećanja, legalne otimačine, povećanje sebičnih plaća, rezanje plaća drugima, projektima o prometnom izoliranju i tako redom.

O vi, Trideset i dvije žrtve iz Grabovice, od 9. rujna 93., žrtve "Operacije Neretva 93.", nemojte očekivati da ćete na ljudskome sudu ni u Haagu, ni u Sarajevu, ni u Mostaru zadobiti odgovarajuću zadovoljštinu za svoju nedužnost! Dvije tisuće godina prije vas **Pravednik** nad pravednicima osuđen je na raspeće, a zločinac Baraba pušten na slobodu, presudom "neovisna" Pilatova suda. Krist je i danas raspet u onima koji ga slijede, a i Baraba je još uvijek slobodan u onima koji njegovim hode stopama, koji njegovo ponavljaju djelo. I kršćanin se ne može nimalo iznenaditi kad vidi odraz Pilatova suda i u međunarodnom i u domaćem sudu.

Zašto se ne može iznenaditi?

- Zato jer je svaki ljudski sud daleko od Božjega pravednoga suda koliko je zemlja udaljena od neba!

- Zato što čovjek, koji nema grijeha, imao bi pravo suditi drugoga, prema Isusovu principu. A tko je bez grijeha?

- Zato što treba vidjeti ljudsku "pravdu" da bismo doživjeli Božju Pravdu.

Mi danas zazivamo Božje milosrđe na sve duše naših pokojnika, ovih trideset i dvoje, i svih onih drugih koji su pobijeni na ovim našim prostorima iz ljudske mržnje i iz vražje lukave strategije.

Mi zazivamo Božje milosrđe i na zločince, jer ne znaju što čine. Jer to što su učinili, to je više od zločina, to je izvan svakoga ljudskog znanja i pameti!

Samo Onaj koji je svojom smrću pobijedio ljudsku smrt, svojom žrtvom svladao ljudsku mržnju i osvetu,

svojim uskrsnućem zadao završni udarac vraškoj ulozi i snazi u ovome svijetu, neka nam svima pomogne da budemo njegovi učenici istine i pravde, svjedoci ljubavi i milosti i navjestitelji milosrđa i mira.

UZVIŠENJE SV. KRIŽA

Mostar, 14. rujna 2009.

Gospodin Isus i veliki svećenici Ana i Kajfa Na obljetnicu katedrale i biskupskoga ređenja

U ovoj "Svećeničkoj godini", u ovoj katedrali Marije Majke Crkve koja danas slavi svoj 29. rođendan posvete, na blagdan Uzvišenja svetoga križa, čini mi se uputnim promotriti ponašanje dvojice velikih svećenika prema Isusu, pravomu Velikom svećeniku, u Velikom tjednu, u vrijeme Isusova suđenja, prigodom njegova Križnoga puta. Svi su svećenici bili službenici Hrama, veliki su svećenici bili najodgovorniji za čitavo funkcioniranje Hrama. Samo su oni mogli stupiti u Svetište nad Svetištem, i to jednom u godini.

Tri su čina "religioznoga suđenja" Isusova na Velikom vijeću ili Sinedriju, na čelu s velikim svećenicima: odluka u Kajfinu dvoru da ga se ubije, zatim uhićenje i dovođenje najprije pred Anu, bivšega velikog svećenika, i konačno proces pred Kajfom, tadašnjim velikim svećenicom.

PRVI ČIN. Pred Kajfom po noći. U noći smo s Velikoga četvrtka na Veliki petak: "Uto se sabraše glavari svećenički i starješine narodne u dvoru velikoga svećenika imenom Kajfe i zaključiše Isusa prijevarom uhvatiti i ubiti" (Mt 26,3-4). Ovdje je, dakle, pala odluka da Isusa te noći uhite i da ga dadnu pogubiti. Prvi crni čin. Sve pod plaštem crne noći.

Svećenička zloća i odgovornost. Ovdje je mjesto reći koju više općenito o židovskim svećenicima, koji su sigurno imali vodeću ulogu u Isusovoj osudi. Nije ta odluka bila odraz jednoga trenutka, nego vrhunac njihova nesvećeničkog ponašanja. A u svemu tome mogli bismo vidjeti i sebe same kao svećenike, koliko smo se udaljili ili približili onoj kasti za koju mislimo da je izumrla.

- Znamo kako su se svećenici ponijeli kada se Isus rodio u Betlehemu i kad ih je Herod pitao zašto tuda hodaju istočnjački kraljevi. Oni nisu pokazali uopće nikakva interesa prema novorođenomu Djetetu i nje-

govnoj Mesijanskoj zvijezdi, iako su točno znali stara proroštva (Mt 2,3-5).

- Isus u zbor svojih apostola nije uzeo nijednoga židovskog svećenika. Ivan Krstitelj, sin svećenika Zaharije, otišao je po božjem nadahnuću u pustinju, u proroke.

- U početku Isusova javnog djelovanja ne susrećemo svećenike, jer se Isusovo propovijedanje i obilaženje selima i gradovima odvijalo na području Galileje, a ne Judeje s glavnim gradom Jeruzalemom i njegovim Hramom oko kojega su se ovjenčali svećenici.

- Ali što se više približavamo kraju Isusova života, to više primjećujemo svećeničku ulogu, odnosno njihovu nevjerojatnu zlobu, ljubomoru i mržnju s obzirom na uklanjanje Isusa sa scene židovskoga religioznog sustava.

- Dok je Isus bio u Betaniji, na jednom sastanku Sinedrija jasno je rekao Kajfa, veliki svećenik one godine: "Vi ništa ne znate. I ne mislite kako je za vas bolje da jedan čovjek umre za narod, nego da sav narod propadne!" To ne reče sam od sebe, nego kao veliki svećenik one godine prorokova da Isus ima umrijeti za narod; ali ne samo za narod nego i zato da raspršene sinove Božje skupi u jedno. Toga dana dakle odluče da ga ubiju (Iv 11,5-53).

- Oni su bili puni gnjeva kad je Isus svečano na Cvjetnicu ulazio u Jeruzalem i kada ga je burno pozdravljao narod, osobito djeca: Hosana, Hosana! "Gledaj što ovi govore" (Mt 21,15), čuđahu se svećenici.

- Svećenici su sve poduzimali da Isusa što prije eliminiraju, ali su se bojali naroda, jer je sav narod visio o njegovoj riječi (Lk 19,47).

- Naravno, svećenici su bili ogorčeni kad je Isus čistio Hram od njihovih prodavača janjaca i mjenjača novca, i pitahu ga kojom to vlašću radi (Lk 20,1).

- Svećenicima je izdajnik Juda otišao i prokazao Isusa, Sina Božjega (Mk 14, 10).

- Svećenici su stajali iza Isusova uhićenja u Getsemanskom vrtu. Oni su poslali svoje stražare s mačevima i toljagama da ga uhite (Mk 14,43).

- Svećenici su se pobrinuli da nađu lažne svjedoke protiv Isusa na suđenju pred Sinedrijem (Mt 26,59).

- Veliki svećenik bio je unakrsni ispitivač na Sinedriju (Mk 14,60-64).

- Svećenici su predali Isusa Pilatu (Mt 27,1-2), i to "iz zavisti", kako jasno ističe evanđelist (Mk 15,10).

- Svećenici su oni koji su nahuškali svjetinu da traže zločinca Barabu, a razapnu dobročinitelja Isusa (Mk 15,3).

- I sami su vikali: Neka se razapne! I vika im bivala sve jača (Lk 23,23).

- Pa i kada je umirao na križu, oni su mu se rugali (Mk 15,31).

- Dapače, i kad je umro, nisu ga pustili na miru. Zamolili su Pilata da postavi posebnu stražu na grob (Mt 27,62-66), za svaki slučaj.

- A kad je grob ostao prazan, svećenici su se požurili podmititi stražare da pričaju kako su učenici ukrali Isusa, dok su čuvari spavali (Mt 28,1).

Zašto ovoliko negativnih o svećenicima, umjesto da svaka bude pozitivna? Odakle tolika količina židovsko-svećeničke mržnje prema Isusu?

Odgovor bi se mogao potražiti u ovome: Židovski su se svećenici uzimali iz plemena Levijeva, i to od sina mu Arona, a ne od Mojsija. Je li netko potjecao od Arona, a muško, automatski je postajao svećenik, bez obzira na sve nesposobnosti i neprikladnosti. Nije li rođen u Aronovu plemenu, nema šanse da postane svećenik, pa makar imao najdublji osjećaj zvanja, da posjeduje sve uvjete, rekvizite, kapacitete i talente.

Svećenici su bili povlašteni stalež, jedini koji su mogli stajati između Boga i ljudi radi žrtve, pomirenja i oprostjenja.

Na vrhuncu Isusova javnog djelovanja, jedno je bilo sigurno: Ako je Isus bio u pravu po svojim postupcima - a jest! - onda su svećenici, i veliki i mali, bili u krivu. Svećenici su bili odlučni da ga likvidiraju kao učitelja koji je bio protiv njihove duhovne umišljenosti i intelektualne diktature. Isus je prekinuo s njihovim religioznim sljepilom i s njihovim političkim ambicijama i društvenim pretenzijama. Tako su, eto, svećenici došli do zaključka: njegova glava mora pasti!

DRUGI ČIN. Pred Anom. *Odvedoše ga najprije Anijer on bijaše tast Kajfe, velikoga svećenika one godine* (Iv 18,13).

Veliki svećenik zapita Isusa o njegovim učenicima i o njegovu nauku. Odgovori mu Isus: "Ja sam javno govo-

rio svijetu. Uvijek sam naučavao u sinagogi i u Hramu gdje se skupljaju svi Židovi. Ništa nisam u tajnosti govorio. Zašto mene pitaš? Pitaj one koji su slušali što sam im govorio. Oni eto znaju što sam govorio."

Na te njegove riječi jedan od nazočnih slugu pljusne Isusa govoreći: "Tako li odgovaraš velikom svećeniku?"

Odgovori mu Isus: "Ako sam krivo rekao, dokaži da je krivo! Ako li pravo, zašto me udaraš?" (18,19-23).

Samo Ivan evanđelist donosi biblijsku epizodu da je Isus najprije bio predveden staromu Ani, velikomu svećeniku, koji je bio tast ili punac mladoga Kajfe. Jednom se spominje veliki svećenik Ana, drugi put Kajfa. Jesu li se tih dana smijenili u službi? Ne. Bile su dvije vrste "velikih svećenika". Jedni su bili bivši, isluženi, emeriti, koji su željeli imati utjecaja i kad su otišli s pozicije. I često ga imali u velikoj mjeri. A ako im je bio sin na toj službi ili zet, kako ne će imati utjecaja. Tako je Ana bio ex-veliki svećenik, ali do te mjere auktoritativan da se nije znalo vlada li on ili mu zet Kajfa. A druga je vrsta bila onih pravih službenih velikih svećenika. A zašto je Isus doveden pred obojicu na različitim mjestima?

Ana je bio zloglasan tip. On je bio pozadinska religiozna vlast u Jeruzalemu. Bio je veliki svećenik devet godina (od 6. do 15. nakon Krista). A čak su petorica njegovih sinova - Eleazar, Jonatan, Teofil, Matija, Anan, - vršila službu velikoga svećenika, a evo i zet mu Kajfa. To je upravo za njega značajno. Bilo je naime razdoblja u židovskoj povijesti - osobito u vrijeme nezavisnosti - kada je veliki svećenik obavljao tu zadaću doživotno. Ali kada je došla rimska vlast u Palestinu, uloga velikoga svećenika postala je predmet ucjene, mita i korupcije. Tako su na tu službu birani oni koji su se uglavnom politički slagali s rimskim upraviteljem, njegovim političkim ciljevima. Ana je bio i postavljen i svrgnut od rimske vlasti. A Kajfa je bio veliki svećenik punih 18 godina, od 18. do 36. nakon Krista. Kako je on usavršio tehniku kolaboracionizma da je mogao tako dugo svećениkovati na vrhu?!

Anina obitelj bila je veoma bogata, obogaćujući se osobito za vrijeme njegova pontifikata. Kako se Ana obogatio? Evo kako. Po propisu svaka žrtva - janje, ovca, goveče, golub - trebala je i vanjštinom biti prikladna, u redu, bijele boje, "bez mane". Tko će naći uvijek da je janje bijele boje bez imalo druge boje? Stoga su vjernici, hodočasnici, morali kupiti u velikoga svećenika Ane pravu janjad, po skupljoj cijeni. Ta razlika u cijeni ide u džep Anin. Zaradio na žrtvi, na hodočasniku, na Hramu, na Bogu. Te su se trgovine nazivale "Anini pazari". Isus se baš protiv toga pobunio i potjerao sve te trgovce ovcima i golubovima iz hramskoga predvorja. Sada možeš misliti zašto je Isus najprije bio pozvan na oči Ani. Ana je želio vidjeti toga čovjeka

koji razgoni njegove trgovce i ovce, koji prazni njegove džepove i udara na njegove devizne račune.

Prema židovskom zakonu nijedan krivac nije morao odgovarati ni na jedno pitanje, zapravo nije se njemu smjelo niti postavljati pitanje, jer on se uvijek imao pravo braniti u svoju korist. Zato su tu svjedoci koji bi kao očevidci trebali iznijeti istinu. A Ana je ovdje prekršio židovski zakon: ne pita on svjedoke, nego pita izravno Isusa o učenicima i nauku.

Isus je ostao začuđen tim Aninim postupkom, jer je posve neuobičajen i protuzakonit. Stoga ga Isus u svome odgovoru uljudno podsjeća na to: ja sam javno govorio i ja imam javne učenike. Zovnite moje učenike ili one kojima sam govorio i neka oni posvjedoče, neka bude sve po zakonu koji zastupaš i braniš.

Nato se jedan Anin službenik zaletje prema Isusu i odveza mu pljusku: ti ćeš tako odgovarati velikomu svećeniku, tj. ti ćeš učiti velikoga svećenika zakonu koji on tumači i promiče. Pljuska je bila vrhunsko poniženje za Isusa.

A Isus, miran kao Bog, uzvratu tomu službeniku ostrim silogizmom: Čovječe, ako sam krivo rekao, protiv zakona, dokaži da je krivo, zovni svjedoka, upri prstom u kanon. Ako li sam pravo rekao, po zakonu, ako sam se pozvao na zakon, zašto me biješ? Ali nije bilo nikakve koristi logički i argumentirano govoriti - i to onomu koji se upustio u zao put i u gaženje zakona i kanona.

TREĆI ČIN. Prema evanđelistu Ivanu: "Ana ga zatim posla svezana Kajfi, velikom svećeniku" (18,24). A prema drugoj trojici evanđelista Isus je u Getsemaniju svezan i doveden izravno Kajfi. "Nato uhvatiše Isusa i odvedoše ga velikomu svećeniku Kajfi, kod kojega se sabraše pismoznanci i starješine."

Kršenje pravila. Tim noćnim suđenjem Židovi su, na čelu s velikim svećenikom Kajfom, prekršili nekoliko pravila u sudskom procesu. A to je sve izveo Sinedrij ili Veliko vijeće, na čelu s velikim svećenicima Anom i Kajfom.

Prvo, Sinedrij nije nikada smio voditi proces i suđenje po noći nego samo po danu. A ovdje se sastao po noći, i to dva ako nije i tri puta.

Drugo, Sinedrij nije nikada smio voditi proces u vrijeme Pashe. A u Isusovu slučaju, sve se odvijalo na dan Pash! Od ponoći do tri popodne!

Treće, Sinedrij nije nikada smio izreći presudu istoga dana kada je bilo suđenje, neka barem prenoći, osim ako se radilo o izrazito nedužnu čovjeku. A ovdje će sinedrijska smrtna presuda biti izrečena iste noći ili čak istoga jutra.

Četvrto, nijedna se presuda Sinedrija nije smjela izreći osim u predvorju Raspuklih stijena Hrama. A ovo je sve bilo kod Kajfe, u njegovu stanu, dvoru.

Peto, svjedočenje dvojice svjedoka moralo je biti neovisno jedno o drugome, a ovdje dvojica zajedno daju, i to lažno svjedočanstvo.

Šesto, za lažno svjedočanstvo slijedila je smrt. A ova su dvojica vjerojatno nagrađena novim položajima.

To su sve pravila koja je Sinedrij postavio u Mišni i kojih se morao pridržavati. Ali u njega je mržnja došla takav stupanj uzavrelosti da je bio dopušten svaaki čin, način i zločin da se Isusa likvidira.

Lažni svjedoci. Sinedrij je tražio kakvo svjedočanstvo, istinito ili lažno, nije važno, samo da podržava njegovu pripremljenu osudu.

Uto se javiše dvojica: "Mogu razvaliti Hram Božji i za tri ga dana sagrađiti", tako je ovaj jednom govorio. Isus nije tako rekao. Isus je govorio: "Razvalite ovaj hram, i ja ću ga u tri dana podići", misleći na sebe i na svoje tijelo (Iv 2,19.21), pokazujući prstom u sebe, a ne u kameni hram. Sv. Marko prenosi to njihovo lažno svjedočanstvo ovako: On je rekao: "Ja ću razvaliti ovaj rukotvoreni Hram i za tri dana sagrađiti drugi, nerukotvoreni!" (Mk 14,58).

Na sve te svjedočke optužbe Isus nije odgovorio ni jedne jedine riječi.

Usta na to veliki svećenik i reče mu: "Zar ništa ne odgovaraš?" Isus je šutio. Onda ga Kajfa zakle živim Bogom: "Kazuj jesi li ti Mesija?"

Nakon kratke stanke, Gospodin je jasno i glasno odgovorio da jest Mesija. "Ti kažeš!" Štoviše, kažem vam: Odsada ćete gledati *Sina Čovječjega gdje sjedi zdesna Sile i dolazi na oblacima nebeskim.* Na to veliki svećenik razdrije haljine govoreći: "Pohulio je! Što nam još trebaju svjedoci! Evo, sada ste čuli hulu! Što vam se čini?" Oni odgovoriše: "Smrt zaslužuje!"

Tada su mu pljuvali u lice i udarali ga, a drugi ga pljuskali govoreći: "Proreci nam, Kriste, tko te udario?" (Mt 26, 57.59-68).

I sada slijedi završni čin: "A kad objutri, svi glavari svećenički i starješine narodne održaše vijećanje protiv Isusa, da ga pogube. I svezana ga odvedoše i predadoše upravitelju Pilatu" (Mt 27,1-2). Pred Pilatom će izići drugi svjedoci, optužujući Isusa ne više iz religioznih, nego iz političkih motiva.

ZAKLJUČAK. Poznato nam je da je to rodoslovno svećenstvo propalo, da je Hram, slava Izraelova, srušen sve do dana današnjega, da je nestao sustav žrtava, da nema više nikakva obreda, molitve svećeničke, posredništva između ljudi i Boga, prema praksi toga svećenstva. Pa nakon svega što je gore rečeno, što bi drugo očekivao?

Isus je u nekoj prispodobi najavio da će stari vinogradari biti iskorijenjeni a da će njihov vinograd, Božji vinograd, biti iznajmljen - ne u vlasništvo, nego u najam - novim vinogradarima, koji će "davati urod u

svoje vrijeme” (Mt 21,41). Mi smatramo da je to novo-zavjetnoj Crkvi povjereno, biskupima, svećenicima... Nema više rodoslovnoga svećeništva i svećenstva. Postoji samo milosno, povlašteno, pozvano, izabrano, bogoslovno.

Jesmo li toga svjesni, mi novosavezni svećenici?

Jesmo li svjesni da se i s nama kao pojedincima može dogoditi isto kao i sa starozavjetnim svećenicima?

Da prijedemo na bezbožnu stranu, umjesto da smo uvijek s Mihovilom arkandjelom - Tko je kao Bog!? I s Ilijom prorokom koji revnuje za Boga?

Da se bunimo protiv Božjih planova i Božjih misli, koje nadilaze naše ljudske misli i planove, umjesto da

im se ponizno pokorimo i zazivamo da se ispuni Božja volja?

Da se upustimo u vrašku politiku u kojoj nas zemaljski političari vuku za nos i za džep, umjesto da budemo zdravi kritičari i da se drži do naše javne riječi?

Da trgujemo Božjim svetinjama? I na tome zarađujemo?

Da se oslanjamo na lažne vrjednote, na lažne reklame, na lažna ukazanja?

Primjećujemo li kako smo u padu s kandidatima na svećeništvo pa prema tomu i sa samim svećenstvom. Sve obitelji kršćanske, sve škole s vjeronaukom, svi se sakramenti primaju, ali najmanje sveti red. Je li to samo duh vremena ili je tu i naša osobna odgovornost?

PORUKA DIPLOMIRANIM KATEHETAMA

Mostar, 14. studenoga 2009.

U svome **Govoru na Gori** Gospodin je Isus izrekao i ove rečenice: “Ne mislite da sam došao ukinuti Zakon ili Proroke. Nisam došao ukinuti, nego ispuniti. Zaista, kažem vam, dok ne prođe nebo i zemlja, ne, ni jedno slovo, ni jedan potezić iz Zakona neće proći, dok se sve ne zbude. Tko dakle ukine jednu od tih, pa i najmanjih zapovijedi i tako nauči ljude, najmanji će biti u kraljevstvu nebeskom. A tko ih bude vršio i druge učio, taj će biti velik u kraljevstvu nebeskom” (Mt 5,17-19).

Što je to Zakon? Za jednoga Židova Zakon je u prvome redu Deset Božjih zapovijedi. U drugom redu: Tora ili Pentateuh, prvih pet knjiga Biblije: Postanak, Izlazak, Levitski zakonik, Brojevi i Ponovljeni zakon. U trećem redu: Zakon i Proroci, tj. sva Biblija Staroga Zavjeta. I u četvrtom redu: pisani i usmeni zakon. Isus ima u vidu Božje zapovijedi i Božje riječi koje su nam prenesene preko Prorokâ. Gospodin Isus, Sin Božji, jest najsavršeniji uzor u ispunjavanju toga Zakona. On ga nije na zemlji samo ostvario nego i produbio, do kraja osmislio, unio u ono slovo živi duh, otkrio mu ljubav. Sve što je izišlo iz Božjih usta ima apsolutnu vrijednost, pa i onaj mali potezić, apostrof ili jota. I tko stavi ili izostavi malu crticu u Božjim zapovijedima, degradira Kraljevstvo Božje. I degradira samoga sebe i u Božjim i u svojim očima. A tko bude sam osobno Božje zapovijedi vršio i druge tomu poučavao, taj će biti velik u Kraljevstvu nebeskom.

Diplomirani vjeroučitelji! Evo vaše dvostruke zadaće.

Prvo, vršite sve Božje riječi i zapovijedi koje ste na Institutu studirali, produbljivali i polagali. Ne će ući u Kraljevstvo nebesko tko samo govori: Gospodine, Gospodine, ako sam ne vrši volje Božje (Mt 7,21).

A drugo, poučavajte druge u svemu onome što nas je Gospodin svojim primjerom i naukom poučio. Za Isusa se izričito kaže da je bio “silan na djelu i na riječi” (Lk 24,19), odnosno da je “činio i učio” (Dj 1,1). Uvijek na prvom mjestu: sam je činio, a onda i druge poučavao! Eto nam i primjerna činitelja i uzorna učitelja.

Vi ćete danas primiti smotane diplome kao krunu svoga četverogodišnjega studija na Teološkom institutu u Mostaru. Primit ćete, prema crkvenim potrebama, i kanonske mandate ili naloge da poučavate vjeronauk u državnim školama. Ne da predajete vanjsku, usporednu nizanku obilježja raznih religija, “kulturu religija”, nego katolički konfesionalni vjeronauk. Isus nikada nikoga nije pohvalio zbog njegove eventualne škole i diplome, pameti i vanjske kulture. A jest više puta i na više načina pohvalio čak i ženu poganku Sirofeničanku, čak i satnika poganina Rimljanina zbog njihove ljudske poniznosti pred Bogom i zbog njihove osobne vjere u Krista iscjelitelja i spasitelja: “Ženo, velika je tvoja vjera” (Mt 15,28); “Kažem vam, ni u Izraelu ne nađoh tolike vjere” (Lk 7,9). Naša će najveća radost biti kada čujemo da vi, katehete i katehistice, idete prvi u crkvu, a za vama cio razred; da vi prvi idete na sv. ispovijed, a za vama svi razredi; da vi prvi pristupate na sv. pričest, a za vama svi koji su se čestito ispovjedili i pokajali!

I vi jednoga dana čuli božansku pohvalu u svome životu zbog osobna vršenja i odgovorna poučavanja Božjih zapovijedi onima kojima budete poslani. Onda ćete biti “veliki” ne samo u očima Crkve nego u Kraljevstvu nebeskom. To vam upravo dodjelom ovih diploma od srca želimo i od Boga molimo.

TEOLOŠKI INSTITUT MOSTAR

PROMAKNUĆE DIPLOMIRANIH KATEHETA 2008./2009.

KIUM - Uoči blagdana sv. Alberta Velikoga, zaštitnika Teološkoga instituta u Mostaru, u subotu 14. studenoga 2009. u prostorijama katedralne župe Marije Majke Crkve šesnaest svršenih studenata na Institutu primilo je diplomu profesora vjeronauka - diplomiranih kateheta iz ruku dekana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Sarajevu dr. Pave Jurišića i predstojnika Instituta dr. Ante Pavlovića. Osim mjesnoga biskupa Ratka Perića i generalnoga vikara dr. don Tome Vukšića, drugih profesora na Institutu, župnika msgr. Luke Pavlovića, bio je predstavnik Sveučilišta u Mostaru, dr. Ivo Čolak, prorektor, te predstavnici medija i brojna rodbina diplomiranih.

Predstojnik Instituta vlč. Pavlović u svome pozdravu mnoštvu od oko 200 uzvanika rekao je da se ova uspješna i bogata generacija kateheta priključuje broju od 157 dosadašnjih diplomiranih na ovoj crkvenoj znanstvenoj ustanovi u Mostaru, od kojih većina predaje vjeronauk u osnovnim i srednjim školama na području svih naših biskupija u BiH. A drugi su uposljeni u drugim sektorima, osobito medijskim i karita-

tivnim. Govorio je također o dobroj suradnji Crkve i države na području vjeronauka te o suradnji Sveučilišta i Instituta s obzirom na profesore.

Glavno predavanje na akademiji održao je mr. don Ivan Perić, viši stručni savjetnik u Zavodu za školstvo, mostarski župnik i profesor na Institutu. Kritički se osvrnuo i poticajno uputio na nužnu suradnju između župnika i školskih vjeroučitelja, odnosno na nužnu dopunu župne kateheze školskim vjeronaukom i obratno.

Konačno je slijedio sam čin podjele diploma.

U ime nazočnih diplomiranih vjeroučitelja izrazila je zahvalu Anita Goluža iz Aladinića.

Akademski čin pratio je svojim pjesmama Mješoviti zbor studenata laika KBF-a iz Sarajeva pod ravnanjem don Nike Luburića, uključivši i dvije pjesme na latinskom: na početku *Salve Regina* i na svršetku *Gaudeamus igitur*.

Mjesni biskup Ratko izrazio je svoju radost i čestitku i pozvao nove svršene katehete na vjerničku odgovornost i u vršenju i u poučavanju Božjega zakona u životnom poslanju.

PREDSTOJNIKOV POZDRAV NA PROMOCIJI

Mostar, 14. studenoga 2009.

Poštovani uzvanici, dragi studenti, roditelji i rodbino naših diplomiranih studenata, cijenjeni prijatelji - sve vas srdačno pozdravljam u ime Teološkog instituta u Mostaru, njegove uprave i profesora.

Današnjom Akademijom, uz sutrašnji blagdan sv. Alberta Velikoga - zaštitnika ove naše visokoškolske ustanove, svečano slavimo Dan Teološkog instituta i promoviramo 16 novih profesora vjeronauka - diplomiranih kateheta.

Prigoda je da to zahvalimo predobromu Bogu za njegov blagoslov i pomoć u našem radu. Neka je Go-

spodinu vječna slava, čast i hvala! Ovo je prigoda da svoju zahvalnost izrekemo svima koji su doprinijeli radu našega Teološkoga instituta. Zato, srdačno pozdravljam našega mjesnog biskupa dr. Ratka Perića. Zahvaljujem mu kao Ordinariju i profesoru za svu njegovu skrb za Teološki institut, kao i za njegovu želju, odluku i potporu da nastavimo razvijati ovu našu ustanovu u svjetlu *Instrukcije* Kongregacije za katolički odgoj o visokoškolskim crkvenim učilištima. Posebno pozdravljam dr. Pavu Jurišića, prvoga dekana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Sarajevu. Sveta Sto-

lica prošli je mjesec, nakon 120 godina plodna rada, uzdigla Vrhbosansku katoličku teologiju na razinu Bogoslovnoga fakulteta. Naš je Institut kroz protekle 22 godine bio područni odjel te Teologije. Neka nam sljedeću stoljetnicu cvjeta i raste Bogoslovni fakultet!

Pozdravljam ovdje nazočnoga generalnog vikara i našega profesora dr. Tomu Vukšića, sve članove Ordinarijata, katedralnoga župnika msgr. Luku Pavlovića, predstavnika Provincijalata, tajnika fra Božu Milića te sve predstavnike i nazočne članove naših crkvenih, redovničkih i župnih zajednica, svećenike, redovnike, redovnice i vjernike laike.

S posebnom zahvalnošću pozdravljam studente i upravu Teološkog instituta, zamjenika mr. Jozu Čirku, tajnicu Ljiljanu Drežnjak, sve profesorice i profesore, svećenike i laike, koji predaju na našem Institutu. Iskreno vam zahvaljujem za vaš dosljedan i predan profesorski rad, za duh nesebičnosti, suradnje i poštovanja koji svjedočite u svom profesorskom radu na Institutu i u pristupu studiju i studentima. Neka vam Gospodin Bog uzvrati svojim blagoslovom i svojom nagradom.

Drago mi je što mogu među nama pozdraviti rektora Sveučilišta u Mostaru prof. dr. Ivu Čolaka, nazočne dekane i profesore. Zahvaljujem našem Sveučilištu na suradnji koja se najviše ostvaruje po sveučilišnim nastavnicima koji predaju na Sveučilištu ili našem Učilištu te u zajedničkom organiziranju nekih znanstvenih skupova, promociji knjiga i drugih svečanosti. Pozdravljam i sve druge poštovane predstavnike našega znanstvenog, obrazovnog, kulturnog i političkog života, te predstavnike crkvenih i društvenih medija. Svim gostima zahvaljujem na sudioništvu u ovoj svečanosti.

S osobitom radošću pozdravljam vas, poštovani diplomirani studenti. Radost vašega uspjeha danas s vama dijele vaši roditelji, braća, sestre, muževi, pri-

jatelji i rodbina, koje također od srca pozdravljam. Dragi diplomirani studenti, uspješno ste završili svoj filozofsko-teološki i religijsko-pedagoški studij. Prije vas to je učinilo 157 studenata. Kad pribrojimo vas 16, to su 173 profesora vjeronauka - diplomiranih kateheta. Većina predaje katolički vjeronauk u školama na cijelom prostoru BiH gdje žive Hrvati i katolici. Neki rade u medijima, u karitasu, u kulturnim ustanovama, u politici i pri vojsci. Svi su oni, gdje god živjeli i radili, po svom stručnom i duhovno-vjerničkom profilu, pronositelji Kristova Evanđelja i vjere Crkve, čuvari i svjedoci moralnih i duhovnih vrjednota, odgojitelji vjere i cjelovita ljudskog odgoja, promicatelji vjerske i kulturne baštine hrvatskoga naroda u BiH. Pridružite se svojim starijim kolegama. Naša Crkva i naš hrvatski narod na ovim prostorima treba odvažnih, moralnih i kvalificiranih svjedoka vjere, čovjekoljublja i rodoljublja koji će nesebično svoje snage, znanje i sposobnosti staviti u službu općega dobra, čovjeka, naroda i ove Crkve.

Nisam zaboravio, nego s posebnom radošću pozdravljam naše drage goste i prijatelje: studente laike na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu, članove Mješovitoga zbora koji vodi naš svećenik prof. Niko Luburić, koji je ranije bio kapelan i voditelj zbora ovdje u katedrali u Mostaru. Zahvaljujem im što su došli u Mostar svojim pjevanjem obogatiti ovu našu svečanost. To je ujedno prilika da se naši studenti laici - koji ujedno pripadaju zajedničkomu Bogoslovnom učilištu, druže, izmijene iskustva i bolje upoznaju.

Na kraju zahvaljujem katedralnom župniku don Luki Pavloviću i katedralnom osoblju za gostoprimstvo u ovom katedralnom centru, kao i svima onima koji su na bilo koji način pomogli organizirati našu današnju akademsku svečanost. Hvala svima!

*Dr. Ante Pavlović,
Predstojnik Instituta*

LIK I SURADNJA PREZBITERA I VJEROUČITELJA LAIKA U VJERSKOM ODGOJU DJECE I MLADEŽI

Mostar, 14. studenoga 2009.

Crkva, zasnovana na Apostolskom zboru, zado-
bila je od samoga svog utemeljitelja i vrhovnoga učite-
lja, Krista Gospodina, zadatak: **odgajati ljude u vjeri**
(ne odgojiti, nego odgajati, dakle, trajni proces!) Taj
zadatak izvire iz Isusove riječi izrečene pred povra-
tak nebeskomu Ocu, kako svjedoči sv. Matej, nakon
posljednjega Isusova poukrsnog ukazanja u Galileji:
“Pođite, dakle, i učinite mojim učenicima sve narode,
krsteći ih u Ime Oca i Sina i Duha Svetoga, i učeći ih
čuvati sve što sam vam zapovjedio...” (Mt 28,16-20).

Ovim je Crkva primila svoju “kanonsku misiju” od
vrhovnoga Pastira, Krista Isusa, da Radosnu vijest do-
nese svakomu čovjeku. Radosnu vijest koja u sebi nosi
toliko bogatstvo božanskoga života da svatko onaj
koga je zapala ta čast i poslanje, bude osobito sretan i
Bogu zahvalan što to može biti.

U tom poslanju Crkva, barem kod nas, imala je dugo
vremena gotovo samo svećenike - i ponegdje pomoć
časnih sestara - koji su bili nositelji, tumači Radosne vi-
jesti, i time stručno osposobljeni odgajatelji u vjeri.

Već davadesetak godina, Bogu hvala, neki novi vje-
trovi pušu... Daleko je to od idealnoga, ali, svakako,
dolaskom kakve-takve demokracije i na ova područja,
za Crkvu i ovu spomenutu njezinu zadaću otvorilo
se najednom široko polje rada. Vjeronauk se u škole
ponovno vratio, nakon 45 godina progona vjere i sve-
ga što je vjersko. U školama su se pojavili, na čuđenje
mnogih, nerijetko i same djece, stručno osposobljeni
odgajatelji vjere, a nisu ni svećenici ili časne sestre.
Tako su prvih godina vjeronauka u školama mnoge
naše katehete laike djeca zvala: “velečasni”.

To je samo jedna slika koja želi kazati da je dolazak
vjeronauka u školu nosio sa sobom mnoga pitanja i
dileme... Spominjem tek neka.

Znalo se čuti koji put ili češće po zbornicama osno-
vnih ili srednjih škola: čemu vjeronauk u školi kad ima
u župi? Ili, čemu sada dva sata vjeronauka u školi? Koji
put oko tih pitanja vodile su se diskusije utemeljene na
dubokom neshvaćanju važnosti odgoja u vjeri svakoga
djeteta.

Najprije malo o nama svećenicima, a onda o vjero-
učiteljima, pa o mogućoj suradnji, onakvoj kakva bi
trebala biti.

Nažalost, događalo se i događa se da pojedini du-
šobrižnici, zbog toga što su sami dobili mjesto vjero-
učitelja u školi, ili je ondje vjeroučitelj laik, župna je
kateheza nestala iz župe, ili se tek svela na pripremu
na sakramente, obično prve svete pričesti i sv. kri-
zme. Nije odveć velik broj župa u našim biskupijama
koje imaju sustavnu župnu katehezu za sve razrede
pojedinačno. Mnoge od njih, ako i imaju župni vje-
ronauk, održavaju to subotom, i to za više razreda
skupa.

Valja reći i to da ima dosta svećenika koji njeguju
solidnu suradnju sa školom, prosvjetnim djelatnicima
i vjeroučiteljima, bez obzira jesu li oni sami ili nisu
angažirani u školskom vjeronauku na terenu njihovih
župa. Nađe se i svećenik koji je nezadovoljan vjeronau-
kom u školi, optužujući vjeronauk i vjeroučitelje da
su odgovorni što im neka djeca ne dolaze na nedjeljnu
svetu misu, ili čak na župnu katehezu.

Ovakve i slične optužbe samo pokazuju da takvi
pojedinci nisu shvatili zadaće i ciljeve školskoga vjero-
nauka. Ovakve su optužbe potpuno neutemeljene i če-
sto predstavljaju tek neuspjeli pokušaj traženja alibija
za vlastite propuste: neorganiziranje župne kateheze,
ili njezino svođenje na minimum, ili na potpuno po-
vlačenje iz kateheze, školske, pa i župne, prepuštajući
to nekomu trećem, ako se nađe u blizini...

Treba kazati i to da je ipak ponajveći broj onih sve-
ćenika, koji su odmah diplomirali čim se od njih za-
tražilo bilo od škole, bilo od našega Katehetskog ureda,
krajnje su ozbiljno ušli u povjerenju im školu predavati
školski vjeronauk, te malo po malo pripremali put vje-
roučiteljima laicima koji će doći na njihovo mjesto, a
oni se vratiti svomu prvotnom i temeljnom zadatku,
župnoj katehezi. I, naravno, svemu onomu što sveće-
nik treba činiti u svojoj župnoj zajednici, misleći po-
najprije na sakramentalni život.

A sada malo o vjeroučiteljima laicima.

Neki će svećenici reći za vjeroučitelje laike kako su se dolaskom u školu i predavanjem školskoga vjeroučeka tek dobro snašli, imaju kakvu takvu plaću, ali je barem redovita, i ne posvećuju dostatno brige za župu, pogotovo župnu katehezu i sve ostalo u čemu bi u župi mogli i trebali biti pomoć župniku ili kapelanu. Naravno, kao odgovor na ovo, od vjeroučitelja laika može se čuti sljedeće: "...Ja sam svoga župnika čak tri puta pitao treba li mu što pomoći, dao sam i svoj osobni broj mobitela, pa neka se javi ako mu što zatreba..."

Drugi će, opravdano ili neopravdano, prigovoriti župniku za autokraciju u župi, te da taj dotičnik nikomu živu ne da primaknuti u župnim poslovima. Njemu ne treba ni pastoralno pogotovo ne ekonomsko vijeće...

Naravno, ima i onih koji su dolazak vjeroučitelja laika u svojoj župi i školi na terenu svoje župe dočekali kao žarko sunce, te rekli: "Hvala Bogu da vas konačno imamo, da se već i mi jednom malo odmorimo barem od brige vjeroučeka, i prestanemo se nadvikivati s djecom po župnim dvoranama... Pa, dragi katehete, eto vam u župnoj dvorani djece, pa se malo s njima pozabavite..."

I opet i konačno, Bogu hvala, ima i onih svećenika koji su bili i ostali dobri pastiri svoga stada, pravi odgojitelji novih naraštaja, zrelih osoba u vjeri, prave katehete, duže ili manje vremena, istina, sami u toj zadaći, a danas skupa s vjeroučiteljima laicima, redovnicama, gdje ih ima, animatorima pojedinačnih bazičnih skupina, u ulozi koordinatora svih spomenutih. Ovdje mislim na svećenika, jer on jest i ne može biti ništa drugo doli kateheta svih kateheta.

Kateheza, župna ili školska, očito nije briga samo jedne osobe, svećenika ili vjeroučitelja laika, nego je ona briga cjelokupne kršćanske zajednice. Naravno, na osobit način onih osoba koje od Crkve primaju i službeno poslanje ili mandat za tu prevažnu i odgovornu dužnost odgojitelja u vjeri. Bez zrele, odgovorne i svakodnevne suradnje vjeroučitelja laika i svećenika na župi, teško se nadati uspjehu u tome poslu.

Maloprije sam spomenuo samo neke poteškoće, tako vidljive u našoj svakodnevici: nedostatak međusobna povjerenja, hrabrosti da se pristupi jedni drugima, da se iznesu poteškoće, da se posve dobro namjerno pristupi i upozori na propuste, s jedne ili druge strane, da se ne čeka poziv s druge strane, po poznatoj shemi "ako što treba, znaš gdje stanujem". Naš učitelj Isus kaže: "Dođi i vidi!" Neka to bude i naše geslo. Imajmo hrabrosti pomoći vjeroučitelju laiku koji bi nam trebao biti desna ruka u župi da ga što više uključimo u život župne zajednice, a tu je tako široko polje rada: u liturgiji čitača, pjevača, ministranata, u župnom caritasu, u misijskoj djelatnosti Crkve i da ne

nabram... I s druge strane, poruka vjeroučitelju laiku da ne razglasuje unaokolo kako se sa župnikom ne može ni razgovarati, a kamoli nešto zajedno poduzeti. Imajte hrabrosti i ljubavi prema Crkvi, pa sami nešto poduzmite, organizirajte, napravite projekt, pokažite se stručnim i osposobljenim osobama pa neće izostati župnikov blagoslov.

U zadanu naslovu ove teme stoji: "Lik ili profil katehete". Pa nekoliko riječi i o tome.

U svojoj apostolskoj pobudnici "Evangelii nuntiandi" (1975.) papa Pavao VI. kaže: "Suvremeni čovjek radije sluša svjedoke negoli učitelje vjere... ili ako sluša učitelje, sluša ih zato jer su svjedoci." I dodaje Papa: "Svijet unatoč tolikim znakovima odbijanja, Boga ipak traži, hodeći neobičnim putevima, i bolno osjeća potrebu za Njim, taj svijet vapi za blagovjesnicima koji će mu govoriti o Bogu koga poznaju i s kojim druguju kao da vide Nevidljivoga..."

To što Papa kaže tek su neki od motiva koji nas snažno upozoravaju na hitnost potrebe za uvjerljivim i važnim osobnostima, na ljudskoj i vjerničkoj razini. Kateheta se treba pokazati prije svega svojim "biti", svojom duhovnošću, svojim osobnim i unutarnjim profilom. Tomu profilu pripadaju tri glavne i specifične crte:

a) Od katehete se očekuje da bude "stručnjak u čovječnosti", tj. da posjeduje onu osnovnu ljudsku zrelost koja je pretpostavka za svaki drugi rast u vjeri. I nije razumno misliti da, jer ima poslanje druge pratiti na putu prema ljudskoj i kršćanskoj zrelosti, kateheta sam ne bi posjedovao određen stupanj te zrelosti. U osnovnu ljudsku zrelost ulaze neke kvalitete koje imaju velik operativni utjecaj: osjećajna uravnoteženost, smisao za kritiku (ne kritizerstvo što nije rijedak slučaj), unutarnja cjelovitost, sposobnost za odnose i dijalog, konstruktivan duh i otvorenost za rad u skupini.

b) Druga osnovna crta jest njegova duhovnost te kršćanski i crkveni identitet. Kao odgojitelj vjere svoje braće, pozvan preuzeti teret njihove vjere, kateheta će morati biti prvi autentični "čovjek vjere". To znači imati ozbiljan i uvjerljiv život vjere, stvarnu zrelost vjere, kako bi se mogao pokazati ne samo kao učitelj, nego također i nada sve kao vjerodostojan svjedok.

c) Sve spomenuto jest neophodno i prioritetno, ali ne i dostatno. Naime, kateheta mora biti "čovjek svoga vremena", potpuno uključen u povijest i u svoju zajednicu, otvoren za stvarne probleme trenutka, i s istinskom kulturalnom, društvenom i političkom osjetljivošću. U svojoj službi odgojitelja u vjeri, kateheta ne obavlja dobro svoje služenje - premda može biti i vrlo velikodušan, pobožan i istinski posvećen Crkvi, - ako na neki način ostane na rubu socijalnoga i kulturnoga života društva u kojemu živi. Samo ako je uključen

u stvarnost svijeta, moguće je danas zamisliti odgoj u vjeri u sukladnosti sa sadašnjim potrebama kršćanskoga života.

Kateheta mora nositi duboko u sebi žar za čovjeka, žar da ga se upozna s Osobom Bogo-Čovjeka i njegovom Radosnom vijesti, a to zahtijeva puno vremena, strpljivu školu evanđelja prožetu žarkom ljubavlju. Kateheta mora živjeti samu čežnju sv. Pavla koji govori o svome dugu koji ima prema svima, židovima i pogani-

ma, Grcima i Rimljanima, robovima i slobodnjacima, muškarcu i ženi: čežnju da se svima daruje evanđelje, dug koji treba poštovati s dvostrukom vjernošću: samomu evanđelju koje mu ne pripada i čiji je sluga u ime Crkve i za nju; te vjernošću prema čovjeku, svakom čovjeku promatranu u njegovoj individualnosti i u njegovim konkretnim potrebama i životnim očekivanjima.

Don Ivan Perić

SVEČANI ČIN PROMOCIJE

14. studenoga 2009.

Mirjana: Slijedi svečani čin promocije. Pozivam gospodina dekana Katoličkoga bogoslovnog fakulteta, predstojnika Teološkog instituta i diplomirane studente da pristupe činu promocije.

Dekan: Pozdrav kandidatima: Srdačno pozdravljam diplomirane studente i pozivam ih da pristupe svečanom činu promocije. Molim predstojnika Instituta da pozove i predstavi kandidate.

Predstojnik Instituta: Prozivanje kandidata (Svaki od prozvanih kandidata ustane i ostane stajati dok ne završi svečani čin).

Mirjana: Kandidatkinja Brankica Stojanović zamolit će u ime diplomiranih studenata da im se podijeli diploma.

Brankica: Cijenjeni gospodine dekane, gospodine predstojniče Teološkog instituta i cijenjeni profesori! Nakon što smo završili sve propisane studije, položili sve ispite i udovoljili svim odredbama Statuta Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Sarajevu i Teološkog instituta Mostar, molim Vas u ime diplomiranih kolegica i kolega da nam podijelite diplomu o završenom teološko-katehetskom studiju iz područja religiozne pedagogije i katehetike s naslovom profesor vjeronauka - diplomirani kateheta.

Dekan: Gospodo kandidatkinje i kandidati!

Budući da ste na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, odnosno na njegovu Teološkom institutu u Mostaru, završili sve što Statuti ovih Ustanova određuju, priznaje vam se visoka stručna sprema iz religiozne pedagogije i katehetike te stručni naziv profesor vjero-

nauka - diplomirani kateheta. Prije nego što izvršimo svečani čin podjele diploma, pozivamo vas da svečano obećate ovomu Fakultetu i njegovu Institutu:

Dekan: Da ćete upotrijebiti sve svoje snage u radu za dobrobit naroda Božjeg, za dublje proživljavanje kršćanske vjere u narodu i za procvat i dobrobit Katoličke Crkve.

Kandidati: Obećavamo!

Dekan: Da ćete uvijek poštovati ovaj Bogoslovni fakultet i njegov Teološki institut te ostati vjerni načelima koja ovaj Fakultet promiče.

Kandidati: Obećavamo!

Dekan: Da ćete uložiti sve svoje sile da znanje koje ste na ovom Fakultetu, odnosno na njegovu Institutu stekli, i dalje razvijati, kako biste mogli što više pridonijeti napretku, boljem i ljepšem životu svih ljudi, naročito napretku ljudskoga duha i etičnosti.

Kandidati: Obećavamo!

Dekan: Naposljetku, da ćete biti savjesni i dobri odgojitelji i učitelji u vjeri, čuvari naših duhovnih i kulturnih vrednota, promicatelji istinskoga vjerskog života, znanstveno-teološkog i religijsko-pedagoškog rada.

Kandidati: Obećavamo!

Dekan: Kao dekan, u ime Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta, primam vaše obećanje. Priznajem vam, u

ime Svete Stolice, visoku stručnu spremu iz religiozne pedagogije i katehetike i akademski stupanj profesora vjeronauka - diplomiranog katehete te sva prava koja vam po crkvenim i civilnim zakonima pripadaju. Progllašavam vas profesorima vjeronauka - diplomiranim katehetama i nositeljima prava i obveza koji su povezani s tim akademskim stupnjem.

Molim vas da pristupite i primite diplomu.

Čin uručivanja diplome: Tajnica dodaje diplomu predstojniku Instituta, on je uzima, pročita ime i daje diplomu dekanu, koji je uručuje kandidatu i čestita mu na postignutoj diplomi. Potom čestitaju dekan i predstojnik Instituta.

ZAHVALA NA PROMOCIJI

Mostar, 14. studenoga 2009.

Poštovani gospodine biskupe, cijenjena gospodo dekane i predstojniče, uvaženi profesori! U ime kolegica i kolega i u svoje ime vama osobno te svim profesorima Katoličkoga bogoslovnog fakulteta i Teološkog instituta izražavam najdublju zahvalnost. Za vrijeme našega studija strpljivo ste nam i s ljubavlju prenosili mnoge spoznaje i znanja, otvarali ste nam duhovne, znanstveno-teološke i kulturne vidike. Poticali ste nas na izgradnju osobne kršćanske duhovnosti i vjere u

svjetlu Božje riječi i vjere Crkve. Zahvaljujemo vam na vašem trudu, za osobno svjedočanstvo onoga što ste nam govorili te za istinski ljudski i kršćanski pristup prema nama studentima. Vjerujem da ćemo svojim životom i radom slijediti stečena znanja i duhovne poticaje koje smo primili na ovom Institutu i da ćemo ih s ljubavlju ugrađivati u naš rad za opće dobro naše Crkve, našega hrvatskog naroda i dobro svih ljudi na ovim prostorima.

Anita Goluža

KIUMOVE VIJESTI

NEUMSKA GOPA OD ZDRAVLJA

KIUM - Posljednje nedjelje mjeseca kolovoza slavi se svetkovina "Gospe od Zdravlja", zaštitnice župe neumske od njezina osnutka, 1974. godine. Od demokratskih promjena to je i svečani dan neumske općine. Te je nedjelje i tradicionalno podjeljivanje sakramenta svete krizme učenicima osmoga razreda. Tradicionalno, znači najprije svake treće, pa svake druge godine, a od 1999. svake godine. Ako ne može mjesni biskup - apostolski administrator, slobodan je bio hvarsko-bračko-viški biskup Slobodan, koji je bio barem dva puta. Ove godine povelik broj krizmanika: 64 - Bogu hvala! Raduju se i župnik don Ivica Puljić i dosadašnji mu kapelan don Slaven Ćorić. Raduje se i biskup Ratto i uzdiže molitve Gospodaru žetve da između mladih pozove i pošalje poslenike u žetvu svoju. A dobro bi došao koji sjemeništarač ili bogoslov iz ove mlade župe da nam pokaže kako Bog vidljivo uslišava molitve vjernika, da gleda na žrtve svećenika koji se trude upravo najviše oko mladeži, da ne ponestane onih koji će biti službeni navjestitelji Evanđelja i djelatnici svetih otajstava ne samo u dalekim krajevima nego tu, među nama. U ruke Božje.

Nakon krizmeničkoga pozdrava i pjesme i župnikove dobrodošlice biskup je zazvao Božju pomoć, po zagovoru Gospe od Zdravlja, na cijelu općinu i na svu zajednicu vjernika, osobito na ove koji su ispunili župnu crkvu. I sve pozvao da se iznutra čista srca priprave slaviti dva velika otajstva - misno i krizmeno - kao što su došli u crkvu izvana u "misnom" odijelu, umiveni, začešljani i uređeni. Jedan je zbor mladih pjevača i svirača kod oltara, a drugi, veliki, koji vodi s. Terezija, služavka Maloga Isusa, na koru.

U koncelebraciji, osim neumskih svećenika, bilo ih je još nekoliko iz okolice. A oko oltara spleli vjenčice ministranti, njih jedno tridesetak: jedan nosi križ, drugi mitru, treći onu malu kapicu "solideo", četvrti priprema vodu i vino, brojni su samo ukrasni statisti, a svi uniformirani kao jedan, i oni iz prvoga i oni iz sedmoga razreda: bijela košulja, alba, do gležanja, sa žutim okovratnikom, križ. I svi su ministranti - dječaci, kao što se i pristoji za ministrantsku službu. Neka se djevojčice bave cvijećem, uređuju crkvu, pjevaju i mole iz klupa.

U propovijedi biskup je na temelju nedjeljnoga evanđeoskog čitanja o ljudskome srcu, kako ga Isus prikazuje, govorio o namislama i oku, ubojstvu, prijevare, psocvi, krađi, bludnosti i razuzdanosti - 13 je takvih zala Isus nabrojio u jednome dahu, koja izviru iz srca i onečišćuju ljudsko biće i lice, a ne neoprane ruke, kako su naglašavali farizeji. Eto prigode mladima, osobito krizmanicima, da se odupru tom otrovu i prljavštini, a da njeguju lijepe misli, poštovanje Boga, ljubav prema roditeljima, poštovanje svoga tijela, tuđih stvari, držeći se istine i pravde. U tome im osobito pomaže sedam božanskih darova koje im Duh Sveti u ovom sakramentu obilno daje, osobito onima koji ga se boje i njegovim putovima hode.

I biskup se sjetio svoje krizme iz 1953. godine kada mu je u Prenju, pred biskupovim delegatom msgr. Andrijom Majićem, kumovao Mato Knežević iz Hodova, kojemu je sada krizmao unuku, Ivanovo četvrto dijete, i posjetio kumu Ragužušu u njezinoj poodmakloj dobi i bolesti. Pomogla im svima Gospa od Zdravlja!

MALA GOSPA U DOLJANIMA

KIUM - Doljani selo u Hercegovini, općina Čapljina, nacionalni sastav 1991. godine: Hrvata 357, Srba 5, ostalih 3. Tako i toliko na modernoj "wikipediji". A povijest Doljana seže u daleku prošlost i prije Hrvata, i prije Rimljana, i prije Ilira i ako su se ljudi igdje naseljavali, to su prvo dolazili u ovaj neretvanski prostor. Brdo za ovce, rijeka za ribe, ravnica, dolina, dolovi - odatle i hrvatski Doljani - za gradnju kuća, sadnju vinograda i ostaloga južnog voća.

Narod bi se i posljednjega polutisućljeća u buljucima naseljavao da nije morao dopasti u ropstvo, na čitluk Turčinu (spominje se "doljanski kadija" 1693.). Pa i unatoč tomu Doljani se još u 17. stoljeću, prema Draganovićevu *Šematizmu* iz 1939. godine, navode kao župa. A u izvješću trebinjskoga biskupa Šiška Tudišića, 1751. godine, spominju se Doljani kao selo u dubravskoj župi koja je obuhvaćala nepregledan prostor od Čavša do Neretve, od Žabe do Veleži, a u svemu 1.200 raspršenih katolika.

U moderno doba u Doljanima se 1861. godine gradi crkva u čast Male Gospe. Tijekom vremena stvara se župa koja se od 1874. godine, dijeljenjem Dubrava s oko 1.000 vjernika i Hrasna s oko 200 vjernika, stvara nova i potom naziva Klepci, s prvim župnikom fra Oracijom iz Torina, misionarom. Od 1970. župa se zove Dračevo sa sjedištem u istoimenom mjestu.

Ta crkva Male Gospe, iz turskoga vremena, koja je bila u ruševnu stanju, jer je suha opadala kao i slike sa zidova, obnavljana je više puta. A najveći je zahvat učinjen u posljednja dva mjeseca: proširen je prostor prema Neretvi, na dvorištu podignut novi kameni nepomični oltar okrenut također prema Neretvi, a dvadesetak metara niže izgrađena kamena Gospina špilja s njezinim kipom. Župnik don Ivica Boras, nakon što je s vjernicima Doljančanima i drugim župljanima, podigao vanjski oltar i špilju, uredio prostor oko crkve, pozvao je biskupa Ratka da na svetkovinu Male Gospe, zaštitnice Doljana, blagoslovi oltar, špilju i kip.

Župnik je priredio i trodnevnicu večernjih sv. Misa i marijanskih propovijedi te mogućnosti sv. ispovijedi, na koje su se odazvali brojni vjernici, ispunjavajući i svoj privatni zavjet Gospi za potrebe svoje duše i tijela, obitelji i života.

Doljanska svetkovina Male Gospe, 8. rujna, osvanula je u svečanu i sunčanu sjaju nakon prethodnih

kišnih dana. I odrasli i djeca jednako stoje i na suncu i u hladu, starima su doduše omogućene i prigodno namještene klupe.

Biskup u propovijedi govori o Gospinu rodoslovlju prema Matejevu Evanđelju. Evanđelist se ne ustručava navesti nekoliko poganskih žena koje nisu bile na dobru glasu, a ušle su u povijest izabranoga naroda. Kao da je sv. Matej namjerno želio izvući te žene i reći kako je i Spasitelj svijeta imao u sebi ne samo židovske nego i poganske krvi, ali je sva ta krv bila savršeno pročišćena od iskonskoga grijeha u njegovoj majci Mariji koja je bila očuvana od te opake ljage. S rođenjem Marijinim počinje, barem u sjemenu, Novi Zavjet. Ona je žena koja je ispravila krivi put Evin, svojim Porodom zgazila sotonu glavu i stavila se posve na raspolaganje Bogu. Ovaj Marijin rođendan prigoda je i za sve nas da se sjetimo svoga rođendana i zahvalimo Bogu i svojim roditeljima na daru života. Od neki dan javna sredstva prenose vijest kako je u početku ove školske godine u jednoj hrvatskoj županiji 10 razreda zatvoreno, nema 300 djeca. Dobili državu, a gube narod! Kad stanemo na sudište Božje, odgovarat ćemo za svoj odnos prema najvećoj vrjednoti Božjoj na zemlji, prema životu. Naš će odnos prema zemaljskomu životu biti kriterij naših zasluga za vječni život.

Poslije homilije bio je blagoslov oltara s blagoslovnom molitvom, škropljenjem i kađenjem, a na kraju sv. Mise blagoslov Gospine špilje i kipa. Na svečanosti se našlo više okolnih župnika: iz Gabela Polja, iz Gabele, iz Gorice-Struga, Čapljine, s Domanovića i Bune.

Prije završnoga blagoslova biskup je izrazio radost zbog ovoga slavlja i podsjetio na činjenicu da se ne radujemo samo kad se u kući dogodi rođenje, nego i kada se u župi dogodi ređenje. Ova je župa dračevska odnijela nekoliko svećenika: don Petra Markovića (Dračevo, 1864. - Prenj, 1890.), don Ivana Rajiča (Dračevo, 1866.-1946.), fra Dinka Maslaća, zatim one koji su rođeni u drugim mjestima a ovdje odrasli: msgr. Petar Bulum (Kolojanj, 1918. - Los Angeles, 1994.), isusovac Vinko Maslać, don Ivo Šutalo, don Nikola Menalo, a odavde su i roditelji msgr. Petra Rajiča, službenika pri Svetoj Stolici. - *Molite, dakle, Gospodara žetve...*

KOMEMORACIJA ŽRTAVA U GRABOVICI

KIUM - Župni upravitelj župe Svih Svetih Drežnica, don Ivan Perić, zajedno sa župnikom Jablaniće, don Ivanom Zovkom, koji dogovorno s mjesnim župnikom drežničkim i kanonskim dekretom biskupovim drži Drežnicu, osim Vrđi, organizira svake godine u groblju u Gornjoj Grabovici komemoraciju s Misom za nevino pobijene 1993. godine. Tu je pokopano samo troje ubijenih u tragičnoj noći s 8. na 9. rujna 1993., kada su pripadnici "Operacije Neretva 93." Armije BiH izveli stravičan zločin nad 32 Grabovčana: 18 ženskih i 14 muških od kojih su njih devetero imali preko 60 godina. Koncelebriranu Misu za duše pokojnika predvodio je mjesni biskup Ratko Perić.

Osim spomenutih župnika, našlo se još 10 svećenika - don Jozo Blažević, don Bariša Čarapina, don Dragan Filipović sa zborom, don Ante Ivančić Bikić, fra Andrija Jozić iz Doljana, don Ivan Kovač, don Pero Marić, don Ivan Pavlović, don Stjepan Ravlić, don Jakov Renić, te dva bogoslova: Ivan Bijakšić i Ante Čarapina. I velik broj naroda. Pod Misom je pjevao zbor iz katedrale "Narenta".

Nakon Mise održana je komemoracija kod spomen-obilježja, ispod groblja s desne strane Neretve. Predstavnici braniteljskih udruga, gradskih i županijskih vlasti te političkih stranaka položili su svoje vijence.

U KATEDRALI SLAVLJENICI

KIUM - U mostarskoj katedrali Marije Majke Crkve u ponedjeljak, 14. rujna 2009. liturgijski se obilježio trostruki spomen.

Blagdan Uzvišenja Svetoga Križa, koji se slavi na obljetnicu posvete crkve-bazilike svetoga Groba u Jeruzalemu, tijekom stoljeća uključivao je i spomen na dan kada je navodno Jelena, Konstantinova majka, pronašla dio Isusova križa na Golgoti, 335. godine. A u liturgiji Uzvišenje Svetoga Križa slavi se od stoljeća sedmoga. Bez obzira na sve, više legendarne, povijesne promjene i priče u vezi sa samim nalaženjem drveta Križa, Crkva slavi evandeoski spomen Križa na kojem je Krist Gospodin bio raspet i umro otkupljujući nas od grijeha naših. Na smrt, odnosno na križ, bio je osuđen ne samo Pilatovom osudom, nego u prvome redu odlukom židovskoga Velikog vijeća na čelu kojega je stajao veliki svećenik Kajfa sa svojim puncem Anom, ex-velikim svećenikom. Biskup je u svojoj propovijedi u ovoj "Svećeničkoj godini" govorio upravo o ponašanju židovskih svećenika, napose onih velikih, u odnosu na Isusov život, djelo, nauk i konačnu osudu.

Obljetnica posvete katedrale. Biskup Petar Čule na odlasku sa službe, a biskup Pavao Žanić prigodom preuzimanja uprave biskupija, u rujnu 1980. godine, željeli su da se posveta novosagrađene katedrale u Mo-

staru obavi na blagdan Isusova Križa. Kardinal Franjo Šeper, prefekt Kongregacije za nauk vjere, došao je iz Rima posvetiti oltar i katedralu Mariji Majci Crkve, po želji biskupa Čule. Katedrala je od tada, osobito za vrijeme prošloga rata, doživljavala velike promjene, udare i rušenja, ali je zalaganjem crkvenih osoba obnovljena i izvana i iznutra.

Obljetnica biskupova ređenja. Prije sedamnaest godina, 1992., tadašnji novoimenovani biskup koadjutor Ratko Perić želio je da se biskupsko ređenje obavi u mostarskoj katedrali. Ali je zbog učestalih granatiranja Mostara bio prisiljen u posljednji trenutak prenijeti liturgijski čin ređenja u nedovršenu crkvu Gospe od Zdravlja u Neumu. Biskup je u početku katedralnoga misnog slavlja podsjetio na sve spomenute točke, i rekao da se kao ljudi često zatečemo kao neizvršitelji Božjih zapovijedi koje su inače dane prosječnim ljudima na obdržavanje, a kako će tek čovjek moći adekvatno odgovoriti uzvišenosti svećeničkoga zvanja i dostojanstvu ničim zaslužene crkvene službe. Zato toliko puta male i velike nevjernosti Evanđelju, zbog kojih se kajemo i od Boga oprostjenje molimo.

U katedralnom slavlju sudjelovalo je oko 40 svećenika, a pod Misom je pjevao katedralni zbor pod ravnanjem don Dragana Filipovića.

SUSRET NA CETINJU

KIUM - (Opširniji prikaz pod naslovom "Poželjni i dragocjeni susret na Cetinju" objavljen je u: Crkvi na kamenu, 11/2009., str. 22-24).

Monah mr. Pavle Kondić, direktor arhiva i biblioteke Mitropolije crnogorsko-primorske na Cetinju, pripremajući opsežnu kritičku monografiju o vladiki Varnavi Nastiću, tražio je podatke o njemu i u mostarskom biskupijskom arhivu. Kancelar don Ante stavio mu je na raspolaganje što je imao i dao mu zbornik biskupa Čule "Za Kraljevstvo Božje" (1991.), gdje se također na više mjesta spominje vladika Nastić, naslovni episkop Hvosna, srednjovjekovne župe na sjeveru Kosova, vikarni episkop dabro-bosanski.

Zajedno u zatvoru i u sudaru vlakova. Obojica su crkvenih uglednika osuđena 1948. godine na komunističkim sudovima po jedanaest godina robije: episkop Varnava 1. ožujka u Sarajevu, a biskup Petar 4. srpnja u Mostaru. U istoj zatvorskoj ćeliji u Zenici proveli su oko godinu dana. Biskupi, brojni svećenici i intelektualci, uglavnom međusobno svezani lancima, bili su prevođeni iz Zenice u Srijemsku Mitrovicu u noći sa 27. na 28. travnja 1951. kada se u blizini Slakovaca kod Vinkovaca u osvit dana dogodio sudar vlakova, po uvjerenju mnogih, namjerno namješten: na mjestu je poginuo don Mitar Papac, župnik iz Graca, biskupu je Čuli jedna noga slomljena, druga iščašena, a vladiki Nastiću obje noge slomljene i jedna ruka. Nakon višemjesečnoga liječenja u Srijemskoj Mitrovici vladika je Varnava pušten iz zatvora u zatočeništvo, provodeći ograničeno vrijeme osuđenika na raznim mjestima: od Beograda, preko Sarajeva, manastira Gomionice, gdje je proveo pet i pol godina do 1959., te ostatak života u Beočinu gdje je umro 1964. godine. Varnava je rođen 1914. u SAD-u, kao dječak došao u Sarajevo, diplomirao je na Bogoslovnom fakultetu u Beogradu 1937., rukopoložen za episkopa hvostanskoga 1947. Svetitelj je Srpske Pravoslavne Crkve od 2004.

U znak dobre suradnje i zahvalnosti za ustupljenu arhivsku građu o episkopu Varnavi, monah Pavle, u dogovoru sa svojim mitropolitom dr. Amfilohijem Radovićem, želio je da biskup iz Mostara, msgr. Ratko Perić, posjeti Cetinje. Bilo je to 17. rujna 2009. Katoličku delegaciju iz Mostara: biskupa Ratka, kancelara don Antu Luburića i tajnika biskupova don Ivana Kovača dočekali su u Cetinju monah Pavle i o. Obren. Najprije su pokazali "Istorijski muzej" s bogatstvom nalaza iz raznih civilizacija. Možda je najvrjednija umjetnina Bogorodica Filermosa kojoj je početak le-

gendaran, a kroz stoljeća je "hodočastila" od Jeruzalema preko Rodosa, na Maltu (1530.-1799.), odakle je, u vrijeme Napoleonskih ratova, zajedno s česticom Svetoga Križa Kristova i rukom sv. Ivana Krstitelja, dospjela na carski dvor Romanovih u Rusiju, odatle preko Kopenhagena i Berlina na kraljevsko Dedinje u Beograd, 1932. godine. Kada su Karađorđevići u travnju 1941. bježali u inozemstvo, Filermosu su, zajedno sa spomenutim relikvijama, ostavili u manastiru pod Ostrogom. Bogorodica Filermosa ostala je u državnim rukama, u Istorijskom muzeju, u Plavoj kapelici, a druge dvije svetinje, vlasti su predale Cetinjskomu manastiru. Posjet "Biljardi", tj. rezidenciji vladike i pjesnika Petra II. Petrovića Njegoša (r. 1813., vladika od 1833., umro 1851.), te pohod dvoru kralja Nikole Petrovića (r. 1820., knjaz: 1860., kralj: 1910.-1918., preminuo u izgnanstvu u Parizu 1921. Tijelo mu je preneseno u obližnju kraljevu crkvicu, 1989.).

Cetinjski manastir i rezidencija Mitropolitova. Posjet kamenom manastiru, staru 500 godina. U manastiru crkva Rođenja Bogorodičina, koja je i mitropoljska, u crkvi grob sv. Petra Cetinjskoga u kapelici sv. Ivana Krstitelja, gdje se nalaze i relikvije Svetoga Križa i desnica Krstiteljeva. Manastirska riznica s najvećim povijesnim crkvenim vrijednostima, i biblioteka. Posjet preosvećenom gospodinu Amfilohiju Radoviću, arhiepiskopu cetinjskomu i mitropolitu crnogorsko-primorskomu. On je episkop od 1985., najprije banatski, a od 1990. izabrani mitropolit cetinjski. Kad je došao na Cetinje, našao je malobrojnu i svećeničku i monašku zajednicu s naglašenom ateizacijom u društvu. Razni pothvati mitropoljskoga ranga: otvaranje bogoslovije, 1992., uspostava episkopske hijerarhije: osnivanje budimljansko-nikšićke eparhije s episkopom Joanikijem Mićovićem, od 2002. (vikarni je episkop od 1999.), i vladika Jovan Purić, vikarni episkop od 2004., iguman manastira u Ostrogu, ostaju kao osobito značajna crkvena djela Mitropolitova. Ugodan razgovor s Mitropolitom, vršiteljem dužnosti patrijarha Pavla. Na kraju razmjena darova jedne i druge crkvene institucije.

Posjet bogosloviji. Najprije susret s rektorom protorejerejem Gojkom Perovićem i odgojiteljskim kadrom u rektoratu, gdje se našlo nekoliko profesora i odgojitelja. Ručak u blagovaonici s učenicima, kojih ima preko 70, i njihovim profesorima. Mitropolitov blagoslov, pozdrav i prezentacija u početku. Ovdje smo na ovim prostorima upućeni jedni na druge, i ono što je

Bog združio, neka čovjek ne razdvaja, biblijsku misao Mitropolit primjenjuje i na naše uzajamne kršćanske i crkvene odnose. Monah Pavle predstavlja biskupa i poziva ga da održi "slovo" o odgoju i izobrazbi kandidata na svećeništvo u katoličkim institucijama. Biskup je govorio o svećeničkom pozivu kao izravnu Isusovu zovu, o trostrukom faktoru u zvanju: Božji zov, kandidatov odaziv i Crkvina provjera, kroz sjemenište s poglavarima i kroz gimnaziju s profesorima te slično kroz bogosloviju i teologiju, koje su kao crkvene ustanove odvojene; govorio je o ustrajnosti u zvanju,

o odlascima s puta pripreme ili iz svećeništva. Poslije toga više učeničkih pitanja

Mitropolit se na kraju osvrnuo na Biskupov govor i razgovor s učenicima te iskazao svoju radost zbog katoličkoga svjedočenja za Krista Gospodina. Zamolio je Biskupa da na kraju zajedničke molitve, predmoli zahvalu Bogu.

Oproštaj. Nakon ručka ponovno povratak u rektorat gdje je bio i oproštaj. Biskup je pozvao mitropolita Amfilohija da posjeti Mostar i na Teološkom institutu održi predavanje tijekom ove akademske godine, što je Mitropolit rado prihvatio.

U CISTERCITSKOJ STIČNI

KIUM - Na poziv beogradskoga nadbiskupa msgr. Stanislava Hočevara, mostarski biskup Ratko Perić prihvatio je u ovoj "Svećeničkoj godini" vodstvo duhovnih vježbi svećenicima Beogradske nadbiskupije. Nadbiskup Hočevar sa svojih šesnaest svećenika, dijecezanskih i redovničkih, posjetio je najprije Ljubljanu i grob svoga prethodnika msgr. Franca Perka, nadbiskupa (1986.-2001.). Biskup je sa svojim tajnikom don Ivanom došao izravno u Stičnu, koja pripada Ljubljanskoj nadbiskupiji. Tu su se našli uvečer 21. rujna.

Opatija Stična. Cisterciti ili *Ordo cisterciensis* jest monaški red osnovan svršetkom XI. stoljeća (1098.) u Francuskoj, da bi se već početkom idućega stoljeća proširio po cijeloj Europi. Red je dobio naziv po francuskoj opatiji Citeaux. Opatija je u Stični utemeljena 1132. godine, tridesetak godina nakon osnutka Reda, na padinama slikopisnih dolenskih brežuljaka, 30 kilometara udaljena od današnje Ljubljane, najstariji je samostan podignut na prostorima današnje Slovenije. Gradnja je samostana započeta 1135./36. pod vodstvom akvilejskoga patrijarha Peregrina I., pod čiju je jurisdikciju potpadalo to područje. Prvi monasi došli su iz francuske Burgundije, gdje je Red i utemeljen. U stoljećima koja su slijedila mnogi su dobročinitelji, većinom razne aristokratske obitelji, obdarivale opatiju, tako da je ubrzo, uz izvorno religiozno, poprimila i kulturno i gospodarsko središte cijele dolenske pokrajine. Prvotni samostan i crkva građeni su u romaničko-gotičkom stilu, da bi nakon temeljite obnove u XVII. stoljeću zadobili današnji barokni izgled. Opatija je u vrijeme svoga procvata brojila i preko dvije stotine monaha, a doživljavala je dva vanjska neprijatelja: Turci su 1471. poharali samostan, a s druge strane protestanti su nadirali svojim "reformacijskim" idejama. Rast opatije u teološkom, liturgijskom, kulturnom i ekonomskom duhu nasilno je zaustavila jozefinska

reforma, pa je i sama opatija bila zatvorena 1784. godine. Tek krajem prethodnoga stoljeća, 1898. godine, obnavlja svoj rad, a monasi tada preuzimaju i župu u Stični. Uoči Drugoga svjetskoga rata, prema Šematiizmu iz 1939. godine, u opatiji je bilo preko 60 članova, od kandidata i novaka do priora i opata. Nakon II. svjetskog rata jedan dio samostana bio je nacionaliziran od komunističkih vlasti, kao i neke gospodarske zgrade i obradiva zemljišta. Poslije demokratskih promjena devedesetih godina oduzeta je imovina vraćena, a restituirane samostanske zgrade danas služe kao Dom za duhovne vježbe i Muzej crkvene umjetnosti, koji svojim vrijednim eksponatima daje posebno značajan presjek bogate povijesti stičanske opatije i kršćanstva na slovenskim prostorima. Danas opatija broji jedanaest svećano zavjetovane braće, dva monaha s privremenim zavjetima i jednoga novaka.

Susret i pozdrav s opatom Janezom Novakom i monaška večera. A potom uvodno razmatranje svećenicima o naravi svećeništva.

Duhovne su vježbe bile pod naslovom "Isusovi sugovornici": od ponedjeljka navečer do četvrtka uvečer razmišljalo se o osobama koje su na bilo koji način dolazile u dodir, susret i razgovor s Gospodinom Isusom, od sv. Josipa i Ivana Krstitelja pa sve do Heroda Antipe i one dvojice učenika na putu za Emaus. Liturgijski čini odvijali su se u opatovoj kapelici, a Križni put u župnoj crkvi Gospe Žalosne, gdje je postavljena bista slovenskoga blaženika (1999.) msgr. Antona Martina Slomška, rođenog 1800. godine, biskupa lavantinskoga, koji je preminuo u toj istoj opatiji u vrijeme održavanja duhovnih vježbi svećenicima, 1862. godine. Lavantinska se biskupija od 1962. naziva mariborskom.

Novo Mesto. U petak ujutro, 25. rujna, polazak u Novo Mesto, sjedište novoosnovane biskupije (2006.). Pred biskupskim dvorom, nekadašnjim kaptolom, do-

čekao je nadbiskupa Stanislava, biskupa Ratka i svećenike mjesni biskup msgr. Andrej Glavan, koji je ukra-
tko prikazao povijest i sadašnjost biskupije, koja danas
broji oko 140.000 vjernika u 71 župi, koje pastorizira
85 dijecezanskih svećenika i petnaestak redovničkih.
Sv. Misa u katedrali sv. Nikole Mirskoga. Biskup je

Ratko u završnoj kratkoj homiliji istaknuo tri velika
Isusova dara ljudima: Mir Božji, Majku svoju i Sebe
samoga u Presvetoj Euharistiji.

Nadbiskup je Hočevar sa svojim svećenicima po-
šao na grob msgr. Alojza Turka, bivšega beogradskog
nadbiskupa (1980.-1986.), koji je rodom iz Novoga
Mesta.

KRŠTENJE U MOSTARU

KIUM - Nesvakidašnji crkveni događaj u Mostaru,
u kripti sv. Josipa koja pripada katedralnoj crkvi, po-
svećenoj Mariji Majci Crkve. Mati Anica i otac Pavo
Milić ne trebaju se utjecati nikakvim modernim neza-
konitim sredstvima "o umjetnom začecu". Njihov je sa-
kramentalni brak višestruko bogat i blagoslovljen. Pri-
je tri godine roditelji su željeli da im deveto dijete krsti
biskup u mostarskoj katedrali. Biskup rado pristao. Za
danas zakazano krštenje novorođene Ane, koja je u
početku, valjda zbog promjene sredine, ispunila kate-
dralnu kriptu svojim plačem, doduše, bez suza.

Za kumu su roditelji uzeli gospođu Tonku Juri-
šić, suprugu prvoga ministra Zapadno-hercegova-
čke županije, koja zajedno sa svojim mužem Zvon-
kom stoji pokraj roditelja i male Ane, a iza njih u
klupama cijela obitelj, rodbina i drugi kumovi. Ra-
dostan dan i radosna dobrodošlica maloj Ani u
novu kršćansku zajednicu, koja je s ljubavlju prima.
Prije obreda pita biskup: Koji je od vas djece Filip? - Ja,

uzviknu mali trogodišnjak koji se igra na stolici okre-
nut licem prema braći, sestrama i ostalom narodu.
- Tebe smo krstili u rujnu 2006. godine, a sada ćemo
krstiti tvoju seku, Anu, "Bogu milu". - Ana je deseto
dijete u svojih roditelja. Bogu hvala!

U početku sv. Mise, u uvodnom obredu krštenja, bi-
skup se obraća Anici i Pavi: - Roditelji, što tražite od Cr-
kve Božje? - Krštenje, odgovaraju u isti glas otac i mati.
- Kumovi, hoćete li pomagati roditelje ovoga djeteta?
- Hoćemo.

Nakon Evanđelja i homilije, odreknuće od đavla,
od njegova utjecaja i sjaja, a zdušno prionuće u vjeri uz
Boga, uz Presveto Trojstvo, uz Gospu, uz Crkvu Božju.
Slijedio je sam čin krštenja: Ane, ja te krstim u ime
Oca i Sina i Duha Svetoga. U Krista si se krstila, nje-
govu bijelu haljinu milosti obukla! Čuvaj je kroz život
neokaljanu!

Bilo s osobitim blagoslovom i Ani, i Filipu, i svoj bra-
ći i sestrama, i roditeljima, i kumovima, i cijeloj župi!

KONCERT U TREBINJU

KIUM - Doljetošnji župnik u Trebinju, don Ante
Luburić, običavao je u okviru proslave Dana Trebinj-
ske biskupije, o Miholjdanu, organizirati koncert u ka-
tedrali Male Gospe, nakon dobave klasičnih orgulja s
24 registra, 2007. godine. I njegov je nasljednik, don
Milenko Krešić, nastavio istim stopama. Tako je u su-
botu, 26. rujna ove godine u katedrali, i to u povodu
25. obljetnice uzdizanja župne crkve na čast katedrale,
priređen Orguljaški koncert. Katja Krolo Šarac, "ma-
gistra artium", magistrica umijeća na orguljama, izvela
je jednosatni koncert iz djela - tokata i sonata, studija
i preludija - vrhunskih glazbenih imena: J. S. Bacha, J.
G. Rheinbergera, R. Schumanna, F. Liszta. Ulaz slobodan.
Sve su klupe u crkvi bile popunjene, a brojni su
posjetitelji stajali i na nogama. Biskup je iz Mostara u
ime Ordinarijata poslao generalnoga vikara don Tomu
Vukšića. Bilo je više članova i iz pravoslavne Eparhije
zahumsko-hercegovačke.

Priređen je ukusan depliant, Program orguljsko-
ga koncerta: s osnovnim podacima o glazbenicima, o
izvođačici koncerta; s naslovnom slikom sv. Mihovila,
djelom hrvatskoga slikara V. Bukovca (1855.-1922),
sa slikom trebinjske crkve projektirane 1917. godine,
s fotokopijom Dekreta, od 31. svibnja 1984., kojim
Kongregacija za evangelizaciju naroda, u ime Papino,
odlučuje da "crkva Bogu posvećena na čast Blažene
Djevice Marije, kao što je bila također u prošlim vre-
menima stolna crkva iste biskupije, bude uzdignuta na
dostojanstvo i stupanj katedralne crkve Trebinjsko-
mrkanske biskupije sa svim pripadnim pravima i po-
vlasticama".

Značajna kulturna večer ne samo za katoličke vjer-
nike, nego i za cio grad Trebinje. Pokazala je to i srpska
televizija koja je snimala cio program s namjerom da
ga emitira u prikladnom terminu.

DAN TREBINJSKE BISKUPIJE

KIUM - Tradicionalni "Dan Trebinjske biskupije" pravi je blagdan, svetkovina, za sve svećenike i vjernike Trebinjsko-mrkanske dijeceze. Ove je godine taj spomendan posebno svečano proslavljen. Na samu uočnicu održan je Orguljski koncert u katedrali Male Gospe. U nedjelju, koja je najbliža sv. Mihovilu Arkandelu, koji se liturgijski slavi 29. rujna, zajedno s arkandelima Gabrijelom i Rafeolom, uvedena je proslava ovoga Dana, ove godine na 27. rujna. Don Ante Luburić, trebinjski župnik (1996.-2009.), sve je u vrijeme svoga župnikovanja poduzimao da ukrasi Gospinu katedralu izvana i iznutra: novim oltarom i svim potrebnim rekvizitima u prezbiteriju i sakristiji, obnovljenim vitrajima, brojnim vrijednim suvremenim slikama, kipovima, Križnim putom, biskupskim tronom, korom i klasičnim orguljama, klupama, a ovoga je ljeta, na odlasku sa župe ostavio još dvije vrijedne uspomene: dao je izraditi pet mramornih ploča s imenima 49 poznatih trebinjskih biskupa, koje su postavljene na zidove oko biskupske katedre. A druga je gesta: lik sv. Pavla u keramici, poput mozaika, na malom zvoniku u crkvenom dvorištu, na izmaku Jubilarne godine sv. Pavla.

Svečana sveta Misa počela je točno u podne. Biskup Ratko, apostolski upravitelj trebinjski, s asistencijom i koncelebrantima pošao je iz katedrale pred novopostavljeni lik sv. Pavla s istočne strane zvonika. Na strani koja gleda prema Platanima, Francina Dolenec, hrvatski umjetnik, izradio je sv. Pavla u pozi navjestitelja Gospodina Isusa: "Mi propovijedamo Krista Raspetoga", stoji ispod Jubilarčeva lika, a iznad Svečeve glave natpis: "Apostolu Pavlu u njegovoj jubilarnoj 2008./2009. g. Trebinjska biskupija." Blagoslovna molitva, potom kađenje i škropljenje - sve na blagoslov cijele zajednice! Procesija je ušla na glavna

vrata pred kojima ima mnogo vjernika-hodočasnika koji ne mogu ući u katedralu. S kora bruje orgulje na kojima svira stolački bogoslov Ivan Marčić. Zborom dirigira s. Mateja iz Mostara, ali stvarno cijela katedrala pjeva, i misne dijelove i crkvene pjesme.

Biskup pozdravlja Božanske Osobe Presvetoga Trojstva, Blaženu Gospu, sv. Mihovila Arkandela, zaštitnika Trebinjske dijeceze, svetoga Pavla, svećenike koncelebrante sa župnikom don Milenkom Krešićem, predstavnike Zahumsko-hercegovačke eparhije, a tijekom sv. Mise pojavio se i, uvijek dobrodošli, vladika Grigoriје.

Biskup je u propovijedi istaknuo dvije misle. Prva je: kušnja, od koje nisu izuzeti ni anđeli ni arkandeli Božji. Trebali su položiti ispit. Koji su položili, ostali su Božji; a koji su propali, postali su vragovi. Druga: i Sotona se znade prurušiti u "anđela svjetla", kako veli sv. Pavao. Pa se Sotonini službenici znaju pretvoriti u "službenike pravednosti", navodne i lažne pravednosti. A svoju "pravednost" najviše dokazuju na sudovima ovoga svijeta koji postaju posljednji pravorijek svakoga spora. Mi znamo i vjerujemo da ćemo u konačnici, pred Bogom i anđelima njegovim, biti suđeni, ne po lažnim i zaštićenim svjedocima i službenicima lažne pravednosti, nego po mislima, riječima i djelima svojim.

Na kraju misnoga slavlja župnik don Milenko, pozdravljajući zajednicu, zahvalio je Bogu na njegovu daru, po zagovoru sv. Mihovila, i svima koji su uzveličali ovo godišnje biskupijsko slavlje. Sudjelovali su u koncelebraciji: don Rajko Marković, župnik i dekan iz Stoca, don Vinko Raguž s Aladinića, don Ivan Pavlović s Domanovića, don Blaž Ivanda iz Čeljeva, don Pero Pavlović iz Ravna, don Ante Đerek iz Graca, don Ivan Štironja pastoralni vikar, i don Ivan Kovač iz Mostara.

"PRO MUSICA" U RIMU ZA SV. JERONIMA

KIUM - Katedralni zbor *Pro musica*, koji okuplja glazbeno obrazovane mlade, zajedno s nekoliko profesora i učenika Srednje glazbene škole Ivana pl. Zajca iz Mostara, posjetili su krajem rujna Vatikan, Rim i još nekoliko talijanskih gradova. Hodočašće je organizirao maestro don Dragan Filipović, voditelj zbora, a vodič s dvadesetogodišnjim iskustvom po Italiji i Rimu bio je gosp. Slavo Mandurić.

Prvo odredište - **Asiz**. Kratak posjet Bazilici sv. Marije od anđela, u podnožju grada, u kojoj se nalazi i

drevna kapelica Porcijunkula, mjesto početaka franjevačkoga pokreta. U samom Asizu, obilazak Bazilike sv. Franje. Uz baziliku je i veliki samostan franjevaca konventualaca koji vode ovo svetište. Ove godine broj hodočasnika nešto je veći od uobičajenoga, jer se obilježava Osamstota obljetnica franjevačkoga pokreta.

Poslije podne istoga dana zaustavljanje u **Orvieto**, umbrijskom gradiću s grandioznom Gospinom katedralom izgrađenom u stilu talijanske gotike. Da je katedrala i akustična, dokazali su hodočasnici, spontano

zapjevavši Mozartov *Ave verum corpus*. U večernjim satima dolazak u Rim, i smještaj u Domu hrvatskih hodočasnika blaženog Ivana Merza.

Prvi dan u **Rimu** bio je u cijelosti posvećen obilasku **Vatikana**. U jutarnjim satima obilazak Trga sv. Petra, zajednička fotografija i razgledanje Vatikanske bazilike Apostolskoga prvaka. Uz pape, kraljeve, svece, arhitekta, kipare, slikare i druge, čija se imena vežu uz ovu baziliku, prilika je bila i za spomen Giovannija Pierluigija iz Palestrine, najvećega skladatelja sakralne polifonije, koji je više od dvadeset godina bio voditelj papinskoga zbora. Posjet kripti s grobom sv. Petra i drugih papâ, uspon na kupolu od 132 metra, s jedinstvenim pogledom na cijeli Grad. Tri sata trajao je posjet Vatikanskim muzejima, a viđen je samo djelić neizmjernoga kulturnog blaga koje se tu čuva. Biser na kraju - Sikstinska kapela, remek djelo Michelangela i renesansnoga slikarstva.

Obilazak Rima nastavio se sljedećega dana - dojmljiv posjet Kalistovim katakombama; Lateranskoj bazilici; kratak odmor na Fontani di Trevi; zatim šetnja rimskim ulicama do Panteona; barokne crkve sv. Ignacija i talijanskog Oltara domovine. Zaustavljanje u crkvi S. Maria in Aracoeli na Kapitoliju, u kojoj počivaju kosti posljednje bosanske kraljice, Katarine Kosača. S istoga brežuljka pogled na ostatke drevnoga Rima - Forum i Kolosej. U blizini je i crkva sv. Petra u okovima, u kojoj je znameniti kip Michelangelova Mojsija. Nakon dana ispunjenog pješačenjem po središnjem dijelu Rima, povratak u *Domus croata*.

Srijeda je dan kada Papa održava opću audijenciju, za sve koji žele doći, vidjeti ga i čuti. Zbog velika broja prisutnih, audijencija je održana na Trgu sv. Petra. U svom nagovoru, Benedikt XVI. osvrnuo se na upravo završeno apostolsko putovanje u Češku. Na hrvatskom jeziku posebno je pozdravio "profesore i učenike glazbene škole 'Ivan plemeniti Zajc' te katedralni zbor mladih 'Pro musica' iz Mostara", uputivši im poruku: "Pjesmom podajte hvalu Gospodinu i objavite njegova čudesna djela te tako posvjedočite svoju vjeru", što su Mostarci potvrdili spontanom pljeskom.

Nakon audijencije, posjet još jednoj bazilici - sv. Pavla izvan zidina, u kojoj je i Apostolov grob. U tom

impresivnom zdanju, Papa je ljetos zaključio Godinu sv. Pavla.

Istoga je dana bio i blagdan sv. Jeronima, sveca iz 4./5. stoljeća iz naših krajeva, po kojemu ime nosi hrvatska crkva i zavod u Rimu. Svečanu večernju Misu, s brojim svećenicima u koncelecijaciji, predvodio je fra Jure Šarčević, generalni definitor Kapucinskoga reda, a pod misom je, na poziv mons. Jure Bogdana, rektora crkve i zavoda, i don Željka Majića, vicerektora, pjevao zbor *Pro musica*, uz orguljsku pratnju prof. Marijane Pavlović. Psalam je otpjevala ženska klapa Drača. Poslije Mise, tradicionalno okupljanje hrvatske rimske zajednice u Zavodu sv. Jeronima - blagdanski domjenak, prigoda za susret i razgovor, i ugodno ozračje uz pjesmu i gitaru.

Uvijek raspoloženi vodič Slavo potrudio se tumačiti i objašnjavati tijekom cijeloga putovanja i obilazaka gradova. U Rimu je poseban naglasak stavio na hrvatske tragove: Duknovićeva pregrada u Sikstinskoj kapeli, lik bl. kardinala Stepinca na vratima Bazilike sv. Petra, Strossmayerova hrastovina u Bazilici sv. Pavla, spomen-ploča Bartolu Kašiću u crkvi Sant' Ignazio, grob Julija Klovića u bazilici Svetog Petra u okovima, te relikvije solinskih mučenika u krstionici Lateranske bazilike samo su neki od njih.

Četvrto jutro u Rimu označilo je vrijeme za oproštaj s ljubaznim osobljem u *Domus croata* i povratak. Na putu do Mostara dvije postaje u Toskani - **Siena** i **Pisa**. Gradovi s dugom poviješću, katedralama prepunima umjetnina, živošću na trgovima i zanimljivim tradicijama. Bogatstvo i izrazit gospodarski i kulturni napredak Siene donekle je usporila kuga u XIV. stoljeću. Katedrala Velike Gospe ponosi se jedinstvenim podnim mozaicima, a u knjižnici obitelji Piccolomini nalazi se bogata kolekcija rukopisa. Zvonik katedrale također Velike Gospe u Pisi poznatiji je kao Kosi toranj. Nekada veliki problem zbog straha od urušavanja, a danas jednako velika atrakcija za posjetitelje. Cjelodnevno putovanje u autobusu i povratak u Mostar u večernjim satima - pomalo umorni, ali zadovoljni, duhovno obnovljeni, i prepuni religioznih i kulturnih dojmova.

KEVELARSKO HODOČAŠĆE

KIUM - Velečasni Stjepan Penić, svećenik Zagrebačke nadbiskupije, dušobrižnik Hrvatske katoličke zajednice u Essenu u Njemačkoj, pozvao je svoga starijega školskoga kolegu sa zagrebačke Šalate i s Kaptola, biskupa Ratka Perića iz Mostara, da pohodi Essen i susretne se s vjernicima koji potječu i iz hercegovačkih biskupija, a ima ih na stotine u njegovoj essenskoj zajednici među 2.500 vjernika. Pohod je trebao biti o Stepinčevu, u veljači ove godine, ali nisu se mogli uskladiti termini. Jesu u listopadu. A u dogovor se uključio i fra Luka Šarčević, član Bosne Srebrene, voditelj Hrvatske katoličke misije u Moersu, 30 km od Essena, koji svake godine organizira hrvatsko hodočašće u Kevelaer, poznato marijansko svetište u Njemačkoj.

U Essenu, petak 2. listopada pohod katedrali sv. Kuzme i Damjana, mučenika i liječnika iz 5. stoljeća, koji su svoje liječničko umijeće obavljali besplatno. Nekada obična gradska crkva, a od 1957., s uspostavom nove biskupije Essen, koja danas broji preko 900.000 katolika, uzdignuta na rang katedrale. Uz nju dragocjena Riznica s moćima svetih Zaštitnika i raznovrsnim crkvenim, liturgijskim blagom iz posljednjih deset stoljeća. Stručna voditeljica provela posjetitelje kroz sve odaje trezora.

U Nevigesu posjet bazilici-šatoru, gdje u samostanu, kojemu gravitira više njemačkih župnih zajednica, živi jedanaest franjevac: 7 svećenika i 4 brata. Neviges je također poznato marijansko proštenišće i hrvatskih katolika u tom dijelu Njemačke.

U Werdenu, kod Essena, benediktinska opatija, koju je utemeljio sv. Ludgerus (rođen 742.), misionar i evangelizator, prvi münsterski biskup, koji je tu i pokopan prije 1.200 godina, 809. godine. Koralna melodija ugodno se stere bazilikom i uzdiže dušu k Bogu, a hodočasnici silaze u kriptu pogledati Ludgerusov grob i pomoliti se.

U Kevelaeru, subota, 3. listopada. Marijansko proštenišće seže u 17. stoljeće, točnije u godinu 1641. Jedan pobožni trgovac, Nizozemac, Hendrik Busman, čuo je tajanstveni glas: "Na ovom mi mjestu podigni kapelicu!" On je to razumio kao Gospin glas. I, u dogovoru sa župnikom, 1642. godine podigao malu kapelicu koja je 1654. zamijenjena većom, šesterokutnom, današnjom zavjetnom kapelicom "Majke milosti". Kako je slika Majke Božje Luksemburške bila posebno čašćena, osobito nakon kuge 1626. godine, kao "Tješiteljica žalosnih", ožalošćenih ponajviše zbog kužne bolesti, i pomogla mnogima, hodočašća su tada buknula kao pravi vjerski fenomen s njemačkoga, lu-

ksemburškog i nizozemskoga tla u Kevelaer. U međuvremenu podignut je i Svećenički dom, 1647. godine. Lurdska ukazanja iz 1858. imala su također svoga utjecaja i na Kevelarsko svetište pa je te iste godine u tome ambijentu otpočela gradnja velike bazilike "Tješiteljice žalosnih". Kevelaer je danas drugo po veličini marijansko proštenišće u Njemačkoj, odmah nakon Altöttinga.

Godine 1889. podignut je i veliki Križni put na rubu grada gdje se proteže ulica nazvana Kroatenstrasse - Hrvatska ulica, koja završava spomenikom kamenoga križa koji se naziva Kroatenkreuz - Hrvatski križ. Odakle to? Događaji vezani uz Hrvate zbili su se prije tih pobožnih poruka, godine 1635. upravo u mjestu Kevelaeru. Tridesetgodišnji rat (1618.-1648.) vodio se između europskih velesila za prevlast, ali je ujedno bio i religiozni sukob između Katoličke lige i Protestantske unije. Završio je Westfalskim mirom. U jednoj od bitaka između katolika i protestanata, u mjestu Kevelaeru, katolicima su pritekli u pomoć hrvatski vojnici u službi Habsburške monarhije. Dolazak jedne satnije hrvatskih Krajišnika bio je presudan. Što se točno dogodilo, tko je koga ubijao, kakav je bio ratni metež, zabuna, valjalo bi sve povijesno ispitati, veli fra Luka. Ali je rezultat bio: 100 poginulih, pobjeda katolika, pripisana Hrvatima. Uspomena na tu pobjedu jest i Hrvatski križ, iz kasnijega perioda, na kojem stoji natpis na staroholandskom i njemačkom: "1. kolovoza 1635. g., kao što ovaj nadnevak pokazuje, u ovom rovu poginulo je 100 ljudi. Molite za njihove duše da im Gospodin bude milostiv u vječnosti". Pokraj križa podignuta je ploča s napisom na njemačkom i hrvatskom: "Ovaj Križ stoji kao spomen na Križni put hrvatskoga naroda. Molimo pred njim da se nikada ne ponovi ono što se ovdje zbilo. 1635.-1985. godine. Hrvatski hodočasnici."

U Kevelarskom svetišću. U subotu 3. listopada biskup je s fra Lukom pohodio mjesto Moers, susreo se i s fra Franjom Ninićem, studentom u Münsteru, koji dolazi u ispomoć, i fra Lukinom sestrom Dionizijom, franjevkom, koja je svojedobno radila u privremenom Domu hercegovačkih svećenika u Dubrovniku. U Kevelaer se slilo oko 1.500 hodočasnika iz sjeverne Njemačke, Nizozemske i Luksemburga. Među njima petnaestak sestara: milosrdnica, franjevaka, Kćeri milosrđa, Služavki Maloga Isusa... Hodočasnici su obavljali ispovijed u Kapelici za ispovijedanje, razne molitve i pobožnosti Majci milosti. Križni put u kapelici Pax Christi vodio je don Zrinko Baković, splitski svećenik, dušobrižnik u Dortmundu. A u 13,15 svi su

se našli u bazilici posvećenoj Utjehi žalosnih. Biskupa je Ratka, don Antu Kutlešu, ravnatelja hrvatske inozemne pastve, kao i sve svećenike, redovnice i hodočasnike pozdravio organizator fra Luka, podsjećajući da se ovamo od 1980. vode godišnja hodočašća i redovito se pozivaju hrvatski biskupi. Biskup se, posredstvom fra Lukinim, susreo i pozdravio s novim Limburškim biskupom, msgr. Franzom Tebartzom van Elstom, koji je rodom iz Kevelaera. Svečana pontifikalna misa, s petnaestak hrvatskih koncelebranata i s četom ministranata, trajala je oko sat i pol. Biskup je u propovijedi navodio primjere iz neskrivena progona religije u komunističkom vremenu kao i iz perfidna progona Božjega zakona u današnje doba. Pojedini europski zakoni udaraju u tri značajna razdoblja čovjekova života: u početku zakonom o pobačaju, u sredini zakonom o istospolnim "bračnim zajednicama", na kraju zakonom o eutanaziji. Kada se udara na život, kao Božji dar, onda se nemilice smanjuje broj potomaka, pogotovo broj duhovnih zvanja, čega smo svi svjedoci. Darove za prikazanje prinijeli su mladi iz Moersa u narodnim nošnjama.

Za vrijeme objeda u Svećeničkom domu za 30 uzvanika biskup je pozdravio hrvatskoga konzula Vjekoslava Križaneca iz Düsseldorfa.

Potom se u 16,30 počela moliti krunica ispred Kapelice milosti te pjevati Gospine pjesme hodočasteći Hrvatskom ulicom prema Hrvatskomu križu. Biskup je pročitao Evanđelje o Isusovim riječima upućenima Gospi i učeniku pod križem, i podsjetio na tri velika Isusova dara: dar Mira, dar Majke pod križem i dar vlastitoga Tijela i Krvi u presvetoj Euharistiji. I oprostio se od hodočasničke zajednice i njihovih voditelja.

U hrvatskoj zajednici u Essenu. Sutradan u nedjelju 4. listopada biskup je sa župnikom don Stjepanom slavio sv. Misu u crkvi sv. Tome Mora, gdje se redovito sastaju hrvatski katolički vjernici u gradu. Budući da se toga dana slavio i sv. Franjo Asiški, biskup je u misnom uvodu spomenuo da je Asiški Svetac doslovno prihvatio evanđelje i u stopu išao za Isusom opslužujući evanđeoske savjete čistoće, siromaštva i poslušnosti. U propovijedi podsjetio je roditelje da odgovorno odgajaju svoju djecu ne povodeći se za hirovima i strastima svojih sinova i kćeri, nego neka ih upućuju na opsluživanje Božjih zapovijedi, jer u tome je sav čovjek! Svima nam je stati pred sudište Božje da damo Bogu račun za svoje djelovanje na ovome svijetu.

U Ennepetalu. Don Branko Šimović, hrvatski dušobrižnik Lüdenscheida s boravištem u susjednom Ennepetalu, počastio je goste i pokazao im crkvu, dvorište, kuću, koja je prije bila njemačka župna kuća. Don Branko dogodne slavi svoju 40. obljetnicu misništva i raduje mu se ne samo hrvatska zajednica u kojoj sada dušobrižnički djeluje, nego i župa Studenci odakle je potekao.

Sestre Služavke Maloga Isusa Splitske provincije žive u Essenu u svome samostanu više od 30 godina, pokraj Doma u kojem radi nekoliko sestara. Sestra Fanita, predstojnica, slavila je svoga zaštitnika sv. Franju. Gost je iz Mostara zahvalio za sve gostoljublje slavljenjem svetih Misa za sestre.

Boravak u Essenu i okolici s razgledanjem religioznih znamenitosti kraja, s hodočašćem u Kevelaer, Werden i Neviges, s posjetima braći svećenicima i sestrama izaziva spontanu molitvu: Bože, blagoslovi hrvatske svećenike i redovnice u službi katoličkih vjernika i u Sjevernoj Rajni i Vestfaliji i u cijelom svijetu!

DIPLOMIRAO TEOLOGIJU NA GREGORIJANI

KIUM - Davor Berezovski, župljanin župe sv. Mateja apostola i evanđelista u Mostaru, bogoslov Mostarsko-duvanjske biskupije, student Papinskoga sveučilišta Gregorijana u Rimu, s boravkom u zavodu Germanicum-Hungaricum, položivši posljednji ispit 30. rujna ove godine, postigao je diplomu teologije.

Diplomski rad pod naslovom "Svećenička egzistencija u slavlju Euharistije" izradio je kod prof. Diega Alonsa Lasherasa, isusovca. U prvom dijelu radnje govori o odnosu između Euharistije i zaređena službenika u biblijskoj perspektivi, zatim o odnosu Euharistije i Svetoga reda, o odnosu Euharistije i osobnog susreta s Kristom, o žrtvenom karakteru Euharistije

i o svećeniku kao predstavniku Kristovu. U drugom dijelu prikazuje svećenički identitet i sakrament Euharistije, odnos između svećenika i zajednice vjernika, zatim svećenika kao neopoziva službenika, duhovnost euharistijskoga slavlja i na kraju promatra svećeničku koncelebraciju.

Davor se 2004. godine javio kao mostarski maturant u bogosloviju. Biskup Ratko primio ga je i poslao na studij u Split, gdje je pohađao dvije godine filozofije i prvu teologiju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu. Potom je poslan na studij u Rim, gdje je završio prvi teološki ciklus. Sada je postavljen u mostarsku katedralu Marije Majke Crkve radi stjecanja prakse:

predaje župni vjeronauk četvrtomu i sedmomu razredu osnovne škole, kao akolit ovlašten je pričešćivati, pomaže u župnom uredu i pohađat će u Sarajevu ci-

klusna predavanja VI. godine, takozvane pastoralne, u ovoj akademskoj godini, pripremajući se tako za đakonsko ređenje.

U ZAJEDNIČKOJ GROBNICI FRANJEVAC I DIJECEZANAC

KIUM - U župnoj crkvi Svih Svetih u Drežnici, na poziv župnika don Ivana Perića i njegova zamjenika za taj dio župe, don Ivana Zovke, župnika iz Jablanice, mjesni biskup Ratko predvodio je u subotu, 10. listopada 2009., koncelebrirano euharistijsko slavlje i na kraju u obližnjem groblju blagoslovio obnovljeni grob u kojem se nalaze kosti dvojice drežničkih župnika: fra Mije Nikolića iz Kreševa i don Nikole Jurića iz Konjica.

U početku svečanosti sve je nazočne pozdravio vlč. Zovko, iznio ukratko povijest župe i predstavio kratke životopise spomenutih drežničkih dušobrižnika. U koncelebraciji su sudjelovali također: msgr. Ante Brajko iz mostarske katedrale; fra Ivan Sesar, provincijal hercegovačkih franjevac; don Ivan Štironja, pastoralni vikar hercegovačkih biskupija; trojica misnika rodom iz drežničke župe: don Bariša Čarapina s Domanića, don Pero Marić iz Hutova i don Stjepan Ravlić iz Raskiržja; don Mijo Zrno, bivši drežnički župnik; fra Ivan Pervan, kreševski gvardijan; don Jozo Blažević, bivši drežnički župnik; fra Petar Drmić, župnik iz Konjica; fra Robert Jolić, župni vikar u Čitluku; don Ivan Kovač, sudski vikar i biskupov tajnik; fra Bože Milić, provincijski tajnik i fra Sretan Ćurčić, kapelan u župi Sv. Petra i Pavla u Mostaru.

Biskup je slavio sv. Misu u čast Svih Svetih, spominjući se i svih živih, svećenika i vjernika, i svih pokojnih, vjernika i svećenika, napose dvojice drežničkih župnika koji su i bili povod ovom crkvenom skupu. Don Ivan Zovko predvodio je pjevanje Božjega puka, kojega se napunila crkva.

Prema istraživanju fra Roberta Jolića, fra **Mijo Nikolić-Džigara** rodio se u Kreševu, 25. srpnja 1825. Krsno mu je ime Marko. Školu je učio u Kreševu, gdje je obukao franjevački habit 1843., a svečane je zavjete položio 1844. Kako je u to vrijeme došlo do odvajanja hercegovačkih od bosanskih franjevac, fra Mijo se priključio hercegovačcima. Međutim ubrzo se vratio svojoj matici i kao član Bosanske franjevačke provincije završio je teološki studij u Italiji, 1850. Te se godine ponovno vratio hercegovačkoj zajednici i obećao da će opsluživati obedienciju ili "poslušnicu", kako on prevodi tu latinsku riječ u jednome pismu iz 1871. Ali opet ga je nešto navelo da se javi dalmatinskim fra-trima, no nije sigurno da je imalo bio kod njih. Svoj je život proveo u Hercegovini: kapelan u više navrata

na Širokom Brijegu (1851.-52. i 1853.-54. 1859.-61., 1867.-70.), u Veljacima (1852.-53., 1854.-55.), u Gradnicima (1855.-56., 1866.-67.) župnik u Gabeli (1861.-62.), u Konjicu (1862.-63.) i u Ljutom Docu (1864.-66.). Godine 1870. Biskup Anđeo Kraljević imenovao ga je župnikom u Drežnici gdje je preminuo 25. rujna 1875. Fra Miju je naslijedio fra Paškal Ćužić (1875.-76), zatim fra Petar Soldo (1876.-77.), a ovoga don Klemo Sumić, 1877., prvi biskupijski svećenik koji je djelovao u Hercegovačkom vikarijatu prije uspostave redovite biskupske hijerarhije, 1881.

Drugi svećenik pokopan u spomenutom groblju u Drežnici jest don **Nikola Jurić**. Rođen je 18. lipnja 1876. u župi Konjic. Nakon osnovne škole osam je godina pohađao malu i veliku gimnaziju u Travničkom sjemeništu (1890.-1898.), zatim filozofsko-teološki studij kod isusovaca u Sarajevu (1898.-1902.). Biskup Paškal Buconjić imenovao ga je župnikom u Drežnici, 1902. I tu je ostao do smrti, 38 godina. Spomenuti fra Mijo primio je 12 dekreta ili "poslušnica" u svojim 25 godina dušobrižništva, a don Nikola jedan jedini. Don Nikola je bio franjevački trećoredac. Sagradio je župni stan, 1935., podigao Gospinu Lurdsku špilju pri strani iznad crkve, gdje je godinama osobno provodio slobodne sate u molitvi i razmatranju. Živio je isposničkim životom, a u župnoj je kući imao tri postelje za siromahе. Poznati slučaj s predratnom bankom koju je preporučivao svojim vjernicima, a koja je doživjela bankrot, izazvao je u njemu živčani slom. Preminuo je 6. listopada 1940. A godine 1963. nadgrobni su mu spomenik podigli Prijatelji, kako je pisalo na grobu. Nakon posljednjega rata don Nikolin je spomenik bio oštećen, a fra Mijin poprilično zapušten. Prošle godine don Ivan je Zovko obletio biskupiju i provinciju, prikupio dozvole i sredstva, fra Mijine kosti stavio u don Nikolin grob, naručio mramorni spomenik na koji je dao ubilježiti imena obojice župnika s potrebnim podatcima i priredio doista izvanrednu svečanost i u crkvi i na groblju. Biskup je, nakon pročitana Lukina evanđelja (9,23-26), u propovijedi govorio o zahtjevima koje je Isus uputio svima, a ne samo svojim učenicima:

Prvo, hoće li tko za mnom, neka se odreče samoga sebe; ne Isusa, kao što je Petar učinio u Kajfinu dvorištu, nego neka se odreče samoga sebe, svoga ohologa i sebičnoga "ja"!

Drugo, što koristi čovjeku da cio svijet zadobije, a dušu svoju izgubi. Pa da sav svijet osvoji, to je samo za trenutak, a kada dušu izgubi, to je za svu vječnost!

Treće, tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga; a tko dadne svoj život za drugoga, spasit će ga. Kao što su roditelji spremni dati svoj život za djecu svoju, tako bismo trebali biti svi spremni dati svoj život za drugoga. Fra Mijo i don Nikola tako su nesebično dali svoje živote za duše svojih vjernika koji su im bili povjereni u ono doba.

Biskup je potaknuo don Ivana Zovku da za 2010. godinu, kada župa slavi 140. obljetnicu svoje uspostave, nastoji prirediti i povijesni prikaz župe Drežnica i kratke životopise 18 župnika koji su dušobrižnički djelovali u Drežnici.

Na kraju sv. Mise kratko je nazočne pozdravio fra Ivan, gvardijan samostana u Kreševu, odakle je bio fra Mijo, darujući župi jedan veliki sač, simbol ognjišta sa željom da se prognanici vraćaju na - ognjišta. Pozdrav je uputio i župnik iz Konjica fra Petar, odakle je bio don Nikola. Potom se pošlo u procesiji prema groblju uz pjevanje Litanija Svih Svetih, koje je predvodio don Ivan, pastoralni vikar. Biskup je izmolio blagoslovnu molitvu na obnovljenu grobu i svi su se zajedno pomolili za sve pokojne i u tom groblju i u cijeloj župi. Iako je vrijeme bilo oblačno, kiše nije bilo. Tako su misari, nakon crkvene svečanosti, rasprostrli po stolovima jela i pila, što je već Bog dao i marljive i nesebične ruke pribavile. Zaorila se i narodna pjesma, a najugodnije je bilo čuti staroga 96-godišnjaka Miju Jurića s Perutca, koji je nazočne uveseljavao svojom svirkom na diple. Njemu je pripao kreševski sač!

U TASOVČIĆIMA BLAGOSLOV, U ČELJEVU POSVETA OLTARA

KIUM - Tasovčići kod Čapljine, filijala župe Presvetoga Srca Isusova Čeljevo, svakim danom raste, veli župnik don Blaž Ivanda. Raste brojem, raste i materijalno. Tako je za vjernike podignuta filijalna crkva koja je 2004. blagoslovljena na čast Rođenja sv. Ivana Krstitelja. A uvelike je doprinijela unutarnjem uređenju crkve s. Helen sa svojim dobrotvorima iz Irske, dok je njezina kolegica s. Josephine, sa svojim dobročiniteljima, najviše zaslužna za 100 podignutih kuća u onome neretvanskom kraju. Pravo samaritansko djelovanje. A sve neprimjetno nadgleda engleski svećenik Fr. Gerarld.

U nedjelju, 10. listopada 2009. u početku rane sv. Mise biskup je Ratko izmolio blagoslovnu molitvu i poškropio oltar, tabernakul, ambon, krstionicu... Oko oltara se okupila četica ministranata, a crkva puna vjernika, osobito mladih. Zbor lijepo pjeva, a iz njega izlaze i čitači za blagoslovljeni ambon.

U propovijedi je biskup govorio o daru jedne Crkve drugoj. Kao što je Crkva u Hrvata dala, na primjer, oca Antu Gabrića, rodom iz Metkovića (r. 1915.), koji je proveo pedeset godina u Indiji (1938.-1988.), otvarajući uvijek nove misije, kapelice, bolnice, škole, župe, tako su i ovi naši dobročinitelji iz Irske i Engleske pravi misionari u našim krajevima, gdje su pomogli da

se prognani bolje snađu u novim kućama i u novoj crkvi.

U Čeljevu je, za vrijeme pučke sv. Mise, na župnikov poziv, biskup posvetio mramorni oltar sa svom opremom u prezbitteriju, ponajviše dar obitelji Bošković iz Čeljeva i Koncul iz Graca kod Neuma. Ministranata oko oltara još više nego u Tasovčićima. Dao Bog da se između njih pozvani odazovu na duhovni život, na nasljedovanje Krista Gospodina izbližega. Upravo je evanđelje bilo o Isusovu pozivu: mladić koji je dotrčao Isusu, ispričao mu svoj život, sve iskreno i istinito, kako Bog zapovijeda. Isus ga saslušao, zavolio - veli sv. Marko - i rekao mu da ostavi svoje zemaljsko "blago" i dadne se u potragu za nebeskim "blagom" slijedeći njega, Učitelja. Ali kako je mladić imao previše blaga, nije ga se mogao riješiti, pa nam je ostao kao spomenik pretvoren u stup sebičnosti koji nikomu ne služi za primjer.

Nakon svečanosti u crkvi, u župnom se uredu, uza svećenike iz dekanata, našle i spomenute sestre Helen i Josephine i otac Gerarld. Biskup im je zahvalio na njihovoj velikodušnosti, nesebičnosti, samaritanstvu i posredništvu darova za dobro ovoga puka.

- Dostoj se, Gospodine, dobročinitelje naše i vremenitim i vječnim dobrima nagraditi!

SVETKOVINA GRACIJE KOTORSKOGA

KIUM - **Svetkovina.** Don Pavao Medač, župnik sv. Kuzme i Damjana na Mulu kod Kotora, u dogovoru s mjesnim biskupom msgr. Ilijom Janjićem, pozvao je biskupa Ratka Perića iz Mostara da u ponedjeljak, 9. studenoga, na svetkovinu blaženoga Gracije Kotoranina, predvodi euharistijsko slavlje u crkvi Pomoćnice kršćana na Mulu, gdje je Blaženik rođen i gdje se čuva njegovo neraspadnuto tijelo. U koncelecijaciji, osim župnika sudjelovala su još deseterica svećenika Kotorске biskupije, a brojni su župljani i Kotorani došli i na sv. Misu i počastiti zemne ostatke svoga zemljaka Blaženika. Biskup je u propovijedi govorio o tri značajna glasa: glasu naroda, glasu Crkve i Božjem glasu koji se usuglašavaju prigodom uzdizanja Božjega ugodnika na čast oltara. Bog čudesno uzvisuje prijatelja svoga. Poruka i molitva: neka u svoje redove, svećeničke i redovničke, Gospodin pozove i iz Kotorске biskupije i iz cijeloga naroda brojne mlade kandidate.

Evo nekoliko podataka o blaženom Graciji:

Podrijetlo. Gracija, ili pučki: Gracije, rođen je na Mulu, u Boki Kotorскоj, 27. studenoga 1438. Prema mjesnoj predaji krsno mu je ime bilo Pavao. Ocu mu je bilo ime Benedikt, a majci Dobra. Jedinac u rodite-lja.

Bio je siromašni ribar i pomorac, poput svoga siromašnog oca. Mnogo je puta bacio mreže u more, ali uzalud. Sv. noć smo se trudili, trudio se trideset godina, ali ništa nije ulovio. Pošao je u svijet. Plovio je Jadranskim i Jonskim morem da preživi i svojim roditeljima štogod privrijedi.

Augustinac. Ploveći morem, pohodio je više talijanskih gradova. Tako se u svojoj 30. godini našao u Veneciji ili Mletcima. Upravo je u to vrijeme u tome jadranskom gradu u jednoj crkvi tumačio Evanđelje glasoviti propovjednik Simonetto iz Camerina, augustinac. Gracija ga je slušao i zamolio propovjednika da ga primi u svoju zajednicu, Augustinsku kongregaciju, koju je sam Simonetto obnovio. Simonetto ga je doveo na brežuljak Ortone kod Padove, gdje je tijekom vre-

mena Gracija primio redovničke zavjete i uzeo novo ime, redovničko, Grazia - Milost.

Gracija je bio i ostao samo brat laik. Prior samostana otac Simonetto povjeravao je Graciji delikatne zadatke: slao ga je u grad donositi utjehu nesretnicima i pomirivati nesložne građane. Kasnije je Gracija bio premješten u samostan Sv. Kristofora na otok Murano kod Venecije.

Smrt. Gracija je preminuo na glasu svetosti u svojoj 70. godini života u tome samostanu, 9. studenoga 1508.

Glas o njegovoj pokori, djelima ljubavi, čudesima ubrzo se pronio mjestom i okolicom. Bio je nazivan: "Santo eucaristico" - Euharistijski svetac. Gajio je posebnu pobožnost također prema Blaženoj Djevici Mariji.

Povratak nakon 300 godina. Uskoro nakon smrti bio je zazidan u oltar samostanske crkve na otočiću San Cristoforo. U vrijeme napoleonskog osvajanja 1806. godine augustinci su morali napustiti otočić Sv. Kristofora koji je uskoro bio povezan s otokom sv. Mihovila i pretvoren u gradsko groblje. Tom su prigodom redovnici augustinci darovali Gracijino tijelo njegovoj rodnoj župi Mulu u Kotoru.

Tijelo je ostalo još tri godine u Mletcima, te ga je 10. siječnja 1810. pomorac iz Mula Anton Janković svojim brodom prevezao u Muo. Najprije su zemni ostatci bili položeni u oltar stare župne crkve sv. Kuzme i Damjana na Mulu, a 18. rujna 1864. preneseni su u novu župnu crkvu "Pomoćnice kršćana", gdje se i danas časte.

Beatifikacija. Papa Leon XIII. potvrdio je Graciji-no javno crkveno štovanje, tj. proglasio ga blaženim, 6. lipnja 1889., zajedno s drugim njegovim zemljakom, franjevcem, Nikolom Tavelićem.

O Graciji Kotoraninu do sada je izišlo preko 20 životopisa. Posljednji: prošle 2008. godine, koji je priredio župnik Medač s prijevodom Gracijine biografije sa španjolskoga od augustinca P. V. Capanage.

PETNAESTA SPOMEN-OBLJETNICA DVIJU MOSTARSKIH UČENICA

KIUM - Na poziv katedralnoga župnika msgr. Luke Pavlovića, u srijedu, 11. studenoga 2009., u mostarskoj stolnici Marije Majke Crkve na 15. obljetnicu pogibije dviju učenica 8. razreda, Antonije Sesar i Danijele Vidović, koje su smrtno pogođene ratnom granatom u predvorju katedralne kripte, 11. studenoga 1994., mjesni biskup Ratko predvodio je koncelebriranu svetu Misu za pokojne vjeroučenice. U sv. Misu predvoditelj je uključio i pokojnoga svećenika don Petra Vuletića, zvanog Šjor, koji je preminuo 12. studenoga 1998. u bolnici u Los Angelesu kao župnik hrvatske župe sv. Ante u istome gradu.

Biskup je u propovijedi govorio o dnevnim evanđeoskim odlomcima u kojim se prikazuje Isusovo ozdravljenje deseterice gubavaca koji su se negdje na granici Galileje i Samarije uputili prema Isusu i vikali iz svega glasa da ih izliječi od te nesnosne bolesti. Isus im je samo rekao da se prijave svećenicima. Dok su išli u "župni ured", primijetili su da su posve iscijeljeni. Od njih deset vratio se samo jedan, i to stranac, Samarijanac, da Isusu zahvali na velikom daru zdravlja. Gospodin je Samarijanca ne samo izliječio nego je pohvalio i njegovu vjeru u Boga, kojom je izliječen. Druga deveterica možda se nisu ni prijavila svećenicima, a kamo li da bi se vratila k Isusu i pružili mu ruku čestitarku i zahvalnicu. Toliko su bili nezahvalni da se po tome vidi, ako je s njih i spala nodozna guba, nije ona guba nezahvalnosti. Mi želimo ovom sv.

Misom - nastavio je biskup - zahvaliti Bogu na njegovu daru svećeništva kojim je obdario našega starijega brata don Petra, koji je u 36 godina svoga misništva, od 1962. do 1998., prošao Hercegovinom, Australijom i Amerikom i časno pronio svoj svećenički glas među našim narodom.

Biskup je naveo iz Šjorove pjesme "Prošetala Kraljica Marija" strofe:

"Majko Crkve
Zaštitnice Grada na Neretvi
Satri glavu našoj staroj kletvi
Nek iz groba
Ne pomalja više zloba
Mir svoj podaj svemu puku
Nek brat bratu pruži ruku
Nek ljubavi nikne cvijeće
Koje više uvenuti neće
Dok ga naše zalijevaju suze
Za sve žrtve što ih zloća uze..."

Cijela je pjesma objavljena u knjižici "Antonija i Danijela" koju je u povodu 10. obljetnice (2004.) priredio bogoslov Davor Berezovski, koji u istoj katedrali provodi godinu pripreme za red đakonata.

Poslije sv. Mise više je vjernika, osim rodbine pokojne Antonije i Danijele, sišlo s biskupom i svećenicima u predvorje kripte, pred spomen-ploču, gdje su izmolljene završne molitve.

BLAGOSLOV KAPELICE I OLTARA U LJUBUŠKOM

Na ovogodišnju svetkovinu Krista Kralja, 22. studenoga 2009., u Ljubuškom, u novonaseljenoj kući Školskih sestara franjevaka, kojih je ova svetkovina ujedno i naslovnik Kongregacije, svečano je obavljen liturgijski blagoslov kapelice i oltara.

Kapelica u novoj sestarskoj kući posvećena je Presvetom Imenu Isusovu. Kako je euharistija središte liturgije i središte cijeloga kršćanskoga života, tako je i kapelica središte redovničke kuće. Da bi ovo središte u svom punom značenju postalo svetim mjestom jedne zajednice, nužno je obaviti i blagoslov što ga propisuju bogoslužne knjige.

Euharistijsko slavlje i obrede blagoslova predvodio je dr. don Tomo Vukšić, generalni vikar Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije, uz su-

djelovanje zajednice s provincijskom predstojnicom s. Jelenkom Puljić na čelu. Najprije je vlč. don Tomo izmolio molitve blagoslova, poškropio zidove kapelice te nastavio sa službom čitanja. Tumačeći pročitano evanđelje, predvoditelj je misnoga slavlja govorio o Isusovu kraljevstvu koje je, gledano očima ovoga svijeta i očima Pilata pred kojim je stajao, poraženo, koje propada i ne može opstati. Ali, Isus naviješta drukčiju dimenziju kraljevstva - kraljevstva istine radi kojega se on i rodio i došao na ovaj svijet. Naglašavajući napose ovu misao, don Tomo je sestrama za uzor postavio Ivana apostola i evanđelista, osobu Isusova posebnoga povjerenja, što je napose bilo očito kod Isusova razapinjanja na Kalvariji. I posvećene bi osobe trebale biti osobe Isusova posebnoga povjerenja... Nakon molitve

vjernika blagoslovljen je i okađen sam oltar te se nastavilo s euharistijskom službom.

Školske sestre franjevke djeluju u Ljubuškom od 1978. godine. Živjele su u kući uz crkvu sv. Kate, koju im je na korištenje ustupila Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja B. D. Marije. Sestre su uglavnom katehizirale i vodile brigu o crkvi. Svršetkom 1991. godine u kući je otvorena zubna ordinacija u kojoj kao stomatologinja radi sestra Josipa Bešlić, pružajući usluge ponajprije sestrama iz Provincije, a prema mo-

gućnostima i drugima. Zbog nedostatka prostora u ratno i poratno vrijeme ovo je za Provinciju privremeno bila i kuća odgoja za kandidatkinje (1992.-1998.).

Ove godine, neposredno pred blagdan sv. Franje, sestre su preselile u vlastitu kuću izgrađenu na zemljištu koje je sestrama oporučno ostavila gospođa Kata Boras, a koju su sestre njegovale 12 godina, odnosno do njezine smrti. Trenutačno je to zajednica od pet sestara koje nastavljaju s dosadašnjim djelatnostima.

DEKRET ROMANIS PONTIFICIBUS

BISKUPOVO PISMO ŽUPNIKU U ČAPLJINI

Mostar, 17. listopada 2009.

Dragi don Ivane, župniče!

Srdačan pozdrav Tebi i svim vjernicima čapljinske župe sv. Franje!

S obzirom na trenutačno odgađanje gradnje karitativno-pastoralnoga centra u Čapljini, molio bih Te da preneseš vjernicima ove obavijesti:

1 - Poštovanje zakona. Svima je zainteresiranima poznato da mjerodavne crkvene vlasti, u suradnji s mjerodavnom civilnom vlašću i u skladu s crkvenim i državnim zakonima, te uz poštovanje tih istih zakona, već više godina poduzimaju sve kako bi bio osiguran prostor u gradu Čapljini na kojemu bi se podigla karitativno-pastoralna građevina prikladna ne samo kao karitativni župni centar nego i za slavljenje svetih otajstava i okupljanje djece na vjeronauk, osobito prvopričesnika i krizmanika. Općinske su vlasti svojedobno izdale građevinsku dozvolu za podizanje toga objekta no nakon toga, kao što je poznato, započela su osporavanja toga dokumenta. U postupcima koji su potom vođeni u skladu s civilnim zakonima kod mjerodavnih državnih ustanova, crkvena je strana do sada dobila sve sporove jer su se sve tužbe i žalbe osporavatelja podizanja ove građevine pokazale kao neutemeljene. Posljednji od tih postupaka završio je "Rješenjem" koje je 29. rujna 2009. izdalo Ministarstvo građenja i prostornog uređenja Hercegovačko-neretvanske županije, a kojim je žalba žalitelja odbijena kao neosnovana. Međutim, iako je to "Rješenje" konačno u upravnom postupku te protiv njega nije dopušten utok, u skladu s istim zakonima, žalitelji imaju zakonsko pravo pokrenuti upravni spor kod Županijskoga suda u Mostaru žalbom koju mogu podnijeti u roku od mjesec dana od dana primitka spomenutoga "Rješenja". U ovom trenutku još teče taj korisni rok, a tek nakon njegova isteka bit će moguće doznati, je li tužba uložena kod spomenutoga suda u Mostaru, o čemu će ovisiti i daljnji stav crkvene strane koja će, kao i do sada, poštovati važeće zakone.

2 - Poslušni Duhu Božjemu. Znamo da su vjernici već do sada pokazali veliko strpljenje te zaslužuju da

im se to i prizna. U ovom trenutku pozivam i Tebe kao župnika i sve župljane da nastavite biti strpljivi. - "Svojom ćete se postojanošću spasiti", veli Gospodin (Lk 21,19), te da svoje strpljenje i patnje prikažete Gospodinu kao svoju žrtvu za duhovnu i vidljivu izgradnju njegove Crkve u tome mjestu. Znamo da Gospodin Isus svoju Crkvu ponekada vodi putovima koji nama nisu uvijek razumljivi. Ali s povjerenjem u Božju providnost, s poštovanjem zakona, ovo je stanje u ovom trenutku možda usporedivo sa situacijom sv. Pavla i njegovih suradnika za koje u izvještaju Djela apostolskih čitamo: "Prodoše Frigiju i galacijski kraj jer ih je Duh Sveti spriječio propovijedati riječ u Aziji. Kad su došli do Mizije, htjedoše u Bitiniju, ali im ne dopusti Duh Isusov. Onda prodoše Miziju i sidoše u Troadu. Noću je Pavao imao viđenje: Makedonac neki stajaše i zaklinjaše ga: 'Prijeđi u Makedoniju i pomози nam!' Nakon viđenja nastojasmo odmah otputovati u Makedoniju, uvjereni da nas Bog zove navješćivati im evanđelje" (Dj 16,6-10). Možemo se pitati: Kako Duh Božji prijeći apostolu Pavlu propovijedati Riječ Isusovu? A možda su zapreke bile ne samo u nekim elementarnim nepogodama, nego i u ljudskim čimbenicima. Pa ipak i takve "zapreke" Apostol naroda tumači Božjim planom, voljom i Duhom. Tako je u Pavlovu slučaju, a po Božjem promislu, njegovo je propovijedanje u Aziji i Bitiniji odgođeno za neko vrijeme. Ali je i to bio put Evanđelja.

3 - Nada ne postiđuje. U dubokom uvjerenju da će se i u Čapljini crkveno pitanje urediti na dobro svih vjernika i cijele mjesne Crkve kada "Duh Isusov" bude smatrao da je to najprikladnije, mi se u Boga uzdamo da će to biti ubrzo, i zato vas sve pozivamo da usrdno molimo na tu nakanu sa željom da se mjerodavne ustanove i ljudi koji o tome odlučuju odgovorno vode načelom pravde i općega dobra.

Zazivam Božji blagoslov na Tebe, na don Srečka i na sve vjernike čapljinske župe.

+ Ratko Perić, biskup

MEĐUGORSKI FENOMEN

DVOSMISLENE IGRE OKO “VELIKOGA ZNAKA”

Jedan od dokaza autentičnosti međugorskih ukazanja, od samoga početka trebao je biti i vidljivi znak, “veliki znak”, koji bi navodna međugorska pojava ostavila na mjestu tih ukazanja. U izjavama svih šestero “vidjelaca” izrečeno je toliko neusklađenih i proturječnih rečenica da normalan vjernik može ostati samo zbunjen i razočaran tolikom količinom očita varanja, nesigurnosti i nevjerovatnosti. Ovim bismo osvrtnom - koliko god bio dug - željeli pokazati, na temelju pisanih materijala, svu onu nedoličnost kojom se okružuje pojava za koju “vidioci” tvrde da je “Gospa”, a Komisije Biskupskog ordinarijata i Biskupske konferencije nisu nikada usvojile ni takav pojam ni takve izjave i poruke.

“Veliki znak”. Dvojica hercegovačkih franjevaca, reagirajući na podnaslov “Veliki znak - veliki uzmak” u *Ogledalu Pravde*, skupu članaka o navodnim ukazanjima,¹ pišu: “Istina je sljedeće: ni u jednoj izjavi vidjelaca, ni onih iz prvih dana, ni onih kasnijih koje su dane na poticaj sa strane, od znatiželjnika, nema riječi o ‘velikom znaku’, pa čak ni u spornom Vickinu Dnevniku, koji, kao što smo vidjeli, nije pisala ona, nego njezina sestra”.²

Odgovor: Već “klasični” kroničar međugorskih “ukazanja” od 1981. do 1984., kapelan Tomislav Vlašić, koji je ove 2009. otpušten iz Reda manje braće i na vlastiti zahtjev razriješen svećeničke službe, vlastoručno piše u *Kronici ukazanja* o “velikom znaku” više puta: 26. listopada 1981., 8. svibnja i 3. rujna 1982. i 16. travnja 1983., što ćemo sve niže dokumentirati. Prema tomu dodatak “veliki” nije izum Biskupskog ordinarijata, nego izvorni međugorski proizvod.

O znaku iz Bubalovih “Tisuću susreta”

U svojim razgovorima vođenim 1983. i 1984., s Vicom Ivanković fra Janko Bubalo piše:

25. lipnja 1981. fra Janko prenosi Vickine riječi: “A Mirjana je pitala da nam ostavi neki znak da ne govore svašta o nami.”³

27. lipnja 1981. fra Janko pita: “Je li još itko išta pitao?” Vicka odgovara: “Jest. I Jakov i Mirjana govorili su Gospi da nam ostavi neki znak jer nam svašta govore; da smo lažljivci; da smo drogeraši. I svašta!”. Navodna im je Gospa rekla da se ništa ne boje.⁴

28. lipnja 1981. Vicka: “Ja sam je ponovno pitala, oće li nam ovdje na zemlji ostavit ikakva znaka da uvjerimo narod da nismo lažljivi - da ne lažemo - da se s njom ne izigravamo”. Gospa ni na to nije ništa odgovorila.⁵

J(anko) govori Vicki - “Dobro, Onda ovako: sad se jasno vidi i iz vaših izjava i iz nekih kaseta da ste vi odmah početka Gospi dosađivali da ostavi neki znak da je ona tu, pa da narod vjeruje... da vas ne sumnjiči i tako.

V(icka) - Jesmo, jesmo.

J - A Gospa?

V - Ona bi, osobito početka, kad bi mi to pitali, odman nestala. Ili bi počela nešto moliti, pjevati... I tako.

J - Znači: nije htjela odgovarati?

V - A tako nekako.

J - I onda?

V - Mi smo i dalje dosađivali. I ona nam je, dosta brzo počela klimanjem glave obećavati da će ostaviti znak”.⁶

¹ *Ogledalo Pravde. Biskupski ordinarijat u Mostaru o navodnim ukazanjima i porukama u Međugorju* (La Curia diocesana di Mostar sulle presunte apparizioni e messaggi di Medjugorje), Mostar, 2001., pp. 102-108.

² Lj. RUPČIĆ i V. NUIĆ, *Još jednom ISTINA O MEĐUGORJU*, Zagreb, 2002., str. 77-78.

³ J. BUBALO, *Tisuću susreta s Gospom*, Jelsa, 1985., str. 22; 2. izdanje, Međugorje, 1998., str. 31.

⁴ J. BUBALO, *Tisuću susreta s Gospom*, str. 33; 2. izdanje, str. 41.

⁵ J. BUBALO, *Tisuću susreta s Gospom*, str. 38; 2. izdanje, str. 47.

⁶ J. BUBALO, *Tisuću susreta s Gospom*, str. 133; 2. izdanje, str. 165.

O tom "klimanju" glavom čitamo već u prvom "ukazanju" u crkvi, **2. srpnja 1981.** Kako je župnik fra Jozo Zovko najavio narodu: "Jakov govori: 'Ja sam danas Gospe pitao da nam ostavi nekakav znak.... A ona je samo vako (potvrдно) klimala glavom i nestala je...'"⁷

- To znači da se o znaku govori od samoga početka "ukazanja", dakle već od 27. lipnja, da su djeca pojavi "dosadivala" da im pokaže znak, kako ne bi ispala sve velika laž i izigravanja, i da je ta pojava potvrдно, klimanjem glave, obećala dati "neki" ili "nekakav znak".

O znaku iz "Prvoga dnevnika"

U tzv. *Prvom dnevniku*, koji je vođen od 24. lipnja do 6. rujna 1981., pripisan Vicki, a što je ona najprije zaniijekala, pa onda priznala da je to "njezin dnevnik"⁸ a stvarno ga pisala dva rukopisa, čitamo o znaku svršetkom srpnja, kolovoza i početkom rujna 1981. iz usta "vidjelaca". Donosimo doslovno:

21. srpnja 1981.: "Onda smo je pitali: Hoćeli nam ostaviti znak. Ona je rekla da hoće."

27. srpnja 1981.: "Poslije toga pitali smo za znak i Blaže (-!) Gospa je odgovorila 'Uskoro ga očekujte' i kad ostavim znak još ću vam se ukazivati."

29. srpnja 1981.: "Zatim smo je pitali da ostavi uskoro znak. Ona je rekla da hoće..."

27. kolovoza 1981.: "Pitali smo je za znak i rekla je: ubrzo ću jer sam vam to obećala."

29. kolovoza 1981.: "Ivanka je pitala hoće li nam brzo ostaviti znak. B.D.M. je rekla: Još malo strpljenja."

31. kolovoza 1981.: "Ali Jakov je odmah pitao za znak i ona je rekla: Samo još malo strpljenja."

3. rujna 1981.: "Jakov je pitao za znak Gospa je rekla: Još samo malo strpljenja."

- U više "ukazanja" pojava govori o "znaku" koji će ona ostaviti, i to "uskoro" "ubrzo", "još malo strpljenja", "samo još malo strpljenja", "još samo malo strpljenja". To "samo još malo" bilo je shvaćeno tako blizu, iminentno, da se govorilo kako će se znak dogoditi najkasnije do Božića te 1981. godine. Ali svjedoci smo da nigdje znaka, ni od znaka traga do dana današnjega, gotovo 29 godina.

O "velikom znaku" iz Vlašićeve "Kronike ukazanja"

16. rujna 1981. Vicki i Jakovu opet je "naglasila da će ostaviti znak samo da se još strpimo. Također im je

rekla da ne trebaju moliti za se jer da ih je ona najbolje nagradila. Nek mole za druge."

- Ovdje je znak još uvijek iminentan, samo se valja još malo strpjeti. A onda jedna poruka koja posve odu-dara od pravih poruka Blažene Djevice: pojava kazuje Vicki i Jakovu da se ne trebaju moliti za sebe, jer ih je ona najbolje nagradila, nego neka se mole za druge. To da se ne trebaju moliti za sebe, da su im dostatna na-gradna "ukazanja", jest posve heretična poruka! Treba li to dokazivati?

12. listopada 1981. - "Jakov i Vicka... postavili ne-koliko pitanja na koja je odgovorila otprilike ovako: (...).

- Jesi li uznesena prije ili poslije smrti? Uznesena sam prije smrti.

- Kad ćeš ostaviti znak? Znak još neću ostaviti. Još ću se (u zagradu je stavljena riječ *dugo*, pa precrtana, op. a.) ukazivati."

- Ljudska se strpljivost ovim rasteže na više od očeki-vanoga. Sve se odgađa u nedogled.

17. listopada 1981. - "Djeca su opet pitala za vidljivi znak. Gospa je rekla da je na njoj da ispuni obeća-nje, a na vjernicima da se mole i čvrsto vjeruju."

- U ovoj je poruci pojava posve suzdržana. Ne zna se ni dana ni časa.

26. listopada 1981. - Kroničar Vlašić piše: "Nakna-dno su mi djeca rekla da ih je Gospa pitala kako to da za znak ne pitaju. Ohrabrila ih je i rekla da će ga si-gurno ostaviti da se svi strpimo i da molimo. Znakovi koje su vjernici zadnje vrijeme viđali, rekla je, da su to samo predznaci za veliki znak."

- Ovdje se prvi put susrećemo s izrazom "veliki znak". Već desetak dana djeca se za taj znak ne interesiraju, i sada se pojava začudila kako radoznalo "za znak ne pitaju". U svakom slučaju ona će znak ostaviti, a ovi svjetlosni znaci, koje su neki viđali, nisu taj najavljeni znak, nego samo predznaci "velikoga znaka". Opet nam je strpljivost stavljena na čekanje.

21. siječnja 1982. - Isti kroničar bilježi: "Petero djece i ove večeri imali su susret s Majkom Božjom. Sve je trajalo oko 5 minuta. Osim molitve, pjesme i uobičajenih pozdrava djeca su postavila nekoliko pi-tanja na koja su dobila odgovor:

1. Zašto Gospa ne ostavi konkretan znak da se sve-ćenici uvjere te da se počmu sami obraćati i obraćati svijet? Odg. Znak ću ostaviti u pravo vrijeme."

- Prošlo je oko pola godine od prvih naznaka znaka, a nigdje znaka ni velikoga ni konkretnoga. A znak bi i za sumnjičave svećenike bio uvjerljiv dokaz pravih uka-

⁷ J. BUBALO, *Tisuću susreta s Gospom*, str. 68; 2. izdanje, str. 82-83.

⁸ N. BULAT, *Istina će vas osloboditi*, Mostar, 2006., str. 38.

zanja, pogotovo s obzirom na obraćanje svijeta! Pojava odgovara da će znak ostaviti "u pravo vrijeme". Naravno, nije naše da se dalje raspitujemo kada je pravo vrijeme, nego da budemo strpljivi do pravoga vremena.

16. ožujka 1982. zabilježeno je u Kronici: "Vicka kaže da oni znadu dan kad će Gospa ostaviti vidljivi vanjski znak; to je još tajna!"

- Međutim, vidioći znaju ne samo "pravo vrijeme", nego i "dan" kada će pojava ostaviti vidljivi znak, ali je za nas ostale sve obavijeno tajnom; da vjernici budu što radoznaliji, uzbuđeniji, potreseniji i prestrašeniji.

8. svibnja 1982. nastavlja kroničar Vlašić - "Bilo je četvero vidjelaca. (...). Djeca su večeras posebno pitala: Da li mogu napisati na papir datum velikog znaka i opisati ga, te to ostaviti zapečaćeno u arhiv? Gospa je odgovorila: Ne! To sam samo vama povjerila. Reći ćete to kad vam ja rekнем. Ja znam da vam mnogi neće vjerovati i da ćete mnogo trpjeti zbog toga. Ali sve ćete vi to izdržati i bit ćete najsretnija djeca".

- Članovi Prve biskupske komisije za Međugorje (1982.-84.), po nalogu biskupa Pavla Žanića, htjeli su provjeriti glasine o tzv. "velikom znaku" o kojem se uvelike govorilo i koji se imao uskoro dogoditi. Na sjednici 7. svibnja 1982. došlo se do zaključka da se komisijski zatraži od sve šestero "vidjelaca" da odgovore na dva osnovna pitanja: "1. Kakav će Gospa dati znak? 2. Kada će se znak dogoditi?" To su "vidioći" trebali napisati u dva primjerka, staviti u omotnicu i zapečatiti žigom Biskupskog ordinarijata: i neka se jedan primjerak čuva kod svakoga od njih osobno, a drugi primjerak na Ordinarijatu. Kada se "veliki znak" dogodi, omotnica će se otvoriti, najava znaka pročitati i vidjeti odgovara li nagoviješteni znak dogodoenoj stvarnosti. Prijedlog je doista bio razuman i razborit, a odgovori "vidjelaca" mogli su razriješiti sve sumnje, pa i svećeničke. Međutim, sada se upliću prsti i nekih franjevac a ne samo "vidjelaca". "Fra Ivan Dugandžić, član Komisije, kasnije je priznao da je obavijestio fra Tomislava Vlašića o toj nakani Komisije i biskupa".⁹ Lako je zaključiti da je zato isti Vlašić preuzeo zaštitu nad "velikim znakom", zatražio od djece da pitaju "Gospu" mogu li odgovoriti zahtjevu Biskupa i Komisije. Četvero "vidjelaca" u Međugorju nije htjelo odgovoriti na pitanja Komisije, braneći se da je "Gospa" rekla odlučan Ne! da se o tome uopće govori. Jednako je odgovorila i Mirjana Dragičević u Sarajevu. Međutim, kako nitko telefonski nije mogao doprijeti do Ivana Dragičevića u sjemeništu u Visokom, jer kućni telefon slučajno nije radio, a članovi Komisije dr. Mato Zovkić

i dr. Želimir Puljić na vrijeme stigli, postavili su Ivanu "vidiocu" pitanja na koja je on spremno odgovorio. To je bio prvi znak kontradikcije u postupcima "vidjelaca". A ta će se njihova protuslovna priča samo zapetljivati.

Izjavu je Ivan napisao u Visokom, 9. svibnja 1982. u dva primjerka. Jedna je izjava, zapečaćena, donesena u omotnici na Ordinarijat i čuvana na sigurnu mjestu, a druga je ostala u sjemeništu, odnosno u Ivana. Kasnije će omotnica na Ordinarijatu, po Ivanovu dopuštenju, biti komisijski otvorena, a sada slijedimo kronološki priču o znaku.

18. kolovoza 1982. (razgovor T. Vlašića s Mirjanom) - "Mirjana živi u Sarajevu. Veći dio ferija prove-la je u Švicarskoj kod rodbine i u Sarajevu. Zato sam imao poduži razgovor s njom o njezinim iskustvima kroz zadnje razdoblje. Evo sadržaja razgovora.

... Kaže da je jednom viđenje trajalo oko 1,5 sat. Njoj je Gospa do sada povjerila 7 tajni. Zna koji će znak biti na mjestu ukazanja i kada će doći.

- Ovdje se već specificira da će se znak dogoditi na "mjestu ukazanja", na Podbrdu. I da Mirjana zna i vrijeme kada će se to dogoditi. Znači i Vicka i Mirjana znaju i mjesto i vrijeme najavljenoga znaka.

3. rujna 1982. - "Petero vidjelaca imali su viđenje koje je trajalo 4 minute. Djeca su posebno postavljala pitanja vezana uz Gospino posredništvo milosti. Doinijeli su nekoliko odgovora: - "Veliki znak je isprošen. On će doći neovisno od obraćenja svijeta".

- Eto nam još dva podatka o misterioznom "velikom znaku", o kojem piše Vlašić: trebalo ga je isprošiti, i on je isprošen, samo se čeka trenutak da bude i realiziran; i drugo, znak je neovisan o obraćenju svijeta.

4. siječnja 1983. - kroničar i kapelan Vlašić: "Pojedinačno sam razgovarao s Vickom:

1. Prije pet-šest mjeseci (to imam zapisano u dnevniku) Gospa je rekla za Ivana Jurčića, koji je bez lijeve noge, da će nekoliko dana nakon vidljivog znaka na brdu potpuno ozdraviti. (To pitanje sam Vicki postavio jer se njezina sestra zaručila s Ivanom. U zaručničkom ispitu Ivan mi je rekao poruku...)"

- Ovdje se priznaje da se nije dogodilo nikakvo čudo 16. prosinca 1981.¹⁰ Naime čudo je bilo obećano da će lijeva noga Ivana Jurčića potpuno ozdraviti "nakon vidljivog znaka na brdu". Do sada niti je bilo ikakva znaka na brdu, niti je Jurčićeva noga ozdravila. Sve izmišljene najave "vidjelaca". A narod bi trebao vjerno slijediti te njihove izmišljaje! I svećenici!

⁹ P. ŽANIĆ, *La posizione...*, str. 5-6.

¹⁰ *Ogledalo Pravde*, str. 115 i 120-121.

Ponovno o znaku iz Bubalovih "Tisuću susreta"

Ovdje se umjesno podsjetiti i na razgovore koje je fra Janko Bubalo vodio s Vickom Ivanković, a završeni su "koncem 1983. ili (što je svejedno) početkom 1984. godine",¹¹ upravo u vezi s obećanim znakom i s lijevom nogom Ivana Jurčića.

J(anko) - "Pa rekla si mi to za jednoga mladića koji je bez lijeve noge iznad koljena.

V(icka) - Što sam ti rekla?

J - Rekla si mi da će ga Gospa, bez ikakvih uvjeta, ozdraviti poslije očitovanja svoga obećanoga znaka.

V - A to! Ako sam ti rekla, istinu sam ti rekla (...). A s tim mladićem se posebno čudno vladala.

J - Kako to?

V - On je gotovo svaki dan dolazio na Gospina ukazivanja. Gospa ga je nekako posebno zavolila, pa...

J - A kako to znaš?

V - Evo ovako: ona nam je jednom, nekako pred Božić prve godine, pokazala njegovu bolesnu nogu. Uzela je ona š nje onaj umjetni, plastični dio, a na mjesto toga ukazala se njegova zdrava noga.

J - A čemu to?

V - Šta ja znam! Možda je Gospa tjela reći da će on ozdraviti. (...)

J - A nisi ništa rekla hoće li noga ozdraviti ili neće.

V - E rekla nam je Gospa da oće. Ali to nam je rekla kasnije.

J - Kad kasnije?

V - Rekla nam je da će on malo poslije njezina znaka potpuno ozdraviti. To nam je rekla nekako središnom osamdeset i druge."¹²

- Od polovice 1982., tj. već 27 godina međugorska pojava ne daje taj obećani i očekivani znak, evo sada povezan i s ozdravljenjem noge Ivana Jurčića; već 27 godina Jurčić, Vickin svak, živi u strpljivosti da mu lijeva "plastična" noga naraste....

Ponovno o znaku iz Vlašićeve "Kronike ukazanja"

16. travnja 1983. kapelan je Vlašić s Jelenom Vasilj, "vidjelicom" koja je izvan broja stabilne "šestorke", i koja ima "unutarnji govor", razgovarao i o "velikom znaku" i zabilježio u *Kroniku*: - "Njoj nije dano da zna izraz velikog znaka niti njegov datum. Rečeno joj je da će to sve biti. Također joj je Gospa povjerila neke tajne (kaže slično 3. fatimskoj tajni) ali da o tome ne može sad pričati."

- Dječje priče koje bi se htjele usporediti s trećom Fatimskom tajnom, onom o atentatu na Papu!

7. studenoga 1983. - Evo još malo iz Vlašićeve *Kronike ukazanja* - "Ovih dana sam razgovarao sa svih šestoro vidjelaca o bitnim porukama BDM i toku najavljenih događaja. Evo općenitog izvještaja:

Ovo vrijeme je vrijeme milosti i obraćenja. Zatim će doći opomene svijetu a iza toga Gospin znak kao milost. Iza toga će slijediti kazne, jer se svijet ni nakon znaka neće obratiti.

Ivan nadodaje još nešto što mu je Gospa rekla. Kaže da će iza znaka obraćenje biti teško. Oni koji se dotle ne obrate imat će grižnju savjesti i to će ih progoniti.

Svi kažu da će prije znaka biti intezivni preznaci.

Mirjana ima specifične spoznaje. Povjereno joj je svih 10 tajni. Sve tajne pozna po datumima, kako će se već odvijati. Tri tajne bit će ustvari opomene koje će se zbiti prije znaka. Tajne će se ostvarivati u jednom dosta brzom slijedu. Mnogi neće imati vremena za obraćenje. A oni koji ostanu na životu imat će kratko razmišljanje - zbog kratkoće vremena - da se obrate, jer će zadnje kazne brzo iza Znaka uslijediti.

Mirjana će povjeravati tajne svećeniku tri dana prije nego što se zbudu radi svjedočanstva.

Ona kaže da će se sve ovo dogoditi u relativno kratkom razmaku - vremenu. Na moje pitanje: "Što poručuješ svijetu?" odgovorila je: "Obraćaj se što prije i primi Boga."

Mirjana je rekla da je 7. tajna dokinuta jer je svijet molio i postio.

"Gospa traži obraćenje, molitvu i post za to da se dokinu prijeteća zla ili da se spasi duše" - pitao sam. Ona je odgovorila: "I jedno i drugo. Ali prvenstveno da se spasi duše. Jer, nemoguće je izbjeći sva zla. Nemoguće je očekivati obraćenje cijelog čovječanstva koje je utonilo u grijeh."

- Iz gornjega teksta mogao bi se složiti ovakav slijed apokaliptičnih događaja: najprije "vrijeme milosti i obraćenja" - zatim "opomene svijetu", "tri opomene", a to su "tri tajne" - pa onda "znak kao milost" - konačno "kazne", jer se svijet ni nakon znaka ne obraća. Nakon znaka obraćenje će biti teško, a tko se ne obrati, osjećat će grižnju i progon savjesti.

Još jednom o znaku iz Bubalovih "Tisuću susreta"

Prije nego se vratimo Ivanu "vidiocu" i njegovoj omotnici, konzultirat ćemo fra Janka Bubala koji je intervjuirao Vicku, više puta, u vezi sa znakom:

¹¹ J. BUBALO, *Tisuću susreta s Gospom*, str. 9; 2. izdanje, str. 10-11. Vidi osobito dopunu na str. 11.

¹² J. BUBALO, *Tisuću susreta s Gospom*, str. 116-117; 2. izdanje, str. 142-143.

J(anko) - "Reci mi: je li vam Gospa rekla i kakav će to znak biti? (...), gdje će taj znak Gospa ostaviti?

V(icka) - Na Podbrdu. Na mjestu prvi ukazanja.

J - Hoće li taj znak biti na nebu ili na zemlji?

V - Na zemlji.

J - Da li će se pojaviti, nastati odjednom ili će polako nastajati?

V - Odjednom.

J - Hoće li ga moći svatko vidjeti?

V - Hoće, ko god dođe.

J - Da li će taj znak biti časovit ili trajan?

V - Trajan. (...)

J - Znaš li točno kakav će to znak biti?

V - Točno.

J - Znaš li kada će ga Gospa nama drugima očitovati?

V - Znam i to.

J - Zna li to svatko od vas?

V - Ne znam, ali mislim da to ni sada svak ne zna. (...)

J - Ne pitah te da li je taj znak posebna tajna ili...?

V - On jest posebna tajna, ali on je isto jedna od oni deset tajna. (...)

J - Dobro. A zašto Gospa taj znak tu ostavlja?

V - E da pokaže narodu da je ona tu među nami. (...)

J - A šta misliš da li ću ja taj znak dočekati?

V - To sam ja tebi jednom davno rekla, pa ajde dalje...

J - A ono su jednom članovi biskupijske komisije od vas, pa i od tebe, tražili da opišete taj znak kakav će biti i kad će do njega doći, pa da se to pred vama zapečati i čuva do pojave znaka.

V - To je točno!

J - A vi niste htjeli na to pristati. Zašto? Ni meni to nije baš tako jasno. Poneko govori da je samo Ivan nešto na to odgovorio, a nisam ga nikada za to ništa pitao.

V - Nisam ga ni ja pitala niti ću ga pitati, ali mislim da im on nije dao na to odgovora. Možda im je nešto spetljao, ali neću o tomu više ni riječi" (...).¹³

- Iz ovoga razgovora razabiremo da je taj znak tajna, i to istodobna posebna tajna i ujedno jedna od deset tajni; da će se iznenada pojaviti na Podbrdu, da će tu trajno ostati; da ne znamo što je Vicka fra Janku rekla, hoće li on dočekati taj očekivani znak; znamo da je fra Janko premnuo 21. veljače 1997. i da nije dočekao "znaka". Hajdemo sada k Ivanu Dragičeviću da vidimo što je to on "spetljao" Komisiji, kako kaže kolegica mu Vicka.

O znaku iz zapisnika Biskupske komisije, 1985.

U ožujku 1984. Ivan Dragičević, "vidjelac", koji je kao sjemeništarc Hercegovačke franjevačke provincije, u međuvremenu napustio i visočko i dubrovačko sjemenište zbog školskoga neuspjeha, rekao je fra Slavku Barbariću da nije ništa napisao na papir u kuverti u Visokom u svibnju 1982. Odatle je fra Slavko tu iznenadnu vijest prenio velečasnomu Reneu Laurentinu, prikazivaču i sljedbeniku "međugorskoga fenomena", a ovaj u svojoj knjizi ovako nevjerojatno obrazložio Ivanov postupak: "Uplašen od ovih naloga, iznesenih u biskupovo ime, i bez rješenja između ovih zapovijedi zemaljske vlasti i onih Gospinih, on se utekao tradicionalnim rješenjima seljačke razboritosti, razbijene u tisuću izvora kroz višestoljetne muslimanske progone ili današnje zasjede marksističke policije. Uzeo je pero, pisao na dva lista i stavio ih u omotnice koje su bile zapečaćene; ali on je samo napisao: *Ništa, ništa, ništa*¹⁴ Kako je to abbé Laurentin mogao napisati? Evo kako: "Mogao je to reći jer je fra Slavko na njegove razne upite odgovarao skupa s vidiocima", tvrdi sam fra Slavko za samoga sebe.¹⁵ Tako da ne znamo što je Laurentinu preneseno od "vidjelaca", a što od fra Slavka psihologa.

Kad je Druga biskupska komisija za međugorski fenomen počela djelovati (1984.-86.), zaželjela je znati što je s tim "velikim znakom" i s tom Ivanovom "kuvertom". Trojica članova Komisije - Ž. Puljić, Š. Samac i I. Sisek - posjetili su Ivana Dragičevića u Međugorju. Prema službenom zapisniku Komisije, koja je zasjedala **u ožujku 1985.** čitamo ovaj prikaz (zapisničar svaki put piše Dragičević umjesto Dragičević):

"Nakon ove diskusije saslušali smo što su nam Dr. Puljić, Sisek i Samac rekli o svojim doživljajima u Međugorju: vidjeli su Vicku koja ne leži ali je ipak ostala u kući i nije došla na sastanak u crkvu. U njezinoj kući susreli su se i s Ivanom Dragičevićem pa ga je Ž. Puljić pitao zašto se onako ponio prema članovima Komisije u svojim izjavama koje citira Laurentin. Zašto širi onakve glasine?

Tada su M. Zovkić i Ž. Puljić objasnili ostalim članovima Komisije o čemu se zapravo radi: Kad se raširio glas o znaku koje (-!) će Gospa ostaviti u Međugorju, članovi tadašnje (uže) Komisije M. Zovkić i Ž. Puljić otišli su u Franjevačko sjemenište u Visoko gdje se tada nalazio na školovanju Ivan Dragičević. Zamolili su ga da napiše Gospinu poruku što je on i učinio (pisao je oko deset minuta). Pisano je preko in-

¹³ J. BUBALO, *Tisuću susreta s Gospom*, str. 134-136; 2. izdanje, str. 166-168.

¹⁴ R. LAURENTIN, *Međugorje à l'heure de la désinformation. Autopsie des fausses nouvelles*, Supplement No 2, 1985., str. 36: "Mais il avait seulement écrit: *Rien, rien, rien!*"; talijansko izdanje, str. 40.

¹⁵ S. BARBARIĆ, *Slučaj s kuvertom Ivana Dragičevića*, lipanj 1985., daktilografiranih 9 stranica, kopija na Ordinarijatu, citat: str. 3.

diga u duplikatu. Oba primjerka stavljena su u dvije koverta koje su zapečaćene. Jedna je donesena u Arhiv Ordinarijata u Mostaru a drugu je Ivan predao svome profesoru fra Celestinu Vlajiću na čuvanje. Mirjana Dragičević u Sarajevu nije htjela napisati ništa o znaku rekavši članovima Komisije da se Gospa ljuti što je i Ivan napisao išta. Djeca u Međugorju također nisu htjela ništa napisati, iako su ih drugi članovi Komisije molili da to učine i da se poruka zapečati. Vele djeca da su, po savjetu T. Vlašića, pitala Gospu hoće li pisati i da im je ona rekla da ne pišu ništa.

Laurentin je u svom jednom spisu raširio glasine da je Ivan zapravo prevario Komisiju i na papiru nije napisao ništa nego ga stavio prazna u kovertu. Kad su danas ova tri člana Komisije u Međugorju pitala Ivana zašto ih je prevario, on je rekao da ima više povjerenja u Laurentina nego u njih. Konačno je Ivan rekao Ž. Puljiću da slobodno može otvoriti onu kovertu koja se nalazi u Arhivu Ordinarijata u Mostaru jer se u njoj ne nalazi ništa do prazan papir. Obećao je da će onu kovertu koja je bila kod fra Celestina a koju je Celestin predao njemu donijeti pred crkvu istu večer da je otvori pred Željkom Puljićem. Međutim Ivan nije donio kovertu govoreći da je negdje izgubljena, ali je ponovno dozvolio Dru Puljiću da slobodno otvori kovertu koja se nalazi u Mostaru. Sad smo svi tražili da se pred nama otvori Ivanova koverta koja je dosad sačuvana neotvorena u Arhivu. Koverta je komisijski otvorena i konstatirano je da Ivan nije govorio istinu. Koverta nije sadržavala neispisan, prazan, nego ispisani papir. Kad smo usporedili Ivanov rukopis, vidjeli smo da je na papiru iz koverta pisao Ivan Dragičević, da se on pod tim pisanjem i potpisao, napisavši prije toga u čemu se sastoji znak i kad će se on ostvariti. Odmah je sačinjen zapisnik o otvaranju koverta koji su potpisali Dr. Zovkić kao predsjednik i Lj. Lucić kao zapisničar s tim da ostali članovi Komisije potpišu taj zapisnik ujutro. Jedino Ivan Dugandžić nije bio prisutan kad se koverta otvarala. Na koncu je Ž. Puljić rekao, misleći na Ivana Dragičevića: 'Nemoralno nas je prevario. Povrijeđen sam ali i zaprepasten nad budućnošću djece i ovoga fenomena'. Tada smo saznali od P. Krasića da ovo nije prvi slučaj Ivanova varanja. On je varao i kolege sjemeništare u Visokom trikom s vraćanjem kazaljki i s ukazivanjima pa mu kolege više nisu vjerovala, neki su se i teško sablaznili.¹⁶

- Iz ovoga oduljeg navoda iz autentičnoga zapisnika Komisije razabiremo da je Ivan Dragičević

neistinu govorio da mu je navodna Gospa dopustila da piše o znaku, a navodno nije smio pisati;

da je Komisiji neistinu govorio kako nije ništa napisao, a napisao u duplikatu preko indiga;

da je R. Laurentinu neistinu govorio kako nije ništa napisao, a vlastoručno napisao i potpisao;

da je neistinu govorio da će donijeti svoju kuvertu pred crkvu, a nije je donio;

da su svi "vidioci" neistinu govorili, zajedno s manipulatorom T. Vlašićem, da im je "Gospa" zabranila da ne smiju opisivati znak, kao da ta pojava nije mogla reći i Ivanu u Visokom da to ne piše, nego se ona "ljuti" pred Mirjanom što je to Ivan učinio! Možda bi u svemu ovom "međugorskom fenomenu" mogao biti najveći znak do sada - varanje, nedostojne igre, neistine i petljivine!

Što je Ivan napisao?

7. ožujka 1985. pred službenom Komisijom Ivan je hrabro izjavio da je papir u kuverti na Ordinarijatu prazan, "papir k'o papir". Čak ovako kaže: "Prije sam stavio prazan papir u kovertu i kada sam kovertu zatvorio tada mi je došla Gospa i nasmijala se". Članovi Komisije, vrativši se od njega iz Međugorja, s drugim su članovima odlučili i otvorili njegovu kuvertu i našli da je papir ipak ispisan. Ivan "vidjelac", dakle, namjerno i nemoralno vara Komisiju! A tvrdi kako ga je njegova "Gospa" sa smiješkom pratila u njegovu - varanju! A ta ista pojava "ljuti" se pred Mirjanom u Sarajevu što je Ivan išta pisao! Kako se doista nedolične stvari pripisuje Blaženoj Djevici!

Evo onih pitanja Ivanu i odgovora od njega iz 1982.:

"1. Kakav će Gospa dati znak?

Gospa je rekla da će ostaviti znak taj znak ja vam kazujem i povjeravam vama znak je: da će biti veliko svetište u Međugorju u čast moga ukazivanja i to svetište mome Liku.

2. Kada će se znak dogoditi?

Znak će se dogoditi u 6 mjesecu

Datum davanja izjave:

Visoko 9.05.1982. god.

Potpis vidioca:

Dragičević Ivan."¹⁷

- Prema ovom pisanu iskazu Znak bi trebao biti "veliko svetište u Međugorju". Ne kaže se na Podbrdu nego u Međugorju. Drugi "vidioci" kažu da će znak biti na Podbrdu! I da će se znak dogoditi u 6. mjesecu. Kojem 6. mjesecu? Iz konteksta bi se dalo zaključiti da je posrijedi 6. mjesec 1982. Ako to nije točno, onda imamo posla s

¹⁶ Zapisnik sjednice koju je održala Komisija za Međugorje u Mostaru 7. i 8. ožujka 1985. godine, str. 1-23, citat: str. 11-12. Zapisnik vodio i potpisao fra Ljubo Lucić (+ 20. prosinca 1995.).

¹⁷ Zapisnik o komisijском otvaranju pisma Ivana Dragičevića pohranjenog u Arhivu Biskupskog ordinarijata u Mostaru, 7. ožujka 1985. Trinaest potpisa.

posve dvoznačnim odgovorima poput "proročice" Pitije u grčkim Delfima, koja je uvijek dvosmisleno odgovarala da je nitko živ nije mogao nikada pravo uhvatiti za riječ, odnosno uvijek se mogla i drukčije shvatiti, ovisno o tome gdje će tko u rečenici staviti zarez!¹⁸

O znaku iz Barbarićeva izvještaja

Neistine su se o znaku počele nizati jedna za drugom. A za te neistine napismeno svjedoči fra Slavko Barbarić (+ 24. studenoga 2000.):

9. ožujka 1985. IVAN fra Slavku Barbariću kaže posve drukčije nego Komisiji: "Trebao sam ti to još prije reći, jer mi je Gospa kazala da su otvorili kuvertu i da su u njoj nešto našli. Ali to nije znak, to nije ono što je meni Gospa povjerila."

- "Gospa" jedno priča o znaku Ivanu sjemeništarcu u Visokom, a drugo u Međugorju tri godine kasnije. Ili Ivan, uhvaćen u svojoj smetenosti i sna-lažljivosti, kani svoje laži pripisivati Blaženoj Gospi?

Onda je Ivan stao govoriti o svojoj drugoj kuverti, koja je kod njega ostala, da u toj drugoj nema ništa, "da je prazna"! Ali nikada te druge omotnice nije uspio naći. Stoga je 9. ožujka pitao tu svoju "pojavu" da konačno dozna na čemu je. Ona njemu na to odgovara: "Ja znam da nisi pisao znak nigdje, jer ne možeš bez moga odobrenja."

Ali brižljivi i uznemireni fra Slavko stao se vrtjeti oko Ivanove kuće iz dana u dan da ustanovi zašto je "vidjelac" nešto pisao a nije priznao, i je li uopće nešto pisao što nije smio pisati. U to se uključili i neki drugi oci franjevc: "Jednoga je dana u razgovoru bio i fra Ljudevit Rupčić. Ivan je smeteno odgovarao o kuverti", priznaje fra Slavko. Htjelo se da Ivan shvati i "da ponovno ne upadne u reakciju straha i ne posegne za snalaženjem", kako reče doktor psihologije fra Slavko Barbarić, koji nas izvješćuje o još jednoj laži Ivanovoj. On kaže da Ivan "tvrdi da je pisao za sebe na papiru - kuverta je zapečaćena, ali papir ne". U međuvremenu fra Slavko šalje Ivanov tekst grafologu na ekspertizu u Milano. I ustanovilo se da "vanjski pritisak nije bio adekvatan nutarnjoj tjeskobi o kojoj govori rukopis", ali svakako "treba ozbiljno uzeti u obzir činjenicu da to nije prvi put da vidioci iz Bijakovića na ovaj ili onaj način govore o pritiscima sa strane komisije!"¹⁹

- Komisija je, dakle, kriva jer obavlja svoj zadatak da utvrdi govori li "vidjelac" istinu ili neistinu ili samo u svojoj "smetenosti" poseže "za snalaženjem"!

IVAN se **11. ožujka 1985.** trebao ponovno konzultirati s "pojavom" o tome što je konačno s tom nesretnom kuvertom ili kuvertama i opisanim i obećanim znakom. Fra Slavko piše: "To je viđenje bilo na brdu. Prisutna je bila i Vicka. Ona potvrđuje da je Ivan nešto pitao na brdu, ali nije donio nikakva odgovora."

- "Gospa" se, kao, povlači?

Ali pritisak, ne više od Komisije, nego od fra Slavka Barbarića, postaje sve jači. Sada će svi "vidioci" redom pitati "pojavu" o toj praznoj ili punoj kuverti i o tome njezinu ili njihovu znaku. Postavio je stručno pitanje psiholog fra Slavko: "Što treba sada činiti u situaciji koju je Ivan stvorio?" Pljuštali su navodni odgovori iz "ukazanja":

VICKA je imala viđenje **13. ožujka 1985.** Evo njezina odgovora: "Gospa je rekla: Molite, molite, molite. Jedino se molitvom možete osloboditi Ivanove pogreške koju je učinio, a do toga nije trebalo doći". Vicka tomu nadodaje svoje tumačenje: "Gospin pogled i nezadovoljstvo govorili su mi da je on ipak pisao: To nije trebalo činiti. Trebao je odmah kazati da ne dođe do sumnje među svima vama".

- Dakle, prema Vicki, odnosno njezinoj "pojavi", treba moliti, moliti, moliti. A inače pojava nedvosmisleno priznaje da je Ivan pogriješio, formalno pisao, a nije smio pisati; lagao, a nije smio lagati. "Gospin" je pogled odavao nezadovoljstvo zbog takva Ivanova ponašanja.

JAKOVLJEVO "ukazanje" dan poslije, **14. ožujka 1985.** ovako: "Gospa je ovo rekla: da se za to treba moliti i da Ivan nije trebao to učiniti..."

- "Gospa", znači, opet preporučuje molitvu i nezadovoljna je što je Ivan to učinio. Što učinio? Ili pisao ili lagao da nije pisao? Ili sve tijekom vremena "spetljao", da preuzmemo Vickin izraz?

MARIJA je donijela kratak odgovor svoje "pojave" (ne navodi se datum!): "Samo molite".

- U ovakvoj zapetljanoj situaciji zaista ne preostaje drugo nego moliti se Bogu da se što gore ne dogodi. I inače kada naši "vidioci" ne znaju što bi rekli, kada se nađu u poteškoćama, onda naglašavaju da se trebamo moliti Bogu. Ali to znamo i iz Božje Objave i iz naše ljudske slabosti, i bez ikakvih njihovih čestih navodnih privatnih "objava i ukazanja", i izmišljenih "poruka", i apokaliptičnih "znakova", i čudovitih "tajna"!

MIRJANA, koja je imala "ukazanja" samo na svoj rođendan - **18. ožujka** - provjerila je Ivanovu istinu u svome "viđenju". Ona je tek početkom travnja 1985. napisala u svome pismu, adresiranu na fra Petra Ljubičića: "Zatim sam pitala za Ivana u vezi njegova slučaja (za

¹⁸ Glasoviti Pitijin odgovor: "Ibis redibis, numquam peribis in bello" = *Ići ćeš, vratiti se, nikada ne ćeš poginuti u ratu*. Odnosno, ako se pomakne zarez: "Ibis redibis numquam, peribis in bello" = *Ići ćeš, vratiti se ne ćeš nikada, poginut ćeš u ratu*.

¹⁹ S. BARBARIĆ, *Slučaj s kuvertom Ivana Dragičevića*, svi citati na str. 5.

to ste sigurno čuli, u vezi tajne, ustvari znaka, onog pi-sma). Ona je rekla da svećenici trebaju da budu uz nas, da nam pomognu jer teško je ona breme stavila na nas i da je boli njihova sumnjičavost. Zatim je rekla da Ivan nije ništa uradio loše. Rekla je da ga je ona ukorila dovoljno, i da ga više ne treba galamiti. Da je dobro što je onako napisao.”²⁰

- Mirjanina je “Gospa” opet posebna pojava i protuslovlje: Osim što njezina “Gospa” prizna da je stavila teško breme na “vidioce”, pa im zato svećenici moraju pomagati, umjesto sumnjičiti ih, ona kaže za Ivana “da nije ništa uradio loše”, zato ga je ona “ukorila dovoljno” što nije ništa loše uradio, i konačno se “pojava” ispravlja i kaže da je dobro što je Ivan onako napisao! A prije je Mirjana izjavljivala da se Gospa “ljuti” što je Ivan uopće išta pisao! Neka se snađe tko može u ovom međugorskom “velikom znaku”!

IVANKA “nije mogla pitati jer joj je Gospa u to vrijeme pričala o problemima svijeta i Crkve.”²¹

- Razumije se da su neusporedive dječje priče o kuverti s krupnim problemima svijeta i Crkve! Ali se ipak simultano rješavaju petljanije oko male Ivanove kuverte i “velikoga znaka” i golemi problemi svijeta i Crkve.

Zatim je 16. ožujka 1985. fra Slavko pozvao sve “vidioce” - Mirjana je u Sarajevu - u župni ured na “duhovnu obnovu” o “istinoljubivosti, poniznosti i jednostavnosti”. Sve je pitao o onome što je Ivan bio napisao. I svi su trebali odgovarati je li to taj znak ili da neki drugi čekamo. Evo tih odgovora “vidjelaca” o tome njihovu i Ivanovu “znaku”.

VICKA: “Znak je vidljiv, trajan i neuništiv na mjestu ukazanja. Gospa ga je pokazala!”

- Dakle, “Gospa” ga je već očitovala! On je vidljiv, trajan i neuništiv, i to na mjestu ukazanja. Kako očitovan, vidljiv i trajan, kad ga već gotovo 29 godina nitko nije vidio? U čemu se sastoji? Je li to jedna od deset nevidljivih tajni?

IVANKA: “Gospa će ostaviti trajan i vidljiv znak!”

- Dakle, nije bio očitovan, barem ne nama drugim smrtnicima, nego će tek biti! Treba čekati. Kad se ukaže, bit će vidljiv i trajan! Još samo malo strpljenja! - rekla bi pojava prve godine svoga “ukazanja”, a već smo u 29. godini svakodnevnih “ukazivanja”!

MARIJA: “Ne!”

- Znači, nije to taj znak koji je Ivan napisao! Odlučno i kategorično “vidjelica” Marija.

JAKOV: “Ne smijem ništa reći!”

- Eto ostaje tajna, je li znak bio, postoji li i hoće li uopće biti! Jakov mora šutjeti. To mu je čini se najsigurnije. Inače će se zaplesti kao Ivan.

IVAN: Ne!²²

- Opet ništa! Nije to taj znak!

I što sada? Koga Ivan izigrava? I koga fra Slavko izigrava? I kad se ustanovi da je umjesto “velikoga znaka” do sada sve sama velika blamaža i neistina, onda treba šutjeti i opet nastaviti kao da je sve sama velika istina! Očekuju li “vidioci” i drugi manipulatori da će u tome “znaku” pobijediti? Ili ćemo se svi zadovoljiti Laurentinovu konstatacijom da je “Ivan oplakao svoju pogrešku kao sv. Petar svoje odreknuće”?²³

O znaku iz talijanskih emisija “Radio Maria”

Prijedimo na kraju na talijanske izvore međugorskoga znaka na prijelazu iz prošloga u ovo tisućljeće:

24. rujna 1999. u radijskom razgovoru o. Livio Fanzaga, voditelj emisije i direktor “Radio Maria”, pita Jakova Čolu: “A s obzirom na treću tajnu? Drugi su vidioci mogli otkriti nešto, govoreći o znaku koji će Gospa ostaviti na brdu ukazanja”, “vidjelac” odgovara: “Da, mogu kazati da je Gospa obećala ostaviti znak na brdu ukazanja, da će biti trajan i svima vidljiv.”²⁴

3. kolovoza 2000. u intervjuu s Vickom isti otac Livio, skolopijanac, pita “vidjelicu”: je li taj znak vidjela?

Vicka: “Već smo ga vidjeli i kada bude trenutak sigurno će se dogoditi na brdu ukazanja (...). Da bi ga se vidjelo, treba doći u Međugorje.”

O. Livio: “Hoćeš li ti biti još živa kada bude znak?”

Vicka: “Ne znam. Nadam se da hoću.”

O. Livio, kao ono prije 17 godina, 1983., fra Janko Bubalo: “Hoću li ja biti živ?”

Vicka: “Ma, oče, nisi još odveć star. Ja mislim da hoćeš.”²⁵

- Ocu Liviju danas je 69 godina, a Vicki 45. Vicka misli da će i ona i p. Livio ipak dočekati taj znak. Živi bili pa vidjeli!

²⁰ Ondje, svi citati na str. 6.

²¹ Ondje, str. 7.

²² Ondje, str. 7-8.

²³ R. LAURENTIN, *Dernieres nouvelles de Medjugorje*, no 4, Pariz, 1985., str. 23: “Ivan a pleuré sa faute comme saint Pierre après son reniement”; talijansko izdanje *Ancora su Medjugorje*, 4, Brescia, 1985., str. 24.

²⁴ *La mia giovinezza con la Madonna. Intervista di padre Livio ai microfoni di Radio Maria*, Camerata Picena, 2000., str. 182.

²⁵ *La Madonna è nostra madre. Intervista di padre Livio ai microfoni di Radio Maria*, Camerata Picena, 2002., str. 283-284.

O znaku iz Corvaglina bloga

Talijanski sustavni proučavatelj međugorskoga fenomena prof. Marco Corvaglia na svome blogu pod naslovom "Ali gdje je znak?" (marcocorvaglia.blog.lastampa.it) piše: "Već su prošla gotovo tri desetljeća otkako je veliki znak bio obećan i još se ništa nije vidjelo. Tako kao što se ništa nije vidjelo od Velikoga Čuda obećana 1961. Conchiti Gonzalez, španjolskoj 'vidjelici' iz Garabandala koja je, prije pola stoljeća pisala u svome dnevniku (za koji bi se reklo da su se inspirirali oni u Međugorju): Kao što će kazna, koju zaslužujemo, biti vrlo velika, čudo će biti neizmjereno veliko (...). Sveta mi je Djevica rekla datum čuda i u čemu se sastoji. Ja to moram priopćiti osam dana prije toga, da dođe narod".²⁶

Prof. Corvaglia završava: "Živi se dakle u tom stalnom očekivanju prepunu povjerenja."

Posljednje vijesti

U mostarskim novinama nedavno čitamo o Vickinu znaku: "O tajnama koje joj je Gospa povjerila, ne govori mnogo, ali kaže da su neke, molitvama, donekle ublažene. Sedma tajna je molitvama donekle ublažena. Gospa nas poziva da našim molitvama ublažimo i ostale tajne koje dolaze. Treća tajna je tajna vidljivog znaka. Gospa će na mjestu ukazanja ostaviti vidljiv i trajan znak koji će svatko moći vidjeti i uvjeriti se u istinitost ukazanja".²⁷

- Gore smo vidjeli kako Mirjana tvrdi, još 7. studenoga 1983., da je "sedma tajna" posve dokinuta. A Vicka 16. studenoga 2009. izjavljuje da je "donekle ublažena". Kojoj "vidjelici" vjerovati?

I još jedno klasično protuslovlje: Mirjana je tvrdila, još 7. studenoga 1983. (vidi gore), da će tri tajne biti ustvari opomene koje će se zbiti prije znaka. Dakle tri tajne - vjerojatno prve tri tajne - kao opomene pa onda znak! A Vicka je tvrdila te iste 1983. u razgovoru s o. Bubalom (vidi gore), da je znak "posebna tajna, ali on je isto jedna od oni deset tajna". Ona nam je nedavno, 16. studenoga 2009., pobliže otkrila da je treća tajna upravo tajna vidljivoga znaka! E sada: hoće li se te prve tri tajne Mirjane obistiniti kao opomene, pa onda znak, ili je Vickina treća tajna taj znak ili je taj znak Vickina "posebna tajna" izvan deset tajni, ili je Vickin znak ujedno jedna od deset tajni: neka se snađe tko se razumije u kontradikcije!

Zaključak

1 - **Čudesni znak.** "Znak" je trebao i mogao biti najsvjetlije oružje međugorskih "vidjelaca" i propagatora "ukazanja". Sami su ga "vidioci" od samoga početka tražili od pojave koja im se pričinjala. Iskali su ga i "dosađivali", kao što smo već vidjeli. Potom su uslijedili, među "vidiocima", čitavi valovi neistina, kontradikcija, obećanja, ubrzanja, usporenja, opovrgnuća, neizvjesnosti. A da se prvih tjedana, mjeseci ili godina pojavio takav vidljivi, trajni i neuništivi znak kako ga je opisala na kaseti jedna od sporednih "vidjelica", Mara Jerković iz Međugorja, sve bi se drukčije okrenulo. Ona veli "da će jednoga dana na brdu ukazanja osvanuti velika i lijepa crkva, pred kojom će biti veliki kip Gospin. Ispred toga veliko jezero, naokolo jezera ruže crvene i bijele i od te crkve dolje prema selu kamene stepenice!"²⁸ Da je, dakle, bilo išta od tih fantazija: nove crkve, velikoga kipa, crveno-bijeloga cvijeća i kamenih skalina, ili da je potekla nova bistra rijeka od Međugorja prema Širokomu Brijegu i dalje, Biskup bi bio prvi koji bi pošao u Međugorje da ukazanja proglasi vjerodostojnima. A ovako?

2 - **Crkveni žig.** Nakon što je propao pokušaj Komisije da "vidioci" u svibnju 1982. napišu i zapečate najavu obećavanoga "znaka", njegovo mjesto i vrijeme, biskup se Žanić nije okanio te ideje koja je mogla biti providnosna za dokaz o ukazanjima. Kao što su djeca u "viđenjima" insistirala da vide "znak", tako je i Biskup insistirao od djece da opišu taj "znak" i stave ga pod crkveni pečat. Kad se proroštvo dogodi, pečat se otvori - istina progovori! Djeca su, kao što smo gore pokazali, podgovorena od Tomislava Vlašića, odbila suradnju u vezi sa znakom, i s Biskupom i s Komisijom. U svojoj *Poziciji* 1984. biskup Žanić piše: "Potom, 3. kolovoza 1982. Biskup je pozvao u Mostar sve 'vidioce'. Pred nekim članovima Komisije zatražio je od njih da, odvojeno, opišu znak, naznače mu datum očitovanja, sve stave u omotnice, koje će se zapečatiti žigom Ordinarijata i svatko može nositi kući, a da ne ostavlja nikakvu kopiju u Mostaru. I kada se taj 'znak' dogodi, otvorit će se omotnice i vidjet će se, odgovara li proroštvo činjenicama. Ali 'vidioci' su odbili to učiniti. Onda je Biskup pitao I. Dragičevića: je li ga Gospa prekorila što je opisao 'znak' u Visokom? On je odgovorio: Nije!"²⁹ To je bila još jedna neistina na tolike druge laži.

²⁶ *Journal de Conchita*, N.E.L., 1979, str. 79-80. Navedeno u blogu M. Corvaglie.

²⁷ *Dnevni list*, 16. studenoga 2009., str. 13.

²⁸ P. ŽANIĆ, *La posizione...*, str. 6.

²⁹ P. ŽANIĆ, *La posizione...*, str. 6.

I sada bismo svi mi trebali vjerovati tolikim dosadašnjim kontradikcijama i neistinama kojima je okružen i prožet “međugorski fenomen”!

IZVORI I LITERATURA:

Kronika ukazanja u župi Međugorje, 1981.-1983. Pisao T. VLAŠIĆ.

Prvi dnevnik Vicki Ivanković, 1981. Dnevnik je pripisan Vicki, ona je najprije nijekala, pa onda priznala da je to njezin dnevnik, a stvarno su u njemu prepoznatljiva dva rukopisa, ali ne Vickin.

P. ŽANIĆ, *La posizione attuale (non ufficiale) della Curia vescovile di Mostar nei confronti degli eventi di Medjugorje*, Mostar, 1984.

R. LAURENTIN, *Medjugorje à l'heure de la désinformation*, 2, Pariz, 1985.; talijansko izdanje: *Medjugorje nell'ora della disinformazione*, 2, Brescia, 1985.

R. LAURENTIN, *Dernieres nouvelles de Medjugorje*, 4, Pariz, 1985; talijansko izdanje: *Ancora su Medjugorje*, 4, Brescia, 1985.

S. BARBARIĆ, *Slučaj s kuvertom Ivana Dragičevića*, lipanj 1985., daktilograf, str. 1-9. (kopija na Ordinarijatu).

J. BUBALO, *Tisuću susreta s Gospom u Međugorju*, Jelsa, 1985.; II. izdanje, Međugorje, 1998.

BISKUPSKI ORDINARIJAT MOSTAR, *Ogledalo Pravde*, Mostar, 2001.

Lj. RUPČIĆ I V. NUIĆ, *Još jednom ISTINA O MEĐUGORJU*, Zagreb, 2002.

N. BULAT, *ISTINA ĆE VAS OSLOBODITI. Nepouzdanost izvora i nedoličnost poruka*, Mostar, 2006.

M. CORVAGLIA, *Medjugorje: è tutto falso*, Torino, 2007. Također web site: marcocorvaglia.blog.lastampa.it pod podnaslovom: *Ma il segno dov'è?*

Ratko Perić, biskup

BISKUPOVI OSVRTI

BISKUP ČULE I PROČELNIK ODJELA ZA BOGOŠTOVLJE GLAVAŠ

Nedavno je fra Robert Jolić, župni vikar u Čitluku, objavio studiju o dr. fra Radoslavu Glavašu, koji je na popisu istraživanja hercegovačkih franjevac za čast oltara. Autor, korigirajući mostarsko-duvanjsko-biskupa dr. Petra Čulu, piše: "Biskup Čule u svojoj *Autobiografiji* pogriješno smatra da je Glavaš uhvaćen u bijegu i vraćen komunistima. On je čitavo vrijeme ostao u Zagrebu".¹ Autor se poziva na pisanje više osoba o Glavaševu nebjeganju iz Zagreba, a, priznaje, ni te osobe ni sam autor nisu podrobnije istraživali taj slučaj.

U svome objavljenom osvrtu na tu i neke druge Jolićeve tvrdnje i primjedbe obrazložio sam pisanje biskupa Čule, koji je tu vijest o Glavaševu bijegu čuo od križevačkoga biskupa dr. Janka Šimraka, koji ga je tih dramatičnih dana vidio i s njime razgovarao. U čudu sam se pitao, je li moguće da je čitav događaj o ocu Radoslavu, pročelniku Odjela za bogoštovlje, u Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja, vladika Janko izmislio, a biskup Petar krivo prenio.²

Na to pisanje fra Robert Jolić, koji je u međuvremenu doktorirao, 15. svibnja 2009. poslao je svoj osvrt na članak uredniku *Službenoga vjesnika* naših biskupija, don Anti Luburiću, kancelaru, s nakanom da ga uredništvo objavi. U osvrtu je fra Robert otvoren novim spoznajama i činjenicama s obzirom na bjezanje ili ostajanje fra Radoslovovo u Zagrebu. Neka istina pobijedi i neka nas ona oslobodi! Urednik mu je 25. kolovoza 2009. odgovorio da njegovo pismo ne donosi nijedan novi dokaz ili argument s obzirom na obrađivanu tematiku i da ga ne kani publicirati u *Službenom vjesniku*. Fra Robert je istoga dana uljudno zahvalio i rekao da će svoj osvrt objelodaniti u novom broju "Hercegovine Franciscane".

Međutim, u režiji vicepostulature koja prikuplja podatke o pojedinim pobijenim franjevcima za kauzu pod naslovom "Fra Leo Petrović i 65 subrača" proslavljena je u Drinovcima 25. listopada 2009. *Stota obljetnica* rođenja fra Radoslava Glavaša, mladega. Na više hercegovačkih portala pročitali smo o tome vijest ova-ga sadržaja:

"Fra Robert Jolić, hercegovački franjevački povjesničar, održao je prigodno predavanje. Govorio je uglavnom o fra Radoslavu Glavašu. Kod njega je naročito zanimljivo da je jedini od 66 ubijenih hercegovačkih franjevac kojemu je sudio kakav takav sud. Bilo je to 28. lipnja 1945. u skupini s još njih 57. Svi su suđeni u jednom danu, fra Radoslav kao 21. po redu, i gotovo svi su osuđeni na smrt strijeljanjem. Prema nekim svjedočenjima imao je priliku pobjeći prije suđenja, ali to nije htio učiniti jer se osjećao nevinim." Autor i dalje ostaje kod svoje omiljene teze, doduše s ogradbom: prema "nekim svjedočenjima".

Fra Robert ne spominje verziju ili svjedočenje biskupa Šimraka, koji ga je vidio u bijegu ili u povratku, svejedno, i biskupa Čule koji je to čuo i zabilježio u svojoj *Autobiografiji* i drugdje, nego ostaje pri "nekim svjedočenjima" da dr. fra Radoslav Glavaš "nije htio bježati". U svome sam članku u *Službenom vjesniku* naveo mišljenje: "Eventualni bijeg fra Radoslava Glavaša pod okrilje saveznika nije nikakav dokaz ni da je kriv ni da nije kriv. Pa ni s moralne strane: bilo je nevinih koji su bježali, i krivaca koji su ostali. Pogotovo kad je u pitanju krivnja u očima bezbožnih i besavjesnih komunističkih partizana!"³

Želeći se uvjeriti u punu istinu o Šimrakovoj tvrdnji i Čulinoj vijesti s obzirom na Glavašev bijeg, nastojao sam doći do izvornih dokumenata. Očekivao

¹ R. JOLIĆ, "Fra Radoslava Glavaš (1909.-1945.)", u: *Hercegovina franciscana*, 4/2008., str. 191-242, citat: str. 211, bilj. 103.

² "Imenovanje don Petra Čule mostarsko-duvanjskim biskupom", u: *Službeni vjesnik*, 1/2009., str. 77-89., Čulino obrazloženje na str. 89.

³ Na istome mjestu.

sam da se nešto može naći u Franjevačkom samostanu na Kaptolu u Zagrebu, gdje je fra Radoslav boravio i misio za vrijeme rata. *Liber intentionum*? Ali sva ratna bilježenja sv. Misa završavaju 1944. godine, tako rekoše. Taj je samostan, usput rečeno, spomenuo benediktinac Giuseppe Massucci, tajnik izaslanstva Svete Stolice pri Hrvatskom episkopatu, pod datumom 24. siječnja 1946. u ovom kontekstu: "U 10,45 me je posjetio provincijal franjevac na Kaptolu i rekao mi, da je OZNA našla jučer u sakristiji samostana oko 60 kilograma zlata, srebra i tako dalje, koje im je povjerio Glavaš (uz Glavaša stoji bilješka br. 125: "Dr. Radoslav Glavaš je bio pročelnik vjerskog odjela u ministarstvu prosvjete Nezavisne Države Hrvatske). Izjavljuje /provincijal Modesto Martinčić/, da ništa nije znao o tome".⁴ O tome piše i o. Jolić u svojoj studiji o ocu Glavašu.

U Hrvatskom državnom arhivu, u odjelu Službe državne sigurnosti u Zagrebu, nalazi se "Izjava dr. Radoslava Glavaša" pred komunističkim istražiteljima, napismeno dana 10. lipnja 1945. u vezi s vjerskom situacijom u NDH. Budući da se radi o tipkopisu i prijepisima koje su komunisti činili i slali raznim sekretarijatima, netko bi mogao posumnjati u autentičnost te Izjave i nazvati je izmišljotinom komunističke propagande. Prepuštajući to pitanje stručnjacima, čini nam se da je onaj dio u kojem dr. Glavaš govori o svome povlačenju, zajedno s hrvatskom Vladom, u Austriju, doista vjerodostojan. Pretpostavljamo da je to istražni postupak u kojem je fra Radoslav Glavaš na razne upite oznaša istražitelja davao pisane izjave više dana, a iz jedne od njih, pod datumom 13. lipnja 1945. i Viktor Novak objavio je poveći izvod,⁵ na koji se u svome članku osvrće i fra Robert Jolić. U spomenutoj Izjavi, od 10. lipnja, dr. fra Radoslav Glavaš odgovorio je na tri pitanja koja su mu postavili istražitelji. Vrijedno je prepisati iz te Izjave dva odlomka, od kojih se jedan - "jako značajan i karakterističan", kako piše sam otac Glavaš - odnosi na imenovanje svećenika don Petra Čule biskupom (o tom je bilo najviše govora u članku u *Službenom vjesniku*), a drugi odlomak na Glavašev bijeg preko granice:

Prvo, pročelnik Glavaš i Čulino imenovanje. Dr. Glavaš piše, među ostalim, u svojoj Izjavi: "To su u glavnom bili važniji momenti u toku moga službovanja, ali ne mogu, a da ne spomenem još jedan, koji je jako značajan i karakterističan. Godine 1942 u mjesecu travnju, umro je mostarski biskup Mišić. Križevačka biskupija bila je takodjer upražnjena više vremena. Već u mjesecu travnju iste godine Vatikan je imenovao mostarskim

biskupom Dr. Petra Čulu, a križevačkim biskupom Dr. Janka Šimraka, sve to bez prethodnog pitanja i znanja vlade NDH. Vlada je tada dala obavijest na sve župnike spomenutih biskupija, da imenovanje dotičnih biskupa ne može primiti na znanje, jer je Vatikan imenovao biskupe bez prethodnog savjetovanja vlade NDH. Par dana iza toga bio sam pozvan u nadbiskupski dvor. Tamo sam se našao pred nadbiskupom Stepincem i delegatom Vatikana kod vlade NDH dr. Josipom Ramirom Marcone. Ovi su mi odmah spočitnuli da sam ja dao obavijest župnicima o nepriznavanju gore imenovanih biskupa. To dakako nije stajalo, jer nisam bio kompetentan. Usprkos toga oni su mi saopćili, da sam izopćen iz katoličke crkve. To sam primio na znanje i otišao. Poslije toga više nikada nisam vidio delegata Vatikana i ako je u zadnje vrijeme izražavao želju, da ja dodjem do njega. Želju je izražavao preko tajnika nadbiskupa Stepinca, ali sam ostao uporno kod svoga stanovišta da nemam što kod njega tražiti ni moliti."⁶

- Dr. fra Radoslav Glavaš, zbog sudjelovanja u odluci Vlade o nepriznavanju Čulina i Šimrakova imenovanja biskupima, primio je na znanje da je "izopćen iz katoličke crkve", da više nikada nije vidio "delegata Vatikana", koji je u posljednje vrijeme izražavao želju da se s ocem Glavašem vidi, ali on jasno očituje svoj stav prema izaslaniku Svete Stolice ostajući uporno kod svoga stajališta da on nema "što kod njega tražiti ni moliti"!

Drugo, s obzirom na povlačenje u Austriju, evo što sam fra Radoslav napismeno izjavljuje: "U zadnje dane se već govorilo, da se vlada mora povlačiti prema Njemačkoj i da ja popišem ljude, koji bi bili podesni za selenje, a u pravilu da idu oni koji su samci odnosno nisu oženjeni. Nikada nisu odredili mjesto, kamo će se ići, a dobivao sam dojam, da ni sami vrhovi nisu znali, kamo bi išli.

U zadnji čas dobio sam nalog, da se ide prema Krapini i tamo će se odrediti daljni cilj. Doista je došlo do pokreta prema Njemačkoj, ali u takvom neredu, da tolike bezglavosti nisam nikada vidio. Išlo se svakako i zavlada je neka panika, kojoj se nije mogao naći pravi uzrok. Koji je zapravo bio cilj kad se bježalo vani, to nikad nisam mogao doznati, a ostali svijet dakako pogotovo nije znao. Jedino je vladalo opće uvjerenje, da će u Zagrebu biti borba, pogotovo jer su Luburićevi odredi preuzeli upravu grada, pa se svijet doista bojao pokolja u Zagrebu.

To sam primjetio iz riječi mnogih građana. Ja pak kad sam došao u Austriju i vidio smetenost kod svih, a i loše perspektive ishrane i njege silnoga nereda, zaključio sam, da je napravljen loš korak i da je najbolje bilo ostati doma,

⁴ G. MASSUCCI, *Misija u Hrvatskoj 1941.-1946.*, Madrid, 1967., str. 250.

⁵ V. NOVAK, *Magnum crimen*, Zagreb, 1948., str. 1043-1044.

⁶ "Izjava dr. Radoslava Glavaša", od 10. VI. 1945., u: HDA, SDS, RSUP, SRH, kutija 8.

odnosno u okolini Zagreba, dok bura predje preko Zagreba. U međjuvremenu Englezi su to brzo učinili predavši nas partizanima. Tako je neslavno svršio bijeg vlade u inozemstvo, a narod je prepatio puno i mnogo.⁷

- Ovom svojom pisanom Izjavom Glavaš nam je sam ponudio osobnu istinu o svome "bježanju vani", kako se i sam izražava, koliko god ni on sam ne znao razloga niti je mogao naći "pravi uzrok" tomu "pokretu", odnosno toj "bezglavosti" i "panici". U Austriji je vidio "smetenost" i zaključio da je napravljen "loš korak". I da je bilo bolje ostati doma, u Zagrebu ili u njegovoj okolini, dok "bura" ne prođe. Ali Englezi su ih brzo izručili partizanima. Tako je neslavno svršio "bijeg vlade u inozemstvo". Je li biskup Šimrak vidio fra Radoslava Glavaša kod Krapine na njegovu bijegu ili na prisilnu povratku, nije sada ni bitno. Bitno je da je istina ono što je vladika Šimrak vidio i da je s njime razgovarao, a što je biskup Čule u svojoj Autobiografiji usputno napisao. Riječ je, dakle, o vjerodostojnim svjedocima, i to svjedocima kojih se izravno tiče odluka Vlade, odnosno Ministarstva u kojem je o. Glavaš radio, o nepriznavanju njihova biskupskog imenovanja. I ne će se više moći pisati, pa ni prema verzijama i nepouzdanim "sjećanjima" nekih svjedoka, da je fra Radoslav Glavaš imao priliku pobjeći prije suđenja, ali on to nije htio učiniti jer se osjećao nevinim, a da se ne spomene i ova Glavaševa Izjava.

Zaključak. Iz ove Izjave fra Radoslava Glavaša ne proizlazi kakav je bio njegov osobni odnos prema Čulinu imenovanju biskupom. Ili ćemo vjerovati fra Robertu Joliću koji tumači i njegovu želju: "Nema, dakako, nikakve dvojbe da je Glavaševa želja bila da nasljednikom biskupa Mišića bude imenovan franjevac". Koliko god on, kao neministar, a inače ugledan i utjecajan član, pročelnik odjela za bogoštovlje u Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja, ne potpisao Raspis po župama, 3. lipnja 1942., o nepriznava-

nju imenovanja dvojice novih biskupa, jer su imenovani "bez prethodnog pitanja i znanja vlade NDH", odnosno bez njezina "savjetovanja", ostaje činjenica da su mu nadbiskup Stepinac i apostolski vizitator⁸ priopćili izopćenje iz Katoličke Crkve jer je i on sudjelovao u odluci Vlade, a njegov ministar, dr. Mirko Puk, potpisao tu odluku.⁹ Stepinčev i Marconeov intervent bio je ozbiljno upozorenje na kanon s obzirom na ekskomunikaciju "ipso facto", koja je "speciali modo" rezervirana Svetoj Stolicu. I doista, čim je Vlada na neki način povukla taj svoj Raspis, a to je učinila vrlo brzo u lipnju 1945. - da bi se mogao svečano slaviti Poglavljenik imendan¹⁰ - povučeno je i sve što je bilo vezano uz izopćenje prema kanonu 2333 tadašnjega Zakonika kanonskoga prava. Da je kojim slučajem dr. fra Radoslav Glavaš, čim je njegovo Ministarstvo pravosuđa i bogoštovlja razaslalo na župe Raspis o nepriznavanja Papina imenovanja biskupa Čule i vladike Šimraka, sve bez pitanja, znanja i savjetovanja s pročelnikom Odjela za bogoštovlje, dao neopozivu ostavku na svoj visoki položaj, i to u ime svoje svećeničke i redovničke savjesti i pripadništva Katoličkoj Crkvi, kojoj je vrhovna uprava Sveta Stolica sa Svetim Ocem na čelu, kako bi to bila jedna od važnih točaka u današnjem istraživanju njegova lika i djela u postupku „Fra Leo Petrović i 65 subraće“! Zašto je fra Radoslav Glavaš uporno odbijao susresti se s benediktinskim opatom, predstavnikom Svete Stolice pri Hrvatskom episkopatu, i kod kojega - kako piše - nije imao što "tražiti ni moliti", pa i nakon Marconeovih poruka preko Stepinčeva tajnika, ostat će Glavaševa tajna. Tajna koja će se morati nekako otkriti i rastumačiti prije nego se formalno "zatraži i zamoli" od te iste Svete Stolice da ga uzme u postupak za beatifikaciju!

⁷ Na istome mjestu.

⁸ Takav je naslov opat Ramiro Marcone zadržao cijelo vrijeme ratne NDH. Prema tomu on nije bio ni delegat ni izalaznik pri Vladi NDH, nego pri Hrvatskom episkopatu. Sveta Stolica nije "de iure" priznala NDH i nije niti pitala niti se savjetovala s Vladom s obzirom na imenovanje biskupa Čule i Šimraka. Vidi članak "Papino priznanje svjetovnih država", u: *Mostariensia*, 1/1994., str. 5-17, posebno: "Sveta Stolica i Nezavisna Država Hrvatska", str. 14-17.

⁹ Usp. "Zavrslame oko jubileja biskupa Čule", u: *Crkva na Kamenu*, 7-8/1982., str. 2

¹⁰ "Zbog ovog pisma župnicima Pavelić je prema kanonu 2333 upao u ekskomunikaciju i morao je biti odriješen po sekretaru Papina Delegata Masssucciju, inače na Antunovo ne bi bilo molitve u crkvi za Pavelića." Tako piše biskup Čule u *Kronici biskupije*, II., str. 320.

PREZENTACIJA ZBORNIKA “ŽUPA GRADAC”

Gradac, 14. kolovoza 2009.

Ovo nije knjiga nego sanduk, sanduk iskićen svim i svačim poput bauna u kojem je dragocjeno ruho, sanduk težak kao stećak, sanduk svakovrsna blaga. Knjiga cijela u četiri dijela na 830 stranica, 16 autora, 25 priloga.

I. dio: “Prošlost župe” (str. 13-193)

Don IVICA PULJIĆ, “Kroz prošlost župe Gradac” na 61. stranici donosi sve što mu se učinilo važnim od pradavnih do sadašnjih vremena, od predhistorije do Daytonске tvorevine: gomile i gradine, naselja i kaldreme, nekropole i ukrasi na stećcima, tursko ropstvo, međunarodni ratovi, privremeno oslobođenje za Hercegovačkoga ustanka, robovanje pod dvjema Jugoslavijama i končano s pomoću Domovinskog rata dolazi oslobođenje i demokratska sloboda.

- Trijezan pregled i čitatelj stječe dobar uvid u narodnu, društvenu, kulturnu i religioznu prošlost Graca i okolice kroz stoljeća duga. I zbog svega onoga dobra vedar je i radostan, a zbog svega onoga zla, tužan i žalostan.

Don MILENKO KREŠIĆ, “Svećenici na službi i rodom iz župe Gradac” na četrdesetak stranica (75-114) leksikografski obrađuje 50 svećenika koji su djelovali od 16. stoljeća do današnjega župnika Đereka, i 30 svećenika koji su rodom iz župe Gradac u nekađšnjim i sadašnjim njezinim granicama. Od tih 30 barem su deseterica djelovala i u samoj župi Gradac neko vrijeme. Nije nam poznato da je ijedan svećenik, ni koji se ovdje rodio ni koji je ovdje dušobrižnički radio, odstupio iz svoje svećeničke službe. Bili su vjerni zadanoj riječi.

- Zapelo mi je za oči da autor ne donosi ni među onima koji su se rodili ni među onima koji su župnikovali u Gracu, ime ni Mate Rajiča ni Mate Goluže, koji bi mogli biti jedna te ista osoba, dušobrižnik Mato, koji se u gradačkim maticama spominje barem

kao Rajič od 1767. do 1772., a sasvim je vjerojatno da bi mogao biti iz Prapratnice, gdje su u 18. stoljeću živjeli Goluže, odnosno Rajiči, kako o tome govori don Ivica Puljić, u “Hutovu”, str. 348-349.

Don ANTE ĐEREK, “Sakralni objekti u župi Gradac (str. 115-119). Uza župnu crkvu Marijina uznesenja doneseno je još, s fotografijama, 11 kapelica s područja župe: još dvije Gospine: Karmelska i Lurdska, dvije sv. Nikole, sv. Ane, sv. Tripuna, sv. Mihovila, sv. Ivana apostola, Svih Svetih, Nevine dječice, i 6 nekropola stećaka.

- Vrijedan ukras cijele župe a vrijedan i popis i opis i snimak sve složeno na jedno mjesto.

NIKOLA KONCUL, “Stradanja Hrvata od 1918. do 1990. godine” (str. 121-156), razumije se s posebnim osvrtnom na Gradac. Koncul je također donio u poetskom obliku, u 14 kitica, spjev u čast četrnaestorice biskupijskih svećenika Hercegovine ubijenih u drugom svjetskom ratu. Nisam vidio da bi po jedna kitica bila posvećena jednomu svećeniku (str. 179-185). Je li autor namjerno u istu točku uvrstio prikaze iz života dvojice svećenika ili se prigodom uređivanje ispremiješalo, ne znam. Hvala autoru na ovako proučenoj, proživljenoj i izrečenoj riječi!

U ovom je dijelu donesen i već objavljeni popis stradalih s područja Gradca iz knjiga Stradanja Hrvata u 2. svjetskom ratu

STANISLAVA VUKOREPA (str. 163-178) iz deset sela župe Gradac: 174 čeljadi od kojih samo iz Gradca 73.

STOJAN KRMEK dodaje osobno svjedočanstvo s Morina iz 1941. (str. 157-161).

JOZEP MATIĆ i VINKO SENTIĆ opisali su Satniju Gradac u Domovinskom ratu (str. 187-193) sa slikama šestorice poginulih branitelja.

II. dio: "Pučanstvo župe Gradac"

na 90 stranica (197-289), četiri autora daju svoja tri priloga:

DOMAGOJ VIDOVIĆ, "Gradačka prezimena" na 40 stranica (197-238) prema maticama od 1709. godine do danas, navedeno 101 prezime, a osobito je vrijedno što je na svako prezime stavio sve potrebne naglaske: kratke i duge, uzlazne i silazne.

- Ni ovaj autor ne donese prezime Goluža ili Golušića iz Prapratnice, pa čak ni pod drugim prezimenom Rajić! Žao mi ovih Goluža.

DON ANTE ĐEREK i don IVICA PULJIĆ donose "Kratka rodoslovna stabla obitelji kojih članovi danas žive na području župe Gradac", samo 33 prezimena (str. 239-278), tri puta manje od nekadašnjih prezimena, pa unatoč što je i sama župa smanjivana. Rad vrlo detaljan i koristan osobito samim članovima tih prezimena, a tko želi može nastaviti pratiti svoj rod od 2008. godine nadalje.

Treći je prilog MARIJANA SIVRIĆA, "Tri sumarna popisa vjernika župe Gradac u Trebinjskoj biskupiji u prvoj polovini 19. stoljeća" desetak stranica (279-289), i to iz 1829., 1839. i 1840., s tri pisma gradačkoga župnika don Andrije Maslaća, sve iz Dubrovačkoga arhiva. Ovdje moramo pročitati jedan dio pisma od prije 170 godina, poslano dubrovačkom biskupu, da se vidi kako je bilo gradačkomu dumi:

Str. 288.: "Nahodeći se u biću od zdravlja od godišta 70 (stvarno mu ih je bilo 65, ali on i 1837. piše da mu je od godišta 70 - str. 287). Oči me bole i vid pomanjko, u nogama ramatizmo da nikuda ne mogu niti sam kapač služiti od pastira. Parokija udaleko, i mnogo kamenita, i trudna (naporna, ali je bila i trudna, jer je 1838. na 1280 čeljadi bilo 45 rođenih, a 8 umrlih, str. 281), uboštvo veliko, a naroda puno, načina nikakva niti imaju svoje kuće parokijale. Služio sam parokiju od Graca godišta 17. U dva mi je puta bila /mi je/ pokradena kuća od lupeža, i diženo što sam imo siromaštva, a u dva puta crkva. A sada niti ima nikakva načina ni kuće niti sam u biću služiti. Molim Vašu Milost da providite paroka za parokiju od Graca a da mene pustite. Više nije moguće jesu mi već 40 godišta da služim u ovijem trudnijem stranam đe tursko progonstvo i zloća nikada ne prestaje. Držeći, jadan, na sebi breme kojim ne more vladat, valja da se zaduži i pogine, nemoćnici imaju veliku potrebu, a ja ne mogu doći što je najpotrebitije..." Te je godine otišao u penziju, a umro je do 12 godina, 1852.

III. dio: "Život i okruženje"

na 420 stranica (293-713) opisuju se mjesta sa svim stupnjevima života

STANISLAV VUKOREP i SLAVKO KATIĆ, "Naša sela - prošlost i sadašnjost" na 80 stranica (str. 293-372) doneseno je 20 sela s fotografijama, i u svakom selu svi nazivi mjesta, brda, dolina, njiva, vrtova, putova, maslinika, grobova, gomila, lokava, na stotine takvih toponima, valjda prvi put napisanih uopće u jednoj knjizi: Podine, Lazine, Torine, Pjeskovine, Pasine, Pećine, Gradine, Čeline, Doline, Krčevine, Trešnjetine, Crkvine, Lazetine, Oborine, Guvnine, Omedine, Plužine, Slavine, Ubline, Kotarine, Jamutine, Kalužine, Salatovine, Vinogradine, Avlijetine, Klačine, Kućetine, Somine i Zasomine, Česmine, Smrekovine, Vrtine, Potkapine, Podobodina s Potočinom, Vinine, Kupusine (znaš gdje je Kupusina? ne Kupusna dolina u Broćancu (str. 305), nego Kupusina u Gornjem Drijenu između Kljetine i Gornje Doline (str. 313).

A DOMAGOJ VIDOVIĆ donio je na 40 stranica "Značenjsku klasifikaciju toponima" gradačkih (str. 373-413) sa 163 znanstvene bilješke.

- Vrijedan rad, ali ga može razumjeti samo netko ko i on.

PERO MARJANOVIĆ, "Župa Gradac i njezin prostor" (str. 415-423) kroz geološke slojeve: jame, ponore, brda, uvale... Stručno, i ako nije jasan tekst, ima sliku, karta, grafikon, ne može se ne razumjeti.

- Baš mi je čudo kako u tekstu u kojem Pero govori o toponimu koji potječe od pridjeva dobar: Dobri Do, Dobro Polje, Dobro Selo, Dobretić, Dobranje (str. 423), nije spomenuo i Dobroštit, makar i bio samo zdenac u Čukovoj Gredi (str. 352) s kamenicom "Boška Simeunovića", ali zato će o Dobroštiku Pero Pavlović spjevati svoju ponajbolju pjesmu.

SLAVKO KATIĆ, "Vegetacija na prostoru župe Gradac" (str. 425-444). Posebno zanimljiv prilog koji donosi pet vrsta bilja:

Zimzeleno područje: 12 vrsta biljaka

Listopadno područje: 30 vrsta biljaka.

Sađeno drveće i grmlje: 7 vrsta

Trave i zeljasto bilje: 7 vrsta

Biljke za bojenje vune: prema šest glavnih boja: crna-karaboja, smeđa, zelena, crvena od broća, žuta i modra ko čivit.

PERO PAVLOVIĆ, "Rogožari puni bilja" (str. 445-480) u buketu cvijeća, preko 50 raznih bilja, smilja i bosilja posvećuje svakomu strofu-dvije, zatim kazuje

njegove karakteristike osobito s obzirom na zdravlje. Iako je to pravo stvaralaštvo, ovamo je otišlo vjerojatno zbog okružja. Ima dosta toga cvijeća i u Gracu. Ne znam ima li "Sjekavica". Mi u gornjim krajevima nikada ne kažemo sjekavica, a da ne dodamo: hrđa je ubila!, ali gle kako Pero: "Sjekavica je bodljikava zeljasta biljka koja se zbog svojih višestrukih ljekovitih svojstava počela uzgajati i u kulturi. Koristi se za liječenje žučljivosti, bolesti jetre, a naročito za liječenje žutice. Koristi se i za liječenje astme, gastritisa i hemeroida" (str. 450). Kažu koliko ima bolesti, da toliko ima i ljekovitih trava. Ali daj pogodi travu kada te pogodi bolest! Pero je u Zagrebu magistrirao medicinsku biokemiju pa mu vjerujemo. A baš mu se čovjek čudi kako ne liječi travama, nego se dao u pjesništvo i sastavio i objavio više od 20 zbirki...

DOMINIK RAGUŽ govori o "Fauni" Gradca. Na četrdeset stranica piše o svim vrstama životinja, pticama, sisavcima, gmazovima, pa sve po redu; o Vjetrenici i drugim nalazištima (str. 481-521).

MATO MATUŠKO, "Gospodarstvo u župi Gradac u prošlosti i sadašnjosti" na 65 stranica (523-588) piše o duhanu, o vinovoj lozi, o žitu s 10 žitarica. Grahovi, povrće i voće, obrada zemlje, stočarstvo, osobito planišarenje sa svim pojmovima i frazama. Jedna ovakva vijest (569-570): "Danas je stočarstvo u našoj župi već pomalo na izdisaju. Dosta kuća nema nijednu kravu, a većina kuća je došla do jedne krave. U cijeloj župi ima svega nekoliko konja, a većina je u vlasništvu Stojana Bogdanovića - 10 grla" - eno mu ih svih osam grla na slici na str. 570 sve sami riđani, a ima i jedan šarac ko u Marka Kraljevića - "Ovaca i koza je također svakim danom sve manje i manje. Prije je svako kućanstvo 'držalo' svinje, a danas malo tko. Međutim unazad nekoliko godina je farmu svinja pokrenuo Đure Bogoje iz Moševića, pa je i to utjecalo da su mnogi odustali od vlastitoga uzgoja svinja... Danas je to ozbiljna farma... u kojoj se godišnje može proizvesti 700-800 krmadi." Zatim: Maslina s opisom obrade, buhač, ljekovito bilje, lov, klačine, pčelarstvo, seoski turizam.

ZLATKO GLAVINIĆ, "Narodna nošnja, igre glazbala i napjevi" opisuje na 40 stranica narodnu nošnju, pjesmu, maskaru i šalu (str. 589-630). Najprije dvadesetak komada odjeće, muške i ženske, i još dodatnih 7-8 gunjina i bičeljara i kaputa. 54 igre i sporta, 9 glazbala, 18 napjeva, u kolu i bez kola, od bečarca do trojanca, lindži je posvetio više stranica.

A one neke nedolične komande u lindži trebale bi ispasti i iz prakse, a ne samo iz ovakve knjige. Valja držati do ljudskoga dostojanstva, a ne do nedostojanstva!

Odlična pjesma Pere Pavlovića Lindži (str. 825). Zašto se ono ne govori u kolu?

IVICA KARAČIĆ, "Običaji gradačkog kraja kroz prošlost i sadašnjost" na preko 80 stranica (631-713) prikazuje božićne, uskrсне, razne blagdanske, kroz životnu dob, čak i kroz sakramente, tu su posebno ženiđbeni običaji...seoske radnje, prehrana, stambeni objekti, školstvo.

- Oteto zaboravu.

SLAVKO KATIĆ opisao je tri lika: Šćepuru Perića, težaka i junaka; Tomislava Lazarevića, vrhunškoga intelektualca i Ivu Crnčevića, halavnika (str. 715-724).

Da je Šćepura Perić iz Dubrave bio junačina, to vjerujem. Ali da je mogao odjednom pojesti sedam ručaka i za dan uskopati svu njivu (str. 717), u to je teško povjerovati.

Tomislav Lazarević rođen 1919. (upravo kada je glasoviti don Lazar umro), a godinu mlađi od don Anđelka, došao je u Travnik 1930., u travničkoj sjemenišnoj gimnaziji proveo je 8 godina, do kraja prvoga semestra 1937/1938. Autor piše da je u Zagrebu završio gimnaziju (str. 717-718). Ostavio sjemenište poslije prvog semestra. To znači da je tada otišao u Zagreb, u drugo polugodište i maturirao. Mogao je upisati u Zagrebu Tehnički fakultet 1938., autor kaže da je to bilo 1939., a da je već 1940. godine imao diplomski rad, nakon dvije godine studija (str. 721), i to o idejnom projektu Trebišnjice. Umro je 8. srpnja 1942., u dvadeset trećoj godini života u bolnici i pokopan na vojnom dijelu groblja Mirogoja, koje su partizani preorali. Bog mu dao pokoj vječni!

Autor usputno spominje i Vlahu Lovrića iz Duži, rođen 1914. bio je u Travniku od 1927. do 1935., kada je maturirao: njegove ocjene i vladanje doista su uzorne: Deset odličnih i dvije vrlodobre. A don Ivan Tomas o njemu zapisa: "visok rodoljub, mučenik!"

Treći je Ivo zvani Svileni, psihički nerazvijen kakav je već bio, skupljao je od novih mlada rupce, ali svile. Od njih su mu dvije švelje napravile dvije košulje. Eto kakav je bio a kakvi su bili neki drugi. Piše Katić: "Onda bi mu neki obijesni primitivci nudili 1000 dinara da opsuje Boga. Ma kakvi! Ivo bi i dalje uporno tražio onu 'svoju banku' u travi, na takve 'ponude' ne bi se osvrnuo; kao da ih i nije čuo (str. 723). Sad ti meni reci tko je tu halavan u glavi a tko junačina! Ivo Svileni ili ti mladići obijesni?"

IV. dio: Duhovno stvaralaštvo (str. 727-830).

SLAVKO KATIĆ i STANKO VUKOREB, "Usmena narodna baština" na preko 70 stranica (727-806). Spasili su

veliko blago: predaje, legende, a osobito molitve, kako su ljudi i žene molile, na desetak stranica (776-787). Nije ta svaka molitvica za molitvenika, ali eto da se vidi.

Ne znam je li netko do sada bolje prezentirao “Gradac, zipku zavičajnu neba” (str. 807-824), kao što je to učinio PERO PAVLOVIĆ, na pjesnički način: Godine 1892. župi je Gradac pripadalo 25 sela, a tijekom vremena više je od polovice otpalo na novoosnovane župe Neum i Hutovo, Gradcu je danas ostalo 11 sela: Babin do, Broćanac, Drijen Donji i Drijen Gornji, Do-

brovo, Dubravica, Gradac, Hotanj, Moševići, Radetići, Žukovice. Pjesnik donosi najprije ono što je Bog stvorio, a onda ono što su ljudske ruke izdjelale. Pa u povijesti dva krila: svjetovna kultura i crkvena kultura. Svjetovna: On pjeva kao pripadnik određenoga naroda otvoren svima, a i kao vjernik određene religije otvoren svima. Ali to bi zahtijevalo više vremena i jaču obradbu.

Mi uglavnom zapišemo kada nestane. Pada mi na pamet da bi se po ovoj knjizi mogao izraditi vrlo fin scenarij za film. Imalo bi se što i gledati, a ne samo ovako čitati.

BISKUPOVA KRATKA KRONIKA

24. kolovoza 2009. ovlastio don Srećka Majića, generalnoga vikara, da u ime Ordinarijata prisustvuje primopredaji u Trebinju.

3. rujna 2009. ovlastio don Srećka Majića, generalnoga vikara, da u ime Ordinarijata pribiva primopredaji u župi Sutini.

4. rujna ovlastio don Srećka Majića, generalnoga vikara, da u ime Ordinarijata pribiva primopredaji u Studencima, Buni i Rotimlju.

5. rujna primio dr. Antu Škegru i dr. Stipu Kutlešu profesore na Sveučilištu u Mostaru.

- Podijelio sakrament sv. krizme u kapelici Svećeničkoga doma, bilo petero krizmanika.

8. rujna, Mala Gospa, na poziv župnika don Ivica Borasa, predvodio misno slavlje u Doljanima, župa Dračevo, blagoslovio oltar, Gospinu spilju i kip.

9. rujna, obljetnica pogibije 32 civila u Grabovici. Slavio sv. Misu i nazočio na komemoraciji.

10. rujna, sudjelovao na sastanku u Caritasu o bolnici terminalnih bolesnika.

- Primio sestru Provincijalku Službenica milosrđa, s. Luciju Baturina.

12. rujna susreo se na Ordinarijatu s don Vinkom Puljićem, župnikom u Štitanju u Istri.

13. rujna, nedjelja, u Prisoju don Ivan Štironja, ovlašteno obavio primopredaju župe iz ruku dosadašnjega župnika don Mihovila Zrne u ruke sadašnjega župnika don Gordana Božića.

14. rujna Križevo slavio sv. Misu u katedralnoj crkvi u Mostaru u povodu 29. obljetnice posvete crkve.

15. rujna održana sjednica Ordinarijata (126).

16. rujna pozdravio msgr. Iliju Janjića i zamolio ga da prenese moje pozdrave i najbolje želje Generaciji ređenika 1969. godine koja se sastaje 17. rujna u Orahovici i Voćinu.

- Pohodio sestre Bezgrješnoga začeca B. D. Marije u Dobroti.

17. rujna pohodio mitropolita Amfilohija. Potom čestitao sestrama blagdan Rane sv. Frane i slavio sv. Misu.

20. rujna, nedjelja, ovlastio pastoralnoga vikara don Ivana Štironju za uvođenje don Gordana Božića u Prisoju.

21.- 25. rujna, na poziv beogradskoga nadbiskupa i metropolite msgr. Stanislava Hočevara, održao u cistercijskom samostanu u Stični u Sloveniji, Ljubljanska nadbiskupija, duhovne vježbe svećenicima Beogradske nadbiskupije.

25. rujna s nadbiskupom beogradskim i svećenicima pohodio biskupa Novoga Mesta msgr. Andreja Glavana.

26. rujna krstio malu Anu, kćer Anice i Pave Milića iz Mostara, katedralna župa.

27. rujna, nedjelja, na poziv don Milenka Krešića predvodio misno slavlje u povodu Dana Trebinjske biskupije.

28. rujna ovlastio don Tomu Vukšića, generalnoga vikara, da sudjeluje na izvanrednom zasjedanju BK u Sarajevu, u povodu proglašenja Vrhbosanske katoličke teologije fakultetom.

28. rujna do 5. listopada boravio u Njemačkoj. Posjetio vlč. don Stjepana Penića u Essenu, fra Luku Šarčevića u Moersu, don Branka Šimovića u Enepaltenu, Sestre Služavke Maloga Isusa Sarajevske provincije u Geretsriedu, Služavke Maloga Isusa Splitske provincije u Essenu.

2. listopada 2009. na poziv don Stjepana Penića, svećenika zagrebačke nadbiskupije, pohodio Essen, Werden, Neviges.

3. listopada na poziv fra Luke Šarčevića predvodio hrvatsko hodočašće u Kevelaeru, marijanskom svetištu. Održao kratak nagovor pred Hrvatskim križem.

4. listopada slavio sv. Misu s don Stjepanom Penićem, u crkvi sv. Tome Mora za Hrvate Essena.

6. listopada podijelio sakrament sv. krizme u kripti katedrale kandidatima kojih je bilo pet iz različitih župa.

8. listopada održana sjednica Ordinarijata.

- Primio konzula Republike Turske, Metina Ergina.

10. listopada, u župnoj crkvi u Drežnici, na poziv župnoga upravitelja don Ivana Perića i njegova privremenog pomoćnika za taj dio župe, don Ivana Zovke, župnika iz Jablanice, predvodio koncelebraciju i nakon sv. Mise blagoslovio obnovljenu grobnicu u kojoj su smještene kosti fra Mije Nikolića, člana Hercegovačke franjevačke provincije, župnika (1870.-75.), zajedno s kostima don Nikole Jurića, župnika (1902.-1940.).

11. listopada, nedjelja, na poziv don Blaža Ivande, župnik u Čeljevu, pod sv. Misom blagoslovio oltar u Tasovčićima, filijali čeljevskoj, a potom također pod sv. Misom u Čeljevu posvetio oltar.

12. listopada primio Miju Tokića iz Tomislavgrada i dr. Ivana Bagarića, hrvatskoga zastupnika iz BiH u Saboru RH, predsjednika Odbora za Hrvate izvan Hrvatske.

14. listopada predsjedao obnovljenomu Vijeću za kler pri BK BiH u župnoj kući u Jablanici.

15. listopada održana sjednica Ordinarijata.

16. listopada zajedno s tajnikom don Ivanom Kovačem slavio sv. Misu kod sestara franjevki u Dobroti.

17. listopada sudjelovao u svečanoj koncelebraciji, koju je predvodio Papin izaslanik kard. Franc Rode, predstojnik Kongregacije za redovnike, u kotorskoj katedrali.

18. listopada, misijska nedjelja, u dogovoru sa župnikom don Ivanom Perićem, predvodio koncelebraciju u kripti sv. Mateja na Rudniku u Mostaru.

- Uvečer sudjelovao u koncelebraciji u katedrali sarajevskoj prigodom uzdignuća Vrhbosanske katoličke teologije na rang fakulteta.

19. listopada slavio sv. Misu s bogoslovima u sjemenišnoj kapelici Marijina navještenja i propovijedao o hvalospjevu "Benedictus".

- Nazočio Akademskom činu u sarajevskoj bogosloviji prigodom promaknuća Vrhbosanske katoličke teologije na razinu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta.

22. listopada održana sjednica Ordinarijata.

27. listopada na poziv provincijala Hrvatske karmelićanske provincije održao u Karmelu sv. Ilije na Zidinama, Buško jezero, homiliju poglavarima karmelićanskih zajednica u Europi kojih je bilo 35 (od toga 23 provincijala). Riječ je bila o parabolama goruščinu zrnu i kvascu u brašnu.

31. listopada podijelio u katedralnoj kripti sv. Josipa sakrament sv. krizme kandidatima iz raznih župa (5).

1. studenoga 2009., Svi Sveti, na poziv župnika don Vinka Raguža, predvodio koncelebraciju u povodu župnih Svetih Zaštitnika u Aladinićima.

3.-5. studenoga sudjelovao u radu 47. zasjedanja Biskupske konferencije BiH u Sarajevu.

3. studenoga sudjelovao u sarajevskoj katedrali u koncelebraciji za duše pokojnih nadbiskupa, biskupa i svećenika Vrhbosanske nadbiskupije.

6. studenoga na znanstvenom skupu "Hum i Hercegovina kroz povijest", koji je priredio Hrvatski institut za povijest iz Zagreba i Sveučilište u Mostaru, uzeo udjela s temom: *Fenomen svećenika glagoljaša*.

7. studenoga primio sestru Jelenku Puljić, provincijalu predstojnicu Mostarske provincije sestara franjevki Svete Obitelji.

- Na poziv don Ivana Bebeke, voditelja zaručničkih tečajeva u mostarskoj katedrali, održao večernje predavanje o značenju i smislu braka.

8. studenoga na poziv don Senka Antunovića, župnika u župi Svetoga Nikole u Metkoviću, s blagoslovom mjesnoga ordinarija nadbiskupa Marina Barišića, predvodio misno slavlje, na svršetku osmodnevnih misija, koje su vodili oci kapucini, i održao propovijed o Blaženoj Djevici Mariji.

9. studenoga, na poziv don Pavla Medača, župnika u Mulu kod Kotora, u dogovoru s biskupom kotorskim msgr. Ilijom Janjićem, za svetkovinu blaženoga Gracije predvodio koncelebrirano euharistijsko slavlje u župnoj crkvi Pomoćnice kršćana gdje se čuva nerašpadnuto tijelo Blaženikovo.

11. studenoga u katedrali Marije Majke Crkve u Mostaru predvodio koncelebriranu sv. Misu za don Petra Vuletića Šjora (+12. 11. 1998.) i za dvije učenice, Antoniju i Danijelu, koje su 11. 11. 1994. poginule u predvorju katedralne kripe pripremajući se za vjeronauk.

- Primio s. Koronu Cigić, provincijalku Milosrdnica.

12. studenoga održana sjednica Ordinarijata (130).

14. studenoga na akademiji, koju je priredio Teološki institut Mostar u prostorijama katedralnoga župnog ureda, pozdravio nove diplomirane katehete.

17. studenoga, u dogovoru s dekanima, žepačkim vlč. Zlatkom Ivkićem, i usorskim, vlč. Marinkom Grubešićem, zajedno s vikarom za pastoral, don Ivanom Štironjom, sudjelovao na koroni spomenutih dekana u Žepču. Predvodio koncelebriranu Misu, propovijedao i potom u župnoj dvorani održao predavanje o "Milosrdnom Samarijancu" svećenicima, kojih je bilo 25.

19. studenoga, po nalogu predsjednika BK BiH kardinala Vinka Puljića, zajedno s kancelarom don Antom Luburićem nazočio sprovednim obredima srpskoga patrijarha Pavla Stojčevića u Beogradu pred hramom sv. Save. Pozdravio beogradskoga nadbiskupa i metropolitu msgr. Stanislava Hočevara. U katoličkoj delegaciji na sprovodu bilo je 12 nadbiskupa i biskupa na čelu s kardinalom Angelom Sodanom, dekanom

Kardinalskoga zbora. Posjetio braću franjevce u župi koju vode članovi Bosne Srebrene.

22.-26. studenoga vodio duhovne vježbe dijecezanskim bogoslovima u Sarajevu. Na kraju pozdravio nadbiskupa kardinala Vinka na Ordinarijatu.

28. studenoga u katedralnoj kripti sv. Josipa u Mostaru podijelio sakrament sv. krizme kandidatima (6) iz raznih župa.

- Primio svećenika Zlatka Kapulara, na njegovu molbu, i razgovarali o njegovu statusu.

- Primio đakona Ivana Puljića, na njegovu molbu, i razgovarali o njegovu statusu.

29. studenoga, Prva nedjelja došašća, na poziv župnika msgr. Luke Pavlovića, predvodio večernje misno slavlje u katedrali Marije Majke Crkve.

3. prosinca sudjelovao na sastanku biskupa i provincijala u Sarajevu.

4. prosinca predvodio sjednicu Zbora konzultora u Mostaru.

- Predvodio sjednicu Biskupijskoga ekonomskog vijeća u Mostaru.

TEČAJEVI PRIPRAVE ZA SAKRAMENTALNI BRAK

u hercegovačkim središtima za 2010. godinu.

Mjesec	MOSTAR Sv. Petar i Pavao	MOSTAR Katedrala	HUMAC	ŠIROKI BRIJEG	TOMISLAVGRAD	POSUŠJE
<i>Siječanj</i>	od 25. do 29.	15., 16. i 17.				
<i>Veljača</i>			od 8. do 12.		od 8. do 13.	od 8. do 12.
<i>Ožujak</i>	od 1. do 5.	12., 13. i 14.		2., 3. i 4., 9., 10. i 11.		
<i>Travanj</i>			od 26. do 30.		od 19. do 24.	od 19. do 23.
<i>Svibanj</i>	od 17. do 21.	7., 8. i 9.		18., 19. i 20., 25., 26. i 27.		
<i>Lipanj</i>			od 26. do 30.		od 14. do 19.	od 14. do 18.
<i>Srpanj</i>						
<i>Kolovoz</i>		27., 28. i 29.				
<i>Rujan</i>	od 6. do 10.			14., 15. i 16., 21., 22. i 23.	od 20. do 25.	od 27.
<i>Listopad</i>	od 18. do 22.		od 4. do 8.			do 1.
<i>Studenj</i>		5., 6. i 7.		9., 10. i 11., 16., 17. i 18.	od 15. do 20.	
<i>Prosinac</i>						

